

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ І МЕНЕДЖМЕНТУ

**Кафедра економіки та підприємництва імені
професора І.М. Брюховецького**

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

за ОС “Магістр”

**на тему: «Розробка та обґрунтування стратегії підвищення ефективності
діяльності підприємства»**

Виконала:	Спаська Дар'я Ігорівна студентка спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Керівник:	Ковбаса Олександр Миколайович к.е.н., доцент кафедри економіки та підприємництва
Рецензент:	Шаповал Ірина Григорівна завідувач навчально-методичного кабінету Сумського фахового коледжу Сумського національного аграрного університету

Суми – 2023

СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет

Економіки і менеджменту

Кафедра

Економіки та підприємництва

Освітній ступінь

Магістр

Спеціальність

076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Затверджую:

Завідувач кафедри _____ С.І. Терещенко

" _____ " _____ 20 _____ р.

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТА

Спаської Дар'ї Ігорівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Розробка та обґрунтування стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства

2. База практичного дослідження: ТОВ «За мир» Сумського району Сумської області

керівник роботи _____
Ковбаса Олександр Миколайович, к.е.н., доцент
(прізвище, ім'я, по-батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджена наказом по університету від «11» січня 2023 р. № 51-н

3. Строк подання студентом закінченого проекту (роботи): «05» грудня 2022 р.

4. Вихідні дані до проекту (роботи):

первинні та зведені документи по підприємству, установчі та статутні документи, статистична, фінансова й податкова звітність, нормативно-правові акти з питань визначення критеріїв ризику, монографії, наукові фахові статті та доповіді на науково-практичних міжнародних конференціях з питань розробки та обґрунтування стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства

5. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно дослідити)

дослідити сутнісну характеристику бізнес-планування підприємницької діяльності; вивчити методику та технологію бізнес-планування; дослідити систему планування як інструменту реалізації стратегії; здійснити економічну оцінку стану господарювання ТОВ «За мир» та оцінити економічну ефективність вирощування основних товарних культур; запропонувати та обґрунтувати заходи по підвищенню економічної ефективності підприємницької діяльності шляхом обґрунтування бізнес-ідеї по переробці зерна гречки на крупу гречану.

6. Дата видачі завдання:

«21» вересня 2022 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів підготовки кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення та затвердження теми дослідження, складання плану – графіку виконання роботи	вересень 2022 р.	виконано
2.	Підбір та аналіз літературних джерел, підготовка першого теоретичного розділу	жовтень - грудень 2022 р.	виконано
3.	Збір аналітичної інформації, обробка результатів дослідження та підготовка другого розділу роботи	березень-червень 2023 р.	виконано
4.	Підготовка третього розділу кваліфікаційної роботи	вересень - жовтень 2023 р.	виконано
6.	Підготовка висновків, пропозицій та узгодження з керівником	10 листопада 2023 р.	виконано
7.	Перевірка на автентичність, опрацювання зауважень керівника.	01 грудня 2023 р.	виконано
8.	Підготовка кінцевого варіанту кваліфікаційної роботи	25 листопада 2023 р.	виконано
9.	Рецензування кваліфікаційної роботи	27 – 30 листопада 2023 р.	виконано
10.	Представлення кваліфікаційної роботи на кафедрі, деканат	01-05 грудня 2023 р.	виконано
11.	Підготовка доповіді, презентації до кваліфікаційної роботи та її попередній захист	10-12 грудня 2023 р.	виконано
12.	Захист кваліфікаційної роботи	18 грудня 2023 р.	виконано

Студентка

(підпис)

Д.І. Спаська

Керівник роботи

(підпис)

О.М. Ковбаса

Перевірку на автентичність проведено

(підпис)

Н.М. Баранік

Дипломна робота допущена до захисту

(підпис)

М.О. Лищенко

АНОТОЦІЯ

Спаська Д. І. Розробка та обґрунтування стратегії підвищення ефективності діяльності підприємства.

Кваліфікаційна робота зі спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», СНАУ, Суми-2023. - Рукопис.

В кваліфікаційній роботі розглянуті питання основних напрямів розвитку та підвищення ефективності підприємницької діяльності в перспективі. Досліджується питання стратегічного вибору діяльності підприємницьких структур, особливо в умовах значної невизначеності зовнішнього середовища. Стратегія для аграрного підприємництва - єдиний спосіб вижити в умовах економічного росту. Наявність стратегії розвитку аграрного підприємництва дозволяє реалізувати намічені плани розвитку не перспективу і значно підвищити конкурентну спроможність аграрного підприємництва в умовах невизначеності зовнішнього середовища. Інструментом реалізації стратегій є бізнес-планування. Ділове планування, або бізнес-планування, представляє собою самостійний вид планової діяльності, яка безпосередньо пов'язана з здійсненням підприємницької діяльності. Для цього необхідно не лише представляти свої потреби на перспективу в матеріальних, трудових, інтелектуальних, фінансових ресурсах, а й передбачати джерела їх отримання та покриття, вміти передбачати ефективність використання ресурсів у процесі здійснення підприємницької діяльності. Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими науково-практичними пропозиціями по розробці бізнес-плану по створенню додаткового ланцюга доданої вартості в господарстві по переробці зерна гречки на крупу гречану.

Ключові слова: розвиток, підприємництво, планування, стратегія, бізнес-план, методика, підприємницька діяльність, товарні культури, галузь рослинництва, крупа гречана.

SUMMARY

Spaska D. I. Development and justification of the strategy for increasing the efficiency of the enterprise.

Qualification work in the specialty specialty 076 "Entrepreneurship, trade and stock market activity", SNAU, Sumy-2023 - Manuscript.

In the qualification work, the issues of the main directions of development and increasing the efficiency of entrepreneurial activity in the future are considered. The issue of strategic choice of entrepreneurial structures is investigated, especially in conditions of significant uncertainty of the external environment. A strategy for agrarian entrepreneurship is the only way to survive in conditions of economic growth. The presence of a strategy for the development of agrarian entrepreneurship makes it possible to realize the intended development plans and to significantly increase the competitiveness of agrarian entrepreneurship in conditions of uncertainty of the external environment. Business planning is a tool for implementing strategies. Business planning, or business planning, is an independent type of planning activity that is directly related to the implementation of entrepreneurial activity. For this, it is necessary not only to present one's needs for the future in material, labor, intellectual, and financial resources, but also to predict the sources of their acquisition and coverage, to be able to predict the efficiency of the use of resources in the process of entrepreneurial activity. The practical value of the obtained results is determined by substantiated scientific and practical proposals for the development of a business plan for the creation of an additional chain of added value in the economy for the processing of buckwheat grain into buckwheat groats.

Key words: development, entrepreneurship, planning, strategy, business plan, methodology, entrepreneurial activity, commodity crops, crop production, buckwheat.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1 Теоретичні підходи до формування підвищення ефективності діяльності підприємства.....	10
РОЗДІЛ 2 Оцінка умов формування ефективності підприємницької діяльності ТОВ «За мир» Сумського району Сумської області.....	21
2.1 Оцінка економічних умов підприємницької діяльності ТОВ «За мир» Сумського району Сумської області.....	21
2.2 Оцінка стану виробництва основних товарних культур в ТОВ «За мир» Сумського району Сумської області	31
2.3 Оцінка стратегії формування та управління ефективністю.....	36
РОЗДІЛ 3 Обґрунтування функціональної стратегії підвищення економічної ефективності діяльності підприємства	51
3.1 Стратегічні шляхи підвищення економічної ефективності діяльності підприємства	51
3.2 Методи підвищення економічної ефективності діяльності підприємства.....	52
3.3 Бізнес-план по підвищенню економічної ефективності в галузі рослинництва.....	62
Висновки.....	84
Список використаних джерел	89
Додатки.....	95

ВСТУП

Аграрна сфера - це важлива галузь економіки, яка забезпечує людство продуктами харчування та іншими аграрними ресурсами. Аграрна сфера включає в себе всі види діяльності, пов'язані з сільським господарством. Це можуть бути такі процеси, як вирощування рослин, тваринництво, розробка нових технологій та інновацій у галузі сільського господарства, збір та переробка врожаю, зберігання та переробка сільськогосподарської продукції, торгівля сільськогосподарською продукцією та ін.

Підприємницька діяльність - це процес створення, розвитку та управління підприємством з отримання прибутку. Це може включати розробку бізнес-ідеї, фінансування пошуку, знаходження клієнтів, виробництво товарів або послуг, маркетинг і продаж, управління персоналом та інші аспекти, пов'язані з веденням бізнесу.

Підприємницька діяльність в аграрному секторі може мати значний вплив на розвиток економіки та соціальний прогрес країни. Для розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері необхідно забезпечити їх фінансову підтримку, впроваджувати нові технології та інновації, підвищувати якість продукції, розширення асортименту продукції, створювати нові робочі місця та залучати інвестиції. Розвиток сільськогосподарських підприємств може забезпечити ефективне вирощування сільськогосподарської продукції, а також забезпечення стабільного доходу фермерів та розвиток сільських територій в цілому. Люба підприємницька діяльність в аграрному секторі не може бути ефективною без всеохоплюючого планування. Планування – це закономірний результат пошуку підприємницькими структурами ефективних, оптимальних, раціональних інструментів та способів свого розвитку та виживання, особливо в сучасних умовах значної нестабільності зовнішнього середовища.

Актуальність обраної теми. Сучасний рівень стратегічного управління підприємствами є серйозною проблемою. В умовах напруженої конкурентної

боротьби підприємства можуть успішно розвиватися завдяки виробленню довгострокової стратегії розвитку, яка дозволяла б ефективно функціонувати суб'єкту підприємницької діяльності в умовах значної невизначеності зовнішнього середовища. У цьому, очевидно, що актуальність реалізації принципів стратегічного управління на рівні зумовлена тим, що розробка стратегії розвитку на сонові детального планування є надзвичайно важливою для більшості аграрних підприємств, які стикаються з труднощами розвитку, кризовими явищами та конкурентним тиском у провадженні своєї діяльності. Стратегічне бізнес-планування - це вироблення стратегії за допомогою комплексу формалізованих процедур, спрямованих на побудову як моделі майбутнього, так і програми переходу з поточного стану до цієї моделі.

Стратегія - обґрунтована програма покращень організації бізнесу у чотирьох областях: конкурентні переваги; організаційні перетворення; фінансова оптимізація; операційні поліпшення. Всі ці галузі взаємопов'язані між собою та залежать від того шляху розвитку, який обирається за результатами проекту розробки стратегії.

Стратегічне планування – це управлінський процес розробки довгострокових цілей компанії у зв'язку з дієвими способами їх досягнення, що забезпечують її зростання та процвітання.

Суттєвий вклад в теорію та практику стратегічного планування та бізнес планування підприємницької діяльності внесли відомі вітчизняні вчені-економісти Варналій З.С. [2,3], Мазнєв Г.Є. [18], Крансоруцький О.О. [18] , Малік М.Й. [20,21], Покропивний С.Ф. [28], та інші.

Метою кваліфікаційної роботи є теоретичне обґрунтування напрямів розвитку підвищення ефективності підприємницької діяльності за допомогою планування та практичне застосування технології бізнес-планування при впровадженні у виробничо-фінансову діяльність аграрного підприємства ланцюга доданої вартості по переробці зерна гречки на крупу гречану.

Для реалізації мети кваліфікаційної роботи в процесі дослідження необхідно вирішити наступні завдання:

- розглянути напрями обґрунтування стратегії підвищення ефективності підприємницької діяльності із використанням технології бізнес-планування для прийняття оптимальних управлінських рішень;

- здійснити аналіз загального економічного стану ТОВ «За мир», оцінити місце і стан галузі виробництва основних товарних культур та обґрунтувати напрями розвитку галузі переробки продукції рослинництва на перспективу;

- обґрунтувати оптимальну економічну модель підвищення економічної ефективності в досліджуваному господарстві шляхом створення додаткового ланцюгу доданої вартості на основі розробки бізнес-плану по переробці зерна гречки на крупу гречану фасовану.

Об'єктом дослідження є виробничо-господарська діяльність ТОВ «За мир», яке здійснює свою виробничо-господарську діяльність в умовах значних зовнішніх ризиків.

Предметом дослідження є економічні відносини, що реалізуються в процесі обґрунтування стратегії підвищення ефективності підприємницької діяльності в агробізнесі.

Теоретико-методологічним базисом роботи є основні положення економічної теорії, підприємництва, планування в аграрних підприємствах, виробничого менеджменту, організації виробництва і економічного аналізу та інших економічних наук, законодавчі акти, нормативно-правові документи, публікації вчених в галузі теорії та практики підприємницької діяльності та бізнес-планування.

Інформаційними джерелами дослідження є: наукові статті та інші публікації в періодичній, монографії, звітність ТОВ «За мир» за період з 2020 по 2022 роки.

Для проведення дослідження були застосовані наступні методи: монографічний, логіко-структурне дослідження, системний підхід, статистичний, фінансового аналізу, порівняльний, планування, системний підхід

Інформаційною базою дослідження виступають: законодавча та інструктивна база України, матеріали офіційних статистичних видань, річна статистична та фінансова звітність ТОВ «За мир», відкриті джерела (інтернет-ресурси), нормативно-довідкова література, власні дослідження та спостереження автора.

Елементами наукової новизни одержаних результатів роботи є: набуло подальшого розвитку: підходи по формуванню заходів по обґрунтуванню функціональної стратегії підвищення економічної ефективності; узагальнено: засади, що ведуть до підвищення економічної ефективності; удосконалено: підхід до обґрунтування функціональної стратегії по підвищенню економічної ефективності в сучасних умовах господарювання.

Практичне значення одержаних результатів визначається обґрунтованими науково-практичними пропозиціями по розробці бізнес-плану по створенню додаткового ланцюга доданої вартості.

Апробація результатів кваліфікаційної роботи. Положення кваліфікаційної роботи доповідалися автором на 2-х науково-практичних конференціях. Спаська Д.І Обґрунтування напрямів розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25-28 квітня 2023 р.). Суми, 2023. С. 490. Спаська Д.І. Застосування стратегії розвитку в підприємницькій діяльності. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента (13-17 листопада 2023 р.). Суми, 2023. С. 350.

Публікації. За матеріалами кваліфікаційної роботи опубліковано 2 тези у наукових конференціях.

Структура і обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел з 51 найменування, 12 додатків. Основний текст викладений на 78 сторінках комп'ютерного тексту, робота містить 37 таблиць та 12 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Під стратегією підвищення економічної ефективності діяльності організації розуміється довгостроковий якісно визначений напрямок її розвитку, що стосується коштів, сфери та форми діяльності цієї організації, сукупності взаємовідносин усередині неї, а також позиції цієї організації в навколишньому середовищу, що приводить організацію до її цілей.

Стратегія підвищення економічної ефективності діяльності аграрних підприємств складається з взаємопов'язаних елементів, стратегічний опис внутрішнього середовища цієї організації. Розробка такої стратегії забезпечує оптимальне використання та розподіл усіх ресурсів: фінансових, матеріальних, трудових ресурсів, технологій і землі, і на цій основі - стійке становище на ринку та конкурентному середовищі.

Підвищення економічної ефективності вважається найважливішою метою сільськогосподарських товаровиробників та є підставою для всіх видів господарської діяльності. В підприємстві завжди необхідно виявляти не лише «слабкі сторони», а й виявляти заходи щодо підвищення економічної ефективності, задавати цілі, розробляти стратегію та плани досягнення конкретних цілей. Слід створити операційне середовище та організаційні системи, які сприяли б безперервному пошуку заходів щодо вдосконалення, за допомогою належного управління людськими ресурсами та належного навчання менеджерів, сформувані необхідні установки та домогтися необхідного ступеня компетентності кожного співробітника підприємства, привести в дію механізм залучення до процесу раціоналізації всіх працівників.

Визначення ефективності діяльності підприємств є вихідним пунктом у розробці обґрунтованої економічної політики підприємства, постановки

завдань, а її забезпечення є необхідним умовою виживання підприємств у динамічному конкурентному середовищі.

Ефективність як наукове поняття набуло широкого поширення в різних наук. Значними для економіки є дослідження проблематики підвищення ефективності діяльності. Ефективність є складною категорією, зміст якої змінюється із розвитком ринкових відносин. Керуючись науковим принципом історизму, звернемося до історико-економічного витоків вивчення проблеми ефективності.

У сучасній економічній літературі категорію ефективність найчастіше прирівнюють до понять результативність, продуктивність і пов'язують із економічністю, тобто мінімізації обсягів витрачених ресурсів для отримання певного результату діяльності. Все частіше досліджується економічна ефективність у контексті стратегічного позиціонування, забезпечення конкурентних переваг підприємства, можливості вибору ефективної стратегії та пристосування ланцюга створення доданої вартості підприємства до реалізації обраного стратегії.

Економічна ефективність означає результативність виробничої діяльності, співвідношення між результатами та витратами живої та суспільної праці, що виражають досягнутий рівень розвитку продуктивних сил та ступінь їх використання. Отже, рівень ефективності визначається зіставленням економічного ефекту та виробничих витрат та ресурсів [11].

Економічна ефективність підприємства визначається, по-перше, для оцінки та виявлення рівня використання окремих видів витрат та ресурсів, економічної результативності виробництва загалом на різних рівнях управління, по-друге – для обґрунтування та відбору найбільш економічних, оптимальних варіантів вирішення завдань щодо впровадження нової техніки, удосконалення технології та організації, відтворення основних фондів, розміщення нових підприємств [6].

При аналізі ефективності визначаються основні диференційовані та узагальнюючі показники. Диференційовані показники характеризують

ефективність використання основних видів витрат та ресурсів окремо: витрат живої праці, матеріальних витрат, виробничих фондів та капітальних вкладень. Як узагальнюючі показники застосовуються: витрати на гривню товарної продукції, рентабельність виробництва; рентабельність продукції [35].

Діяльність багатьох суб'єктів підприємництва, а особливо середніх і великих характеризується наявністю елементів усіх чотирьох концепцій (соціальна модель, механістична модель, ієрархічна ринкова модель, суспільна організація), кожна з яких використовується тією чи іншою мірою, що визначається ситуаційними умовами впливу сукупності зовнішніх та внутрішніх факторів. Не існує підприємств, які будували б свою діяльність у повній відповідності до будь-якої однієї моделі. Найчастіше всього спостерігається процес еволюційного переходу від одних пріоритетів до інших, наприклад, від моделі з орієнтацією на оптимальне використання ресурсів до моделі, результати діяльності якої визначаються за допомогою системного ефекту [11].

Перший тип підприємства представлений механістичною моделлю, де підприємство - це механізм, що є комбінацією основних виробничих факторів: робочої сили та засобів виробництва. Ця модель функціонування підприємства забезпечує отримання максимальних «виходів» системи завдяки детальному аналізу підприємствами саме виробничої діяльності, зіставлення її економічних результатів із використовуваними виробничими ресурсами.

Результати проведених розрахунків є основою для аналізу конкурентоспроможності підприємства. Ефективність окремих видів ресурсів оцінюється за допомогою показників ресурсовіддачі, що визначаються з урахуванням зіставлення результату з ресурсами [6].

Перехід до другої моделі функціонування підприємства (соціальної моделі), як правило, не означає відмови від представлених вище способів вимірювання та оцінки економічної ефективності, але акцентує увагу на внутрішніх процесах, що дозволяють реалізувати поставлену мету з урахуванням високої продуктивності праці.

Головне у соціальній моделі - використання трудових ресурсів підприємства, тому важливі такі категорії як інтеграція діяльності, задоволеність членів колективу, соціальний клімат. Методологія оцінки ефективності базується на системі управління трудовими ресурсами, включаючи показники їх формування, розвитку та підвищення якості трудового життя. Підприємства здійснюють планування потреби у співробітниках, цілеспрямований відбір та розстановку персоналу. Висока якість трудового життя визначається за такими напрямками: цікава робота, справедлива винагорода, мінімальний контроль із боку керівництва.

У моделі третього типу (ієрархічної моделі) підприємство розглядається у вигляді складної ієрархічної ринкової системи, що тісно взаємодіє із зовнішнім середовищем. У центрі уваги при оцінці ефективності - ресурси, що надходять із зовнішньої середовища. Нездатність отримати необхідні ресурси підприємством асоціюється з його низькою ефективністю. Ця модель передбачає єдність системної багатоплановості та складності зовнішнього середовища. Ефективність організації за таких умов оцінюється як системна діяльність, яка враховує її здатність до саморегулювання та самоорганізації, а також досягненню мети при зміні зовнішніх умов та факторів.

Оцінка ефективності за четвертою моделлю (суспільна організація) вимагає врахування складу всіх заінтересованих груп та контрольованих ними параметрів ефективності функціонування підприємства. У зв'язку з цим ефективність функціонування підприємств розглядається з позиції не тільки ефективності виробництва, збуту, отримання прибутку, а й рівня задоволення різноманітних потреб таких суб'єктів, як споживачі, постачальники, інвестори, суспільство загалом. При врахуванні їх інтересів використовується критерій вартісної оцінки послуг (з урахуванням ресурсних витрат). Такий підхід практично означає прийняття за основу стратегії обмеженої оптимізації, за якої досягнення якоїсь однієї мети організації лімітується вимогами реалізації іншої мети на допустимому рівні [44].

Щодо викладеного ефективність функціонування підприємства можна розглядати як наслідок успішного стратегічного використання конкурентних переваг. Справді, раціональне використання, і переважно раціональне управління конкурентними перевагами здатне забезпечити максимальну ефективність. Економічна ефективність розглядається в контексті стратегічного позиціонування, що означає виконання операцій, що відрізняються від операцій конкурентів або виконання тих самих операцій іншим способом.

Визначальним регулятором, який приводить підприємство у стан безперервного досягнення необхідної економічної ефективності є ключова галузь компетенцій. Під ключовою областю компетенцій розуміється деяка система навичок та технологій, що знаходяться у розпорядженні підприємства. У сучасній інноваційній економіці ключові галузі компетенцій є основою стратегічного управління, формують його ефективність на всіх рівнях.

Ефективність розглядається як індикатор розвитку, найважливіший стимул, цільовий орієнтир управлінської діяльності підприємства та спрямовує діяльність підприємства у русло обґрунтованості, необхідності, виправданості та достатності. Кожне підприємство прагне знайти своє оптимальне співвідношення між інтересами власників та найманих робітників, між поточними завданнями та довгостроковим розвитком, між доходами та витратами, ризиками та прибутком [45].

Щоб підвищити ефективність роботи підприємства, також важливо враховувати, як її елементи впливають один на одного. Системний підхід у менеджменті має на увазі безпосередню участь в обговоренні та прийнятті важливих рішень не тільки управлінського персоналу, а й співробітників середньої ланки. Така схема застосовується сьогодні практично у всіх провідних компаніях світу. Щоб підвищити ефективність роботи, як ключовий фактор розглядається створення сприятливої ситуації всередині колективу: взаємна підтримка, симпатія, чесність, ініціативність та активність.

Всі прогресивні компанії дійшли висновку, що дійти такого результату сьогодні дозволить не нарощування матеріальних ресурсів, а впровадження

принципово нових методів діяльності та інноваційних технологій. Для цього максимальна увага приділяється підвищенню кваліфікації та навчання персоналу.

Підвищити ефективність бізнес-процесів можна за рахунок вибудовування горизонтального стилю управління, коли всі члени команди мають приблизно однакову вагу у прийнятті рішень та висуванні різних пропозицій. Менеджмент перебирає завдання організації більш продуктивної роботи у окремих робочих групах. Підвищити ефективність команди, а отже, і всієї компанії, значною мірою допомагає система заохочень, коли прибуток компанії безпосередньо впливає на обсяг преміювання співробітників. Успішна фірма завжди рухається вперед. Будь-яка стагнація призводить до регресу. У корені цілеспрямованого розвитку лежить висока мотивація персоналу та її діяльну участь у житті організації [47].

Перш ніж ставити питання, як підвищити ефективність підприємства, розберемося, навіщо ми обговорюємо це поняття. Цей параметр відображає рівень економічного розвитку організації, а також коефіцієнт корисної дії застосування ресурсів як матеріальних (гроші, сировина, земля, обладнання, енергія), так і нематеріальних (робочий час, інформація, праця персоналу). Йдеться як про виробничі компанії, так і про ті, що надають послуги населенню.

Визначення ефективності підприємства стає відправною точкою у вибудовуванні подальшої стратегії розвитку. Вона також допомагає визначати параметри, якими буде оцінюватися успішність компанії. На рівень конкурентоспроможності кожного окремого підприємства впливає як його ефективність так і рентабельність всієї економіки. У секторі виробництва можливість протистояти конкурентам базується на потенціалі компаній створювати продукцію, яка за співвідношенням ціни та якості перевершує пропозицію інших виробників з аналогічним товаром [6].

Останніми роками на підприємствах аграрної сфери різко знизився рівень матеріально-виробничого базису, збільшився знос основних виробничих

фондів, стали виявлятися тенденції нестабільності виробництва за рахунок подовження строків реалізації продукції та оборотності коштів, що призводить до збитковості підприємств та зниження ефективності їхньої діяльності.

Ці та інші негативні фактори викликають необхідність пошуку нових методів та механізмів управління діяльністю підприємств з метою розширення ніші ринку за рахунок підвищення конкурентоспроможності та якості продукції. Управління підприємством в умовах конкуренції має бути спрямовано насамперед на підвищення економічного потенціалу через науково обґрунтоване співвідношення витрат та результатів виробництва, пошук нових шляхів інвестування капіталу, знаходження більш прогресивних форм доведення продукції до покупців.

Це має супроводжуватись використанням внутрішніх механізмів розвитку виробництва на тлі підвищення динамічності функціонування економіки. Найважливішим напрямом підвищення ефективності діяльності підприємств є також відсутність науково обґрунтованих методів, які забезпечують економічне зростання їхнього виробництва. Крім того, відсутність науково обґрунтованої стратегії підвищення ефективності виробництва не сприяє організаційно-економічній стійкості підприємств, економії внутрішніх резервів, що в свою чергу призводить до зниження маси прибутку [35].

Підвищення економічної ефективності аграрних підприємств має розглядатися з наступних позицій: оцінки ефективності інвестування капіталу; оцінки та аналізу поточних результатів діяльності та стану підприємства, що передбачають розрахунок ряду результуючих показників, що характеризують ефективність використання ресурсів; аналізу розвитку виробництва, передбачає оцінку показників ефективності в динаміці за різні планові періоди; порівняння показників даного підприємства з показниками аналогічних підприємств галузі; використання методів стратегічного планування та розроблення стратегії розвитку підприємств, що забезпечує стійкий економічне зростання виробництва [18,19].

Для підвищення ефективного стратегічного планування слід активніше використовувати систему як ринкового, так і державного регулювання, в основі якого прийнято використання певних важелів та методів, прямих та непрямих регуляторів економічних процесів [44].

Сутність ефективного стратегічного планування полягає в створення цілісної економічної системи, яка буде для підприємства стимулюючою ланкою у вирішенні сформованих проблем. Ефективність стратегічного планування залежить не тільки від правильно обраної мети, але й від тих інструментів, які використовуються для її досягнення. Ефективне стратегічне управління повинне містити в собі наступні найважливіші складові: ієрархію взаємовідносин різних рівнів управління; охоплення всіх впливових факторів та напрямів розвитку підприємства, взаємозумовлені та збалансовані між собою; розробку загальної концепції, що включає цілі, основні завдання та порядок їх реалізації [45].

На ефективність роботи підприємств істотно впливає відсутність науково обґрунтованої стратегії розвитку та тактики поетапної реалізації організаційно-виробничих та управлінських цілей та завдань. Тому при розробці стратегії підвищення ефективності роботи підприємств необхідно враховувати такі особливості орієнтації на платоспроможного покупця; підпорядкування інтересів підрозділів організаційної структури управління основним цілям підприємства; концентрація зусиль усіх функціональних його служб на підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності, зростання економічного потенціалу та стабілізацію його функціонування.

Стратегічне планування підприємством автором визначається як процес моделювання діяльності підприємства на довгостроковий період функціонування шляхом визначення його глобальної мети та витікаючих із неї конкретних завдань, а та пошуку найбільш ефективних способів їх реалізації, виходячи з наявних можливостей суб'єктів господарювання [26].

Механізм гармонізації стратегічного та тактичного планування - це комплекс організаційних форм, методів, факторів, умов та важелів, що

дозволяють ефективно забезпечувати відповідність планів обсяги випуску продукції в умовах обмеженості ресурсів та отримання прибутку, достатнього для досягнення стабільності функціонування та динамічного зростання виробництва. Гармонізація стратегічного та тактичного планування має бути однією з основних складових ефективної системи господарювання [29].

Важливим елементом гармонізації стратегічного та тактичного планування підприємства є раціональне використання, створення на виробництві додаткового ланцюгу доданої вартості, облік виробничих можливостей та резервів, контроль витрати всіх видів ресурсів.

Впровадження у практичну діяльність аграрних підприємств механізму гармонізації стратегічного та тактичного планування дозволить підприємству: досягати відповідності цілей стратегічного та тактичного планування розвитку високого конкурентного статусу підприємства; забезпечувати завершеність та практичну реалізованість розроблюваних планів; забезпечити своєчасність фінансування проектів, що розробляються перетворення виробничо-комерційної, управлінської та інших сфер діяльності у необхідному обсязі; контролювати та координувати роботу персоналу планових служб; створювати інноваційно-інвестиційні та організаційно-управлінські передумови прискорення процесів поновлення всіх сфер діяльності [30].

Зараз важко уявити довгострокову орієнтацію організації без визначення нових способів ведення бізнесу, розробки нових технологій і продуктів, або вихід на нові ринки в нових організаційних формах, що притаманні підприємницькій діяльності в умовах невизначеності (сучасне підприємницьке середовище наповнене стратегічними подіями і змінами, відбуваються істотні зміни та абсолютно нові тенденції у багатьох технологічних, ринкових і демографічних аспектах, зміни в державній політиці в умовах військового стану тощо). Дослідження у підприємництві мають бути зосереджені на пошуку та використанні можливостей на основі розробки ресурсних стратегій. За своїм змістом цей процес передбачає початок і розвиток незалежних підприємницьких структур, він охоплює багато сфер: від пошуку та

розпізнавання можливостей до перетворення їх у привабливі продукти чи послуги, отримання ресурсів для реалізації нових підприємницьких ідей та створення життєздатного бізнесу, який базується на міцних маркетингових, фінансових та правових основах, що в свою чергу сприяє швидкому розвитку і передбачає стратегічний результат для регіону чи країни.

Підприємництво, яке засноване на стратегічній спрямованості на розвиток, готовності прийняти збалансований ризик, толерантності до невизначеності, навчанні на невдачах, сприянні гнучкості, креативності, інноваціям і оновленню - безсумнівно, є важливим доповненням до стратегічного планування. У цьому сенсі підприємництво можна розглядати як специфічну бізнес-стратегію організації, особливо з точки зору швидкого розвитку. Треба враховувати, що підприємницька ініціатива характеризується високою частотою і розмахом ініціатив стратегічно характеру, які залежать від можливостей розвитку на перспективу. Стратегія підприємництва має бути сфокусована на можливостях і базі всього підприємства, яка свідомо і постійно оновлює та формує підприємство, а також формує перспективи інноваційного розвитку, завдяки чому можуть створюватися нові сфери підприємницької діяльності, що сприяє стратегічному оновленню вже існуючого бізнесу [16].

Стратегічне підприємництво передбачає розпізнавання, відкриття та створення можливостей, а також подальші дії для створення нової доданої вартості, колективного багатства та соціального процвітання. Отже, дивлячись крізь призму підприємництва стратегія розвитку має бути спрямована на можливість створення нової доданої вартості за рахунок організації процесу оптимального використання стратегічного потенціалу на перспективу. Підприємницька стратегія розуміються як дія, що здійснюється на рівні всього підприємства та реалізується з метою створення нових цінностей. Таким чином, стратегічний потенціал підприємництва може бути внутрішньо пов'язаний з організаційною ефективністю, а також конкурентною перевагою, яка базується на основі стратегічного ресурсного потенціалу. Ресурсні джерела конкурентної переваги також відіграють важливу роль у визначенні рівня ефективності

стратегічного підприємництва, тобто його впливу на ефективність суб'єкта підприємницької та конкурентну перевагу [40].

Підприємницька діяльність як носій проактивності, новаторства та сміливості відбувається в контексті стратегії розвитку підприємства. Іншими словами, підприємницька стратегія є функціональною за своєю природою і передбачає вибір щодо: поєднання частоти та ступеня підприємництва; поєднання можливостей і компетенцій; створення портфеля нових і оновлених підприємств; інтенсивність підприємницької поведінки в різних підрозділах підприємства; узгодження суперечностей підприємницької ініціативи. З цієї точки зору підприємницька стратегія є важливим засобом досягнення стратегічних результатів. В той же час підприємництво сприяє стратегічній гнучкості, креативності та постійному пошуку інновацій всередині підприємства на основі пошуку можливостей розвитку. Розвиток підприємництва виникає, коли підприємництво стає домінуючою динамікою логіки організації та забезпечує контекст для формулювання реалізації стратегії в процесі стратегічного управління, що означає побудову стратегії навколо визнання, відкриття, створення та використання можливості інноваційним, проактивним і розумно ризикованим способом поєднання творчості з відкриттям підприємницьких можливостей збагачує набір стратегічних інструментів розвитку суб'єкта підприємницької діяльності. Таке комбінування збільшується також ефективність формування організаційних можливостей і використання їх для конкурентної переваги [4].

Тому, основою розвитку сучасного суб'єкта підприємницької є поєднання підприємництва з стратегічним управлінням для створення нових видів продуктів, що може створювати додаткові вигоди для підприємства. Значення стратегічного підприємництва зростає для підприємства, яка досягає високого рівня ефективності шляхом одночасного пошуку можливостей і пошуку конкурентних переваг, важливу роль у цьому процесі відіграє стратегічне планування [45,46].

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА УМОВ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ТОВ «ЗА МИР» СУМСЬКОГО РАЙОНУ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

2.1 Оцінка економічних умов підприємницької діяльності ТОВ «За мир» Сумського району Сумської області

Центральна садиба товариства з обмеженою відповідальністю «За мир» географічно знаходиться селі Кекине Сумського району Сумській області, на території товариства розташовані два села: Кекине та Капітонівка. До кліматотвірних чинників належать: кількість сонячної радіації, атмосферна циркуляція та характер підстилаючої поверхні. Основними показниками клімату є температурний режим і зволоження території. На території де розташоване товариство панує помірно континентальний клімат, з теплим літом і помірно холодною зимою. Середні температури липня становлять $+18...+21^{\circ}\text{C}$, у січні середні температури фіксуються на рівні $-5...-8^{\circ}\text{C}$.

В ТОВ «За мир» функціонує одна тракторно-рілльнича бригада та дві молочнотоварні ферми. Кількість працюючих станом на 31 грудня 2022 року становить 50 чоловік, площа ріллі, яка обробляється становить 1846 га., вся земля взята в оренду у власників земельних паїв. Інфраструктура товариства представлена машинно-тракторним парком, ремонтно-механічною майстернею, складами та сховищами.

Оцінюючи організаційну структуру товариства, відмітимо, що вона є двоступеневою і відповідає організаційно-економічним умовам господарювання та природно-економічним факторам виробництва.

Продукція, яка виробляється в товаристві збувається по наступним каналам: товарні зернові (озима пшениця, гречка та кукурудза) реалізуються

через мережу трейдерів та переробників зерна, Молоко реалізується на молокопереробні заводи та цехи в місті Суми.

Сільське господарство, будучи однією з основних галузей національної економіки, відіграє ключову роль у формуванні пропозиції як на ринку сільськогосподарської продукції, і продукції харчової промисловості. Слід зазначити, що галузь займає центральне місце у агропромисловому комплексі України в цілому і Сумської області зокрема, оскільки, з одного боку, аграрний сектор виробляє сировину для переробної промисловості, з іншого – формує постійний попит на сільськогосподарську техніку, обладнання, паливно-мастильні матеріали та інші матеріально-технічні і енергетичні ресурси.

Рациональні розміри сільськогосподарських підприємств та їх виробничих підрозділів, встановлені для даної природно-кліматичної зони та відповідного виробничого спрямування, сприяють зростанню економічної ефективності виробництва. У таких господарствах, як правило, ефективніше використовується земля та основні фонди, вище продуктивність праці та ефективність виробництва.

Спеціалізація сільськогосподарського виробництва є результатом суспільного поділу праці. Вона забезпечує науково-обґрунтоване розміщення виробництва за тими зонами України, де є при цьому найкращі умови і досягається найбільша економія трудових і фінансових витрат за одиницю продукції.

Виробнича спеціалізація підприємств визначається питомою вагою провідної товарної галузі, що забезпечує найбільшу виручку від товарної продукції. Для характеристики спеціалізації сільськогосподарського підприємства використовують також низку непрямих показників: структуру валової продукції, витрат праці, посівних площ, поголів'я худоби та основних засобів.

Обсяг реалізації продукції може позитивно і негативно впливати на суму прибутку. Збільшення обсягу продажу рентабельної продукції призводить до

пропорційного збільшення прибутку. Якщо ж продукція є збитковою, то зі збільшенням обсягу реалізації відбувається зменшення суми прибутку.

Структура товарної продукції може впливати позитивно і негативно на суму прибутку. Якщо збільшиться частка більш рентабельних видів продукції у загальному обсязі її реалізації, то сума прибутку зросте, і навпаки, зі збільшенням частки низькорентабельної чи збиткової продукції загальна сума прибутку зменшиться.

Тому наш аналіз діяльності ТОВ «За мир» ми почнемо з оцінки динаміки та структури товарної продукції та встановлення типу спеціалізації даного господарства. Спеціалізацію товариства визначаємо за обсягами реалізації товарної продукції (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1 - Обсяг і структура товарної продукції ТОВ «За мир»

Назва галузей та видів продукції	2020 р.		2021 р.		2022 р.		В середньому за 3 роки	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%
Пшениця озима	14088,0	18,6	13735,7	19,2	1248,4	3,2	9690,7	13,6
Кукурудза на зерно	24958,3	33,0	8670,2	12,1	16475,0	41,7	16701,2	28,9
Гречка	1400,2	1,9	294,8	0,4	237,8	0,6	644,3	1,0
Боби сої	4551,7	6,0	4853,4	6,8	0,0	0,0	3135,0	4,3
Соняшник	13075,9	17,3	24139,7	33,7	5233,9	13,2	14149,8	21,4
Всього по рослинництву	58074,1	76,7	51693,8	72,2	23195,1	58,7	44321,0	69,2
Продукція вирощування ВРХ	3241,5	4,3	1398,4	2,0	1670,5	4,2	2103,5	3,5
Молоко	14364,6	19,0	18533,4	25,9	14677,1	37,1	15858,4	27,3
Всього по тваринництву	17606,1	23,3	19931,8	27,8	16347,6	41,3	17961,8	30,8
Разом:	75680,2	100,0	71625,6	100,0	39542,7	100,0	62282,8	100,0

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» 21-заг

Дані таблиці 2.1 свідчать, що протягом аналізованого періоду найбільшу питому вагу в середньому за три роки займала кукурудза на зерно -28,9%, молоко - 27,3%, соняшник -21,4%, пшениця озима -13,6%, соя -4,3%, приріст ВРХ - 3,5 %, гречка - 1,0% (рисунок 2.1).

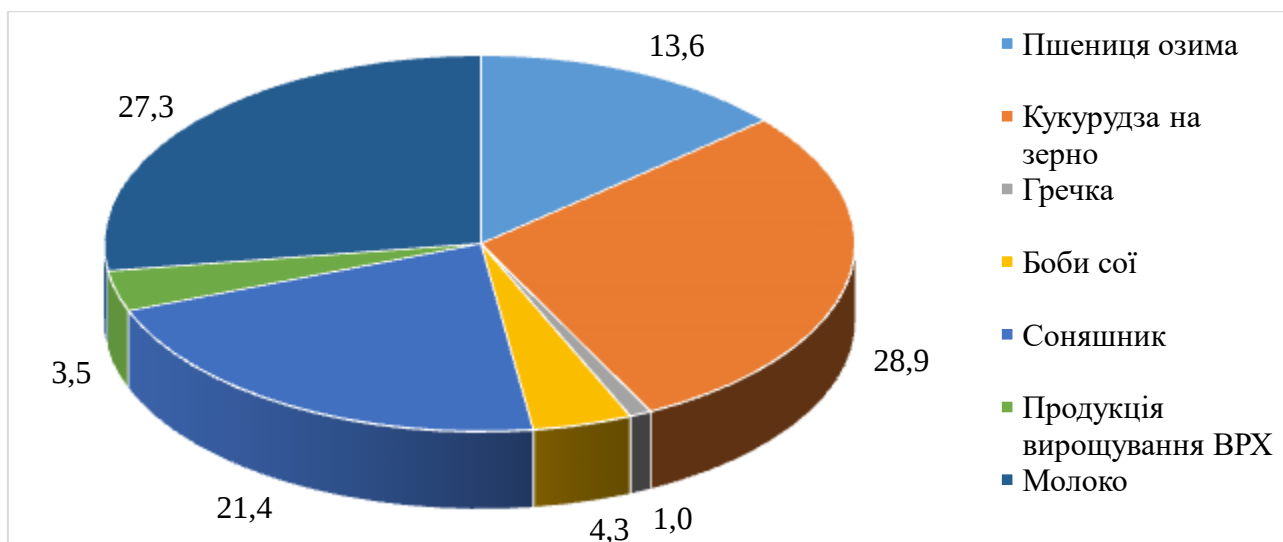

Рисунок 2.1 - Структура товарної продукції за три роки, %

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 21-заг

Якщо оцінювати питому вагу галузей то видно, що в середньому за три роки продукція рослинництва становить 62,9 %, а продукція галузі тваринництва займає 30,2 %.

Оцінка виручки від реалізації у розрізі видів продукції свідчить, що виручка від реалізації озимої пшениці зменшилась на 12839,6 тис. грн. або на 15,5 %, з них по кукурудзі на зерно відбулося також зменшення на 8483,3 тис. грн., реалізація гречки зменшилась на 1162,4 тис. грн. По технічним культурам відбулось також зменшення виручки, по сої на 4551,7 тис. грн., по соняшнику на 7842,0 тис. грн. Зменшення виручки від основних товарних культур пояснюється значними перехідними залишками рослинницької продукції (знизився рівень товарності таблиця 2.15) на наступний рік і істотним зниження ціни реалізації через військові дії та обмеження транспортних можливостей по експорту зерна.

Виручка від реалізації тваринницької продукції галузі ВРХ також змінювалась, так, реалізації продукції вирощування ВРХ (приріст живої маси) зменшилась на 15711,0 тис. грн., а реалізації молока збільшилась на 312,5 тис. грн. З даних таблиці 2.1 видно, що молоко залишається одним видом продукції зі стабільним надходженням виручки для ТОВ «За мир».

Ефективне використання землі та підвищення її родючості завжди були і залишаються головним завданням у сільському господарстві. При аналізі використання земельного фонду господарюючого суб'єкту необхідно встановити, які зміни у землекористуванні відбулися за період, що досліджується. На підставі вихідних даних слід проаналізувати зміну розміру та структури посівних площ за роками та виявити причини та доцільність цих змін. Потрібно вказати, чи сприяє структура посівних площ природним економічних умов та спеціалізації господарства. Також слід визначити можливість та доцільність розширення посівів культур, що визначають спеціалізацію господарства та забезпечують ефективність діяльності підприємства.

Склад та структура землекористування ТОВ «За мир» наведена в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2 – Склад і структура землекористування ТОВ «За мир»

Види сільськогосподарських угідь	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення (+,-) 2022 р. від 2020р.	
	га	%	га	%	га	%	га	%
Сільськогосподарські угіддя – всього	1944	100	1944	100	1857,3	100	-86,7	-
у т. ч. взяті в оренду	1944	100	1944	100	1857,3	100	-86,7	-
Рілля	1815	93,4	1815	93,4	1846	99,4	31	6,0
Сіножаті	87,1	4,5	87,1	4,5	0	0	-87,1	-4,5
Пасовища	41	2,1	41	2,1	1,3	0,6	-39,7	-1,5
Багаторічні насадження	1	0,05	1	0,05	0	0	-1	-0,1

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 4

З даних таблиці 2.2 видно, що протягом досліджуваного періоду відбулося незначне зменшення на 86,7 га у сільськогосподарських угіддях, зменшення відбулося за рахунок зменшення сіножатей на 87,1 га., та зменшення пасовищ на 39,7 га. і багаторічних насаджень на 1 га. Також спостерігаємо незначне збільшення площі ріллі на 31 га. Всі види угідь ТОВ «За мир» взяло в оренду у власників земельних паїв.

Зростання виробництва продукції сільського господарства може бути досягнуто як за рахунок збільшення кількості ресурсів, так і за рахунок підвищення ефективності їх використання. Важлива роль цьому відводиться раціональному використанню трудових ресурсів. Основною економічною категорією, що характеризує ефективність використання трудових ресурсів, є продуктивність праці, яка є здатністю конкретної праці людини виробляти певну кількість споживчих цін за одиницю робочого дня. Достатня забезпеченість підприємства необхідними трудовими ресурсами, їхнє раціональне використання, високий рівень продуктивності праці має велике значення для збільшення обсягів продукції та підвищення ефективності виробництва. Аналіз використання трудових ресурсів починається з вивчення складу та структури трудових ресурсів сільськогосподарського підприємства, що визначають чисельність робочої сили за категоріями працюючих.

Динаміка чисельності працюючих та показники ефективності трудових ресурсів представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3 – Динаміка чисельності працюючих та показників використання трудових ресурсів

Показники	Роки			2022 р. у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Середньорічна чисельність працівників, чол.:	52	49	50	96,2
в т. ч. в рослинництві	26	25	26	100,0
в тваринництві	26	24	24	92,3
Відпрацьовано днів, всього:	220	222	221	100,5
Вироблено валової продукції на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.(2016):	280,16	304,86	332,84	118,8
Вироблено товарної продукції в розрахунку на одного середньорічного робітника всього, тис. грн.	1455,4	1925	796	54,7
в т.ч. – в рослинництві	2234	2976	892	39,9
– в тваринництві	677	831	681	100,6
Середньомісячна заробітна плата 1 працівника, грн.	9655,9	9810	8514	88,2
Отримано в розрахунку на 1 грн. заробітної плати, грн.:				
- товарної продукції	12,6	12,4	8	63,5
- прибутку	2,6	3,2	0,4	15,4
Фонд оплати праці, тис. грн.	6025,30	5768,30	5006,20	83,1

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 1-ПВ

Дані таблиці 2.3 свідчать, що протягом досліджуваного періоду середньорічна чисельність працюючих в ТОВ «За мир» скоротилася на 2 особи або на 3,8 % з 52 осіб у 2020 році до 50 осіб у 2022 році, скорочення відбулося за рахунок галузі тваринництва. При цьому спостерігається збільшення відпрацьованих днів одним працівником на 1 день, з 220 днів у 2020 році до 221 днів у 2022 році. Оцінюючи вартість валової продукції у співствних цінах 2016 року у розрахунку на одного працівника видно, що він виріс 18,8 % або на 52,68 тис. грн., що свідчить про ріст показника продуктивності праці при відносно стабільній кількості працюючих. Оцінюючи вартість товарної продукції на одного працівника видно, що вона зменшилась 659,4 тис. грн. (45,3%). Таке зменшення пояснюється зменшенням виручки від реалізації через збільшення перехідних залишків товарної продукції на наступний 2023 рік. За досліджуваний період спостерігається зменшення рівня місячної заробітної плати у розрахунку на одного працівника 1141,9 грн., що є негативним фактором наряду з зростанням продуктивності праці. Таке зменшення відбулося за рахунок зменшення фонду заробітної плати 1019,1 тис. грн.. Також погіршилися показники вартості товарної продукції і прибутку у розрахунку на 1 гривню заробітної плати відповідно на 36,5 % і 84,6 %, що також свідчить про погіршення фінансового стану підприємства за досліджуваний період.

При аналізі рівня забезпеченості сільськогосподарських підприємств основними засобами необхідно встановити, як господарства забезпечені основними фондами, визначити темпи їх зростання, дати оцінку змін програми розширення та зміцнення матеріально-технічної бази. Загальна оцінка про наявність та рух коштів досягається в результаті аналізу розміру та структури засобів виробництва за основними їх групами.

Збільшення виробництва сільськогосподарської продукції, підвищення продуктивності праці та зниження собівартості напряму пов'язані з розвитком матеріально-технічної бази та з підвищенням технічного рівня виробництва. Вартість основних виробничих засобів сільськогосподарського призначення у розрахунку на одиницю сільськогосподарських угідь загалом та за окремими їх

видами служить критерієм оцінки фондозабезпеченості підприємства. Обсяг основних виробничих засобів, що припадають на одного працівника, зайнятого у сільськогосподарському виробництві, є показником фондоозброєності праці. Результати роботи сільськогосподарських підприємств багато в чому залежать від ефективності використання основних виробничих засобів. Тому при аналізі ефективності їх використання важливо правильно вибрати показники, що характеризують цей процес.

У таблиці 2.4 наведено динаміку вартості основних засобів та показники їх використання.

Таблиця 2.4 – Оснащеність фондами та ефективність їх використання

Показники	Роки			2022 р. у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Середньо річна чисельність працівників, чол.	52	49	50	96,2
Середньорічна вартість ОВФ, тис. грн.	25418,0	27930,0	29021,0	114,2
Площа с.-г. угідь, га	1944	1944	1857	95,5
Вартість ВП, тис. грн.	14568,31	14937,96	16642,06	114,2
Фондозабезпеченість, тис. грн.	1307,51	1436,73	1562,79	119,5
Фондоозброєність, тис. грн.	488,81	570,00	580,42	118,7
Фондовіддача, грн.	0,57	0,53	0,57	100,0
Фондомісткість, грн.	1,74	1,87	1,74	100,0
Вироблено валової продукції на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	280,16	304,86	332,84	118,8

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 1,2,4

Дані таблиці 2.4 свідчать, що протягом досліджуваного періоду в ТОВ «За мир» середньорічна вартість основних виробничих фондів виросла на 14,2 % або на 3603,0 тис. грн. Оцінюючи показники використання основних виробничих фондів видно, що фондозабезпеченість виросла на 119,5 % через зменшення площі сільськогосподарських угідь і збільшення вартості основних виробничих фондів. Фондоозброєність також виросла на 18,7 % за рахунок зменшення середньорічної кількості працюючих та збільшення вартості основних виробничих фондів. Показники ефективності використання виробничих фондів залишаються стабільними, так фондовіддача та

фодомісткість залишилися стабільними 0,57 грн. та 1,74 грн. відповідно. Тому, можемо стверджувати, що використання основних виробничих фондів в ТОВ «За мир» є стабільно позитивним, хоча є резерви для збільшення ефективності використання основних виробничих фондів.

Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються приростом суми власного капіталу (чистих активів), основним джерелом якого є прибуток від основної, інвестиційної, фінансової діяльності. Показники фінансових результатів характеризують абсолютну ефективність господарювання підприємства. Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються сумою отриманого прибутку та рівнем рентабельності. Прибуток підприємства отримують, головним чином, від реалізації продукції, а також від інших видів діяльності (участь у міжгосподарській кооперації, здача в оренду землі та основних фондів, доходи від цінних паперів і т.д.). Прибуток підприємства формується з таких показників: прибуток від продукції, прибуток від іншої реалізації. Обсяг реалізації та величина прибутку, рівень рентабельності залежать від виробничої, постачальницької, збутової та комерційної діяльності підприємства, інакше кажучи, ці показники характеризують усі сторони господарської діяльності суб'єкта підприємницької діяльності.

Фінансові результати діяльності підприємства безпосередньо залежить від обсягів реалізації продукції, тому аналіз фінансових результатів проводиться у тісному взаємозв'язку з показниками виробництва та реалізації продукції. Метою оцінки та діагностики фінансово-господарської діяльності господарюючого суб'єкту є підвищення ефективності його роботи на основі системного вивчення всіх видів діяльності та узагальнення їх результатів. Аналіз та діагностика фінансово-господарської діяльності підприємства побудовані на комплексному вивченні процесів та результатів економічного розвитку підприємства та виявленні основних причинно-наслідкових зв'язків.

В таблиці 2.5 наведені розрахунки основних економічних показників діяльності ТОВ «За мир» за період з 202 року до 2022 року.

Таблиця 2.5 – Динаміка основних економічних показників діяльності
ТОВ «За мир»

Показники	Роки			2022 р. у % до 2020 р.
	2020	2021	2022	
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції, тис. грн.	75680	71665	39804	52,6
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	52636	42620	26490	50,3
Валовий прибуток, тис. грн.	23044	29045	13314	57,8
Чистий прибуток (збиток), тис. грн.	15559	18332	1822	11,7
Разом операційних витрат, тис. грн.	60434	70668	52324	86,6
Валова продукції в співставних цінах:				
на 100 га. с.-г. угідь, тис. грн.	749,4	768,4	896,2	119,6
на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	280,2	304,9	332,8	118,8
на 100 грн. ОВФ, грн.	57,3	53,5	57,3	100,1
Чистий дохід (виручка) від реалізації продукції				
на 100 га. с.-г. угідь, тис. грн.	3893,0	3686,5	2143,5	55,1
на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	1455,4	1462,6	796,1	54,7
Валовий прибуток:				
на 100 га. с.-г. угідь, тис. грн.	1185,4	1494,1	717,0	60,5
на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	443,2	592,8	266,3	60,1
Чистий прибуток:				
на 100 га. с.-г. угідь, тис. грн.	800,4	943,0	98,1	12,3
на 1-го середньорічного працівника, тис. грн.	299,2	374,1	36,4	12,2
Сукупний рівень рентабельності, %	25,7	25,9	3,5	-22,3

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 1,2,4,50 с.г.,1-підприємництво

Дані таблиці 2.5 свідчать, що за період з 2020 року по 2022 рік виручка від реалізації товарної продукції скоротилася на 47,4 %, що становить 35876,0 тис. грн. Як ми вже зазначали при аналізі структури товарної продукції (таблиця 2.1), це відбулося за рахунок збільшення перехідних залишків товарної продукції на наступний календарний рік з метою реалізації продукції у зимово-весняний період коли ціна на зернові, як правило, збільшується. Також спостерігається і фізичне зменшення виробництва основних товарних культур. Хоча реалії сьогодення свідчать про значні ризики при орієнтації на зовнішні

ринки реалізації зернових та технічних культур через військові дії та протидію сусідніх країн (Польща, Словаччина, Угорщина) при реалізації і транзиті через їх території.

Збільшення перехідних залишків та скорочення виробництва призвело до зменшення рівня собівартості реалізованої продукції з 52636,0 тис. грн. у 2020 році до 26490,0 тис. грн. у 2022 році, зменшення склало 49,7%.

Істотне зменшення виручки від реалізації продукції призвело до зменшення валового прибутку на 42,2 % з 23044,0 тис. грн. у 2020 році до 13314,0 тис. грн. у 2022 році. Все це вплинуло на різке зменшення чистого прибутку від господарської діяльності ТОВ «За мир», таке зменшення склало 88,3 % з 15559,0 тис. грн. у 2020 році до 1822,0 тис. грн. у 2022 році. Відповідне зменшення цих показників відбулося і у розрахунку на 100 га. сільськогосподарських угідь і на одного середньорічного працівника.

Істотне зменшення чистого прибутку призвело до зменшення сукупного рівня рентабельності ТОВ «За мир» на 22,3 пункто процентів з 25,7% у 2020 році до 3,5 % у 2022 році.

Орієнтуючись на поставлені завдання дослідження проведемо оцінку стану підприємницької діяльності виробництва основних товарних культур.

2.2 Оцінка стану виробництва основних товарних культур в ТОВ «За мир» Сумського району Сумської області

Оцінка стану виробництва основних товарних культур починається аналізу виконання плану з валових зборів окремих сільськогосподарських культур та валової продукції галузі у вартісному вираженні (у порівнянних цінах). При цьому встановлюють кількість продукції за видами. Доцільно проводити динаміку валових зборів за 3-5 років. Після з'ясування загального стану динаміки виробництва рослинництва загалом підприємству необхідно проаналізувати його за окремими підрозділами, визначивши питому вагу кожного з них.

Аналіз включає оцінку виконання плану щодо виходу окремих видів продукції в натуральному вираженні та валової продукції галузі у вартісному вираженні (за порівнянними цінами). При цьому визначають кількість продукції, отриманої понад план, недоотриманої, розраховують відсоток виконання плану. Крім того, вивчається динаміка виробництва продукції за останні роки.

Динаміка та структура посівних площ основних товарних культур в ТОВ «За мир» за період з 2020 року по 2022 рік наведена в таблиці 2.6.

Таблиця 2.6 – Динаміка та структура посівних площ основних товарних культур

Показники	2020 р.		2021 р.		2022 р.		Відхилення 2022 р. від 2020 р.	
	га.	%	га.	%	га.	%	га.	п. п.
Зернові всього, з них:	837	54,2	1070	68,5	984	61,6	147	7,4
озима пшениця	301	19,5	353	22,6	333	20,8	32	1,4
гречка	14	0,9	43	2,8	15	0,9	1	0,0
кукурудза на зерно	522	33,8	674	43,1	636	39,8	114	6,0
Соняшник	582	37,7	299	19,1	391	24,5	-191	-13,2
Соя	126	8,2	194	12,4	223	14,0	97	5,8
Площа товарних культур	1545	100,0	1563	100,0	1598	100,0	53	0,0

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 1,2,4,50 с.г.,1-підприємництво

Дані таблиці 2.6 свідчать, що протягом досліджуваного періоду в ТОВ «За мир» площа посіву зернових збільшилась на 7,4 п.п з 837 га. у 2020 році до 984 га у 2023 році. Площа озимої пшениці збільшилась на 1,4 % з 301 га у 2020 році до 333 га у 2023 році. Площа гречки збільшилась на 1 га. з 14 га у 2020 році до 15 га у 2022 році, хоча у 2021 році вона становила 43 га. Найбільшу питому вагу в структурі посівів займає площа під кукурудзою на зерно, так її площа у 2023 році становила 636 га, що на 114 га. більше ніж у 2020 році.

Площа під посіви технічних культур також коливалася по рокам, так площі під соняшник зменшилися на 191 га, з 582 га. у 2020 році до 391 га. у

2022 р. Посівна площа під соєю збільшилась на 97 га. з 126 га. у 2020 році до 223 га. у 2022 році.

На рисунку 2.2 наведена структура посівних площ в середньому за три роки.

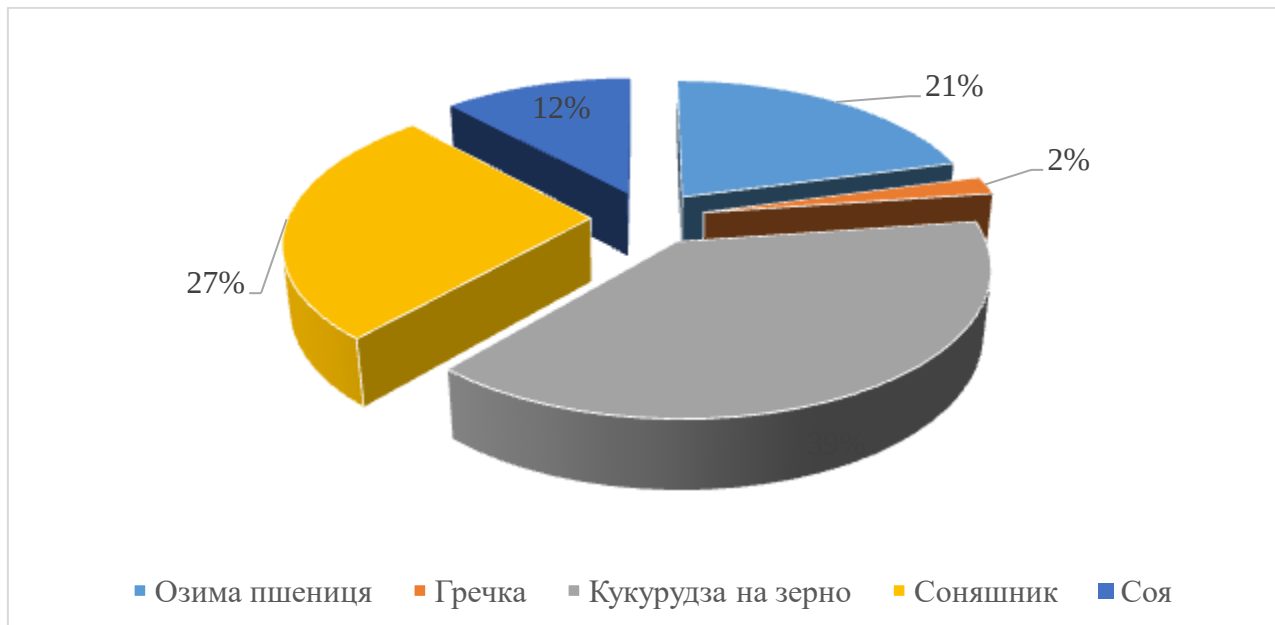

Рисунок 2.2 – Структура посівних площ в середньому за три роки

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 4,29

Дані рисунку 2.2 свідчать, що найбільшу питому вагу в структурі посівних площ займали: кукурудза – 39%, соняшник – 27 %, озима пшениця – 21%, соя – 12%, гречка - 2 %.

Одним із найважливіших елементів продовольчого ринку України є ринок зерна. Зерно – найважливіший стратегічний продукт, що визначає стабільне функціонування аграрного ринку та продовольчу безпеку України. У забезпеченні продовольчої безпеки країни особливу роль відіграє урожайність зернових та технічних культур, тому вивчення їх особливостей завжди є актуальним. Урожайність - найважливіший показник, що відображає рівень інтенсифікації сільськогосподарського виробництва. Рівень урожайності тісно пов'язаний з такими показниками як продуктивність праці, собівартість продукції, рентабельність. Вплив на рівень урожайності має низку економічних

факторів, якість організаційно-господарську діяльність підприємства, погодні та кліматичні умови.

Динаміка урожайності за 2020-2022 роки представлена в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7 – Динаміка урожайності основних товарних культур

Роки	Озима пшениця	Гречка	Кукурудза на зерно	Соняшник	Соя
2020 р.	57,1	27,1	84,1	35,8	26,2
2021 р.	50,9	8,8	67	30,1	23,7
2022 р.	54,5	20,8	98,9	22,8	33,4
В середньому за три роки	54,2	18,9	83,3	29,6	27,8

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 4,29

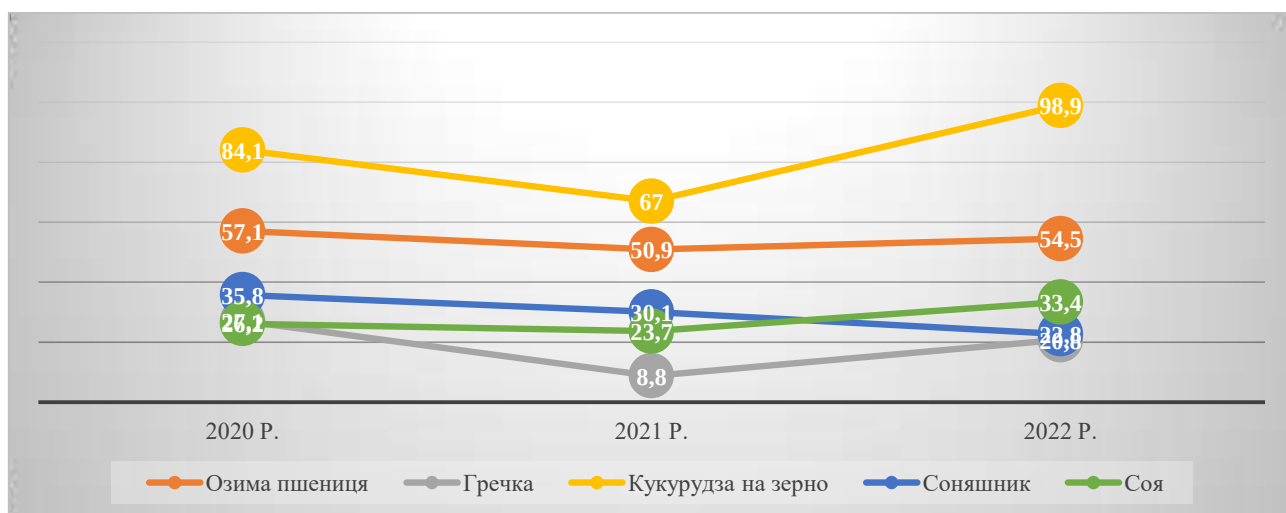

Рисунок 2.3 – Динаміка урожайності основних товарних культур

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 4,29

Дані таблиці 2.7 та рисунку 2.3. свідчать, що в ТОВ «За мир» протягом досліджуваного періоду урожайність основних товарних культур коливалася. Так урожайність озимої пшениці зменшилась на 2,6 ц/га або на 4,6 % з 57,1 ц/га у 2020 році до 54,5 ц/га у 2022 році. В середньому за три роки урожайність озимої пшениці становить 54,2 ц/га. Оцінюючи урожайність гречки видно, що вона мала значні зміни від 8,8 ц/га ц 2021 році до 27, 1 ц/га у 2020 році. Порівнюючи звітний рік з базисним видно, що вона зменшилась на 23,2 % з 27,1 ц/га у 202 році до 20,8 ц/га у 2022 році. Середня урожайність гречки

становить 18,9 ц/га. Найбільша урожайність серед основних товарних культур була у кукурудзи на зерно, в середньому за три роки вона становила 83,3 ц/га. У звітному році вона була найбільшою 98,9 ц/га, що на 14,8 ц/га більше ніж у базисному році.

Оцінюючи урожайність соняшнику видно, що вона зменшилась на 13,0 ц/га з 35,8 ц/га у 2020 році до 22,8 ц/га у 2022 році, середня урожайність за три роки становила 29,6 ц/га. Урожайність сої збільшилась на 7,2 ц/га з 26,2 ц/га у 2020 році до 33,4 ц/га у 2022 році, її середнє значення за три останні роки становило 27,8 ц/га.

Оцінка рівня урожайності за 2020 – 2022 роки свідчить, що в ТОВ «За мир» є резерви підвищення рівня урожайності основних товарних культур до таких резервів слід віднести: виконання технологічних робіт в оптимальні строки; використання інтенсивної технології вирощування; застосування систем точного землеробства.

Стійкий розвиток аграрного виробництва зазвичай визначається за допомогою оцінки рівня урожайності та валових зборів основних товарних культур. Це пов'язано насамперед із тим, що зернові та технічні культури займають найбільшу питому вагу вартості товарної продукції землеробства. Розвиток зернового виробництва має першорядне значення для розвитку Сумського регіону та України в цілому, а потреби у зерні постійно збільшуються у зв'язку із зростанням експортного потенціалу України, зміцненням кормової бази тваринництва, розвитком переробної промисловості.

Динаміка валових зборів товарних культур наведена в таблиці 2.8.

Таблиця 2.8 – Динаміка валових зборів основних товарних культур

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. у % до 2021 р.	2022 р. (+,-) до 2020 р.
Озима пшениця	17162,0	17968,0	18133,0	105,7	971,0
Гречка	380,0	378,0	311,0	81,8	-69,0
Кукурудза на зерно	43923,0	45125,0	62905,0	143,2	18982,0
Соняшник	20837,0	8991,0	8915,0	42,8	-11922,0
Соя	3302,0	4600,0	7438,0	225,3	4136,0

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 4,29

Основними факторами, які впливають на розмір валових зборів товарних культур в ТОВ «За мир» є посівні площі та рівень урожайності, які ми дослідили в попередніх двох таблицях. Оцінюючи рівень валових зборів озимої пшениці видно, що він виріс на 971 ц., з 17162,0 ц. у 2020 році до 18133 ц. у 2022 році. Валовий збір гречки знизився на 69 ц., з 380 ц. у 2020 році до 378 ц. у 2022 році. Найбільший валовий збір був по кукурудзі на зерно, він також виріс на 18982,0 ц. з 43923 ц. у 2020 році до 62905 ц. у 2022 році. По соняшнику спостерігається значне зменшення насіння на 11992,0 ц. з 20837 ц. у 2020 році до 8915,0 ц. у 2022 році. Валове виробництво сої збільшилось на 4136,0 ц. з 3302,0 ц. у 2020 році до 7438,0 ц. у 2022 році.

Питання економії матеріальних витрат і зниження собівартості сільськогосподарської продукції для розвитку підприємства умовах ринкових відносин набувають особливої значимості і актуальності, особливо в сучасних умовах невизначеності зовнішнього середовища. Тому у розділі 2.3 нами буде проведено оцінку економічної ефективності виробництва основних товарних культур для подальшої розробки стратегії підвищення економічної ефективності діяльності ТОВ «За мир» Сумського району Сумської області.

2.3 Оцінка стратегії формування та управління ефективністю

Метою підприємницької діяльності є випуск певної продукції (виконання робіт, надання послуг) встановленого обсягу, якості та у визначені терміни, а також досягнення максимального рівня економічної ефективності цього виду продукції. Оцінка якості роботи аграрного підприємства починається з визначення економічної ефективності виробленої продукції. Ефективність постає як індикатор розвитку. Прагнучи підвищити ефективність конкретного виду підприємницької діяльності та їх сукупності, визначаються конкретні заходи, що сприяють процесу розвитку, та виключаються ті з них, що ведуть до регресу.

Собівартість - найважливіший показник, який дозволяє визначити, у що обходиться підприємству виробництво тієї чи іншої продукту. У ньому в узагальнюючому вигляді знаходить відображення багатогранна діяльність сільськогосподарських підприємств, ефективність їхньої роботи. Її рівень формується під впливом всіх факторів виробництва та зниження собівартості сільськогосподарської продукції - одна з найважливіших умов підвищення ефективності її виробництва, що сприяють успішному вирішенню основних економічних задач.

Собівартість продукції є найважливішим показником економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. У собівартості знаходять своє вираження всі витрати підприємства, пов'язані з виробництвом та реалізацією продукції. Її показники відбивають ступінь використання матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, якості роботи як виробництва загалом, так і окремих структурних підрозділів. Таким чином, під собівартістю продукції розуміються всі витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції, виражені у грошовій формі. Зниження собівартості є одним із першочергових та актуальних завдань будь-якого підприємства.

Аналіз собівартості продукції - необхідна умова контролю над витратами виробництва та визначення заходів щодо їх зниження. Аналіз собівартості продукції включає вивчення змін загальної суми витрат на виробництво всієї валової та товарної продукції, собівартості продукції окремих галузей, сільськогосподарських культур та видів худоби як у цілому по підприємству, так і по окремих виробничих підрозділах, оцінку виконання плану щодо зниження собівартості та аналіз зміни її рівня в динаміці, визначення факторів, що впливають на зміну собівартості, аналіз собівартості одиниці продукції за статтями витрат та виявлення резервів та розроблення пропозицій щодо зниження собівартості продукції.

Поглиблюючи аналіз необхідно встановити, за рахунок яких статей витрати змінилася фактична собівартість продукції проти планової та середньої рівня за минулі роки та які фактори вплинули на зміну величини собівартості

продукції. Собівартість продукції та прибуток знаходяться у зворотному пропорційній залежності: зниження собівартості призводить до відповідного зростання суми прибутку та навпаки.

Тому нами буде проведено детальний аналіз витрат на собівартості основних товарних культур, який представлено в таблицях 2.9, 2.10, 2.11, 2.12, які представлені в додатках А, Б, В, Г.

Дані таблиці 2.9 (динаміка та структура витрат зернових культур) свідчать, що протягом звітного періоду витрати у розрахунку на 1 га. зернових товарних культур (озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка) виросли на 39,2 % з 23,26 тис. грн. у 2020 році до 32,37 тис. грн. у 2022 році. Найбільшу питому вагу в структурі витрат займали прямі матеріальні витрати (вартість насіння, добрив, ПММ, решта прямих витрат), так ця стаття збільшилась на 2,58 тис. грн., хоча її питома вага в загальній вартості зменшилась на 10,4 п.п. При цьому питома вага вартості насіння зменшилась на 5,1 п.п., вартості мінеральних добрив зменшилась на 7,2 п.п., а вартість нафтопродуктів навпаки виросла на 2,5 п.п. Також істотне місце у витратах на 1 га. займає «Оплата послуг сторонніх організацій» і вона виросла 10,0 п.п., як і «Решта інших прямих та загальновиробничих витрат», які виросли на 2,5 п.п. і займають четверту частину в загальній вартості витрат.

Оцінюючи динаміку і структуру витрат у розрахунку на 1 ц. продукції видно, що вона також виросла на 79,36 грн./ц або на 36,5 %, 312,08 грн./ц у 2020 році до 391,44 грн./ц. у 2022 році. Як і у розрахунку на 1 га. виросли витрати по статтям « Нафтопродукти» на 15,27 грн./ц, «Решта прямих матеріальних витрат» на 4,65 грн./ц., «Оплата послуг сторонніх організацій» на 42,38 грн./ц, «Решта інших прямих та загальновиробничих витрат» на 26,88 грн./ц. Таке збільшення витрат пояснюється здорожчанням основних матеріальних та енергетичних ресурсів.

Орієнтуючись на поставлені завдання дослідження, проведемо дослідження витрат на 1 га та 1 ц. гречки, виробництво якої орієнтоване на внутрішній ринок і на його виробництво менше впливають ризики пов'язані з

реалізацією великих обсягів продукції через трейдерів, які зорієнтовані на зовнішні ринки і під час війни ці ризики значно виросли через геополітичні тенденції, які існують зараз. Тому пропонуємо вирощувати гречку, переробляти її на крупу, фасувати та продавати на внутрішньому ринку Сумської області та України.

Оцінюючи дані таблиці 2.10 (додаток Б), можна констатувати, що витрати у розрахунку на 1 га. площі знизились на 4,3 % або на 0,68 тис. грн., з 15,77 тис. грн. у 2020 році до 15,09 тис. грн. у 2022 році. Питома вага прямих матеріальних витрат збільшилась на 3,5 %. «Інші прямі витрати та загальновиробничі витрати» зменшились на 11,0 % за рахунок відсутності витрат за статтею «Оплата послуг сторонніх організацій». Аналіз витрат у розрахунку на 1 ц. гречки свідчить, що вони виросли на 147,65 грн./ц. з 580,00 грн./ц. у 2020 році до 727,65 грн./ц. у 2023 році. Таке збільшення відбулося за рахунок росту витрат за наступними статтями: «Вартість насіння» на 206,17 грн., «Вартість нафтопродуктів» на 89,27 грн., «Відрахування на соціальні заходи» на 13,62 грн., «Амортизація» на 6,63 грн. Натомість спостерігається зменшення витрат за наступними статтями: «Мінеральні добрива» на 153,68 грн., «Решта прямих матеріальних витрат» на 28,30 грн., «Решта інших прямих та загальновиробничих витрат» на 48,85 грн.

Оцінюючи витрати на вирощування сої, які наведені у таблиці 2.11 (додаток В), можна констатувати, що у розрахунку на 1 га ці витрати виросли на 100 % з 17,01 тис. грн. у 2020 році до 37,02 тис. грн. у 2022 році. Таке збільшення відбулося за рахунок збільшення «Прямих матеріальних витрат» на 9,79 тис. грн. та «Інших прямих та загальновиробничих витрат» на 7,52 тис. грн. Оцінюючи структуру витрат видно, що виросла вартість нафтопродуктів на 13,6% та оплати послуг сторонніх організацій на 15,1%. Аналіз витрат у розрахунку на 1 ц. сої свідчить, що вони виросли на 57,2 % або на 370,99 грн. з 649,02 грн. у 2020 році до 1020,01 грн. у 2022 році.

Аналіз таблиці 2.12 (додаток Г) де представлена динаміка та структура витрат при виробництві соняшнику свідчить, що витрати у розрахунку на 1 га.

зменшились на 2,76 тис. грн.. або на 11,7 % з 23,57 тис. грн.. у 2020 році до 20,81 тис. грн. у 2022 році. Оцінюючи структуру витрат відмітимо, що виросли такі статті: «Нафтопродукти» на 5,4%, «Решта прямих матеріальних витрат» на 2,4 %, «Амортизація» на 1,8%, «Оплата послуг сторонніх організацій» на 7,7 %, «Решта інших прямих витрат та загальновиробничих витрат» на 1,1%. Зменшилися наступні статті: «Вартість насіння» на 9,5 %, « Вартість мінеральних добрив» на 8,6%, «Відрахування на соціальні заходи» на 0,3%. Оцінюючи динаміку витрат у розрахунку на 1 ц. видно, що вони також виросли на 255,02 грн. або на 38,8% з 658,00 грн. у 2020 році до 913,02 грн. у 2022 році.

Для фінальної оцінки динаміки та структури витрат по всім товарним культурам, які вирощувалися у ТОВ «За мир» протягом досліджуваного періоду наведемо таблицю 2.13.

Таблиця 2.13 – Динаміка та структура витрат основних товарних культур

Статті і елементи витрат	Виробнича собівартість основних товарних культур						Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.	
	2020 р.		2021 р.		2022 р.		тис. грн.	%
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%		
1	2	3	4	5	6	7	8	9
Прямі матеріальні витрати – всього, у т. ч.	29429,4	65,3	28946,0	58,4	33845,3	56,3	4415,9	-9,0
насіння	7121,2	15,8	5420,2	10,9	7410,3	12,3	289,1	-3,5
мінеральні добрива	11945,0	26,5	12450,0	25,1	10316,0	17,2	-1629,0	-9,3
пальне і мастильні матеріали	3258,0	7,2	4821,6	9,7	6688,8	11,1	3430,8	3,9
решта прямих матеріальних витрат	7105,2	15,8	6254,2	12,6	9430,2	15,7	2325,0	-0,1
Прямі витрати на оплату праці	2162,0	4,8	2362,0	4,8	1734,8	2,9	-427,2	-1,9
Інші прямі та загальновиробничі витрати – всього, у т. ч.	13509,5	30,0	18245,2	36,8	24549,7	40,8	11040,2	10,9
відрахування на соціальні заходи	475,6	1,1	519,6	1,0	381,7	0,6	-93,9	-0,4
амортизація	731,0	1,6	824,0	1,7	889,7	1,5	158,7	-0,1

Продовження таблиці 2.13

1	2	3	4	5	6	7	8	9
оплата послуг сторонніх	1820,4	4,0	5445,6	11,0	7847,7	13,1	6027,3	9,0

організацій								
решта інших та загальновиробничих витрат	10482,5	23,2	11456,0	23,1	15430,6	25,7	4948,1	2,4
Разом витрат:	45100,9	100,0	49553,2	100,0	60129,8	100,0	15028,9	X

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 50 с.г.

Дані таблиці 2.13 свідчать, що за досліджуваний період сумарні витрати на вирощування основних товарних культур (озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка, соя, соняшник) виросли на 15028,9 тис. грн. або на 33,3 % з 45100,9 тис. грн. у 2020 році до 60129,8 тис. грн. у 2022 році. Оцінюючи питому вагу кожної зі статей витрат видно, що «Вартість насіння» зменшилась на 3,5 п.п., «Вартість мінеральних добрив» зменшилась на 9,3 п.п., «Вартість нафтопродуктів» виросла на 3,9 п.п., «решта прямих матеріальних витрат» зменшились на 0,1 п.п., «Прямі витрати на оплату праці» зменшились на 1,9 п.п., «Відрахування на соціальні заходи» зменшились на 0,4 п.п., «Амортизація» зменшилась на 0,1 п.п., «Оплата послуг сторонніх організацій» виросла на 9,0 п.п., «Решта прямих та загальновиробничих витрат» виросли на 2,4 п.п. Збільшення витрат і зміна структури витрат відбулися за рахунок здорожчання матеріально-технічних та енергетичних ресурсів, яке відбулося протягом 2020-2022 років і пояснюється негативними макроекономічними тенденціями та значними умовами невизначеного зовнішнього середовища під час ведення війни державою Україна.

Оскільки витрати на збут (витрати на підготовку та пакування продукції, витрати на навантаження-розвантаження, транспортні витрати, витрати на зберігання, витрати на переробку, втрати продукції та інші логістичні витрати) займають істотне місце в структурі економіки галузі рослинництва. До логістичних витрат відносять всі витрати, необхідні на розміщення замовлення, складування ТМЦ, доставку, відвантаження та транспортування вантажів, а також фінансові витрати на утримання складу, штату водіїв чи аутсорсу транспортних послуг, логістів та інших співробітників, які мають відношення

до логістики. Динаміка витрат на збут по основним товарним культурам ТОВ «За мир» представлена в таблиці 2.14.

Таблиця 2.14 – Динаміка витрат на збут основних товарних культур

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. у % до 2020 р.	2022 р. (+,-) до 2020 р.
Виробнича собівартість виробленої продукції, тис. грн.	45100,9	49553,2	60129,8	133,3	15028,9
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	38706,4	25321,9	13602,1	35,1	-25104,3
Витрати на збут, тис. грн.	3126,0	4302,1	3112,6	99,6	-13,4
Собівартість реалізованої продукції та витрати на збут разом, тис. грн.	41832,4	29624,0	16714,7	40,0	-25117,7
Питома вага витрат на збут, %	7,5	14,5	18,6	X	11,1

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 50 с.г.

Дані таблиці 2.14 свідчать, що протягом досліджуваного періоду в ТОВ «За мир» спостерігається ріст виробничої собівартості виробленої продукції на 33,3 % з 45100,9 тис. грн. у 2020 році до 60129,8 тис. грн. у 2022 році. Оцінюючи собівартість реалізованої продукції видно, що вона зменшилась на 64,9 % з 38706,4 тис. грн. у 2020 році до 13602,1 тис. грн. у 2022 році, що відбулося за рахунок зменшення кількості реалізованої продукції у поточному році та перехідними залишками готової продукції на наступний календарний рік з метою збільшення виручки шляхом підвищення ціни, яка в зимово–весняний період, як правило, підвищується. Оцінюючи збутові витрати видно, що вони залишаються майже стабільними у 2020 році 3126,0 тис. грн., у 2022 році 3112,6 тис. грн. Але видно, що питома вага збутових витрат постійно збільшується 2020 рік - 7,5%, 2021 рік - 14,5%, 2022 рік – 18,6 %. Збільшення збутових (логістичних) витрат пояснюється збільшення в першу збільшення вартості транспортних послуг через подорожчання вартості ПММ.

Товарність сільськогосподарської продукції визначається ставленням реалізованої продукції до виробленої, в натуральному вимірі, відсотках. Підвищення рівня товарності має відбуватися з допомогою неповного задоволення потреб господарства. Економічно невиправдано створення зайвих

запасів, що може призвести до зменшення обсягу реалізації продукції, а в результаті, створюються умови нераціонального їх використання, тому аналізуючи виконання плану щодо використання сільськогосподарської продукції, необхідно, в першу чергу перевірити, чи поєднуються в аналізованому господарстві зростання рівня товарності та забезпечення внутрішніх потреб підприємства; визначити можливості підвищення рівня товарності за рахунок раціональнішого використання продукції на виробничі потреби. У процесі аналізу вивчається динаміка та виконання плану реалізації продукції по кожному виду та в цілому по господарству з урахуванням каналів реалізації. Для цього фактичні дані про обсяг продажу кожного виду продукції порівнюють з плановими або даними минулих років і визначають абсолютні та відносні відхилення.

Динаміка обсягів виробництва, реалізації та рівня товарності основних товарних культур за 2020 -2022 роки представлена в таблиці 2.15.

Таблиця 2.15 – Динаміка обсягів виробництва, реалізації та рівня товарності основних товарних культур

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. (+,-) до 2020 р.
Товарні зернові				
Вироблено, ц	61465	63472	81349	19884
Реалізовано, ц	81457	36853	28378	-53079
Рівень товарності, %	132,5	58,1	34,9	-97,6
Гречка				
Вироблено, ц	380	378	311	-69
Реалізовано, ц	1298,0	181,0	196,0	-1102
Рівень товарності, %	341,6	47,9	63,0	-278,6
Соняшник:				
Вироблено, ц	20837	8991	8915	-11922
Реалізовано, ц	12166	12208	3317	-8849
Рівень товарності, %	58,4	135,8	37,2	-21,2
Соя:				
Вироблено, ц	3302	4600	7438	4136
Реалізовано, ц	4677	2913	0	-4677
Рівень товарності, %	141,6	63,3	0,0	-141,6

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 21,50 с.г.,1-підприємництво

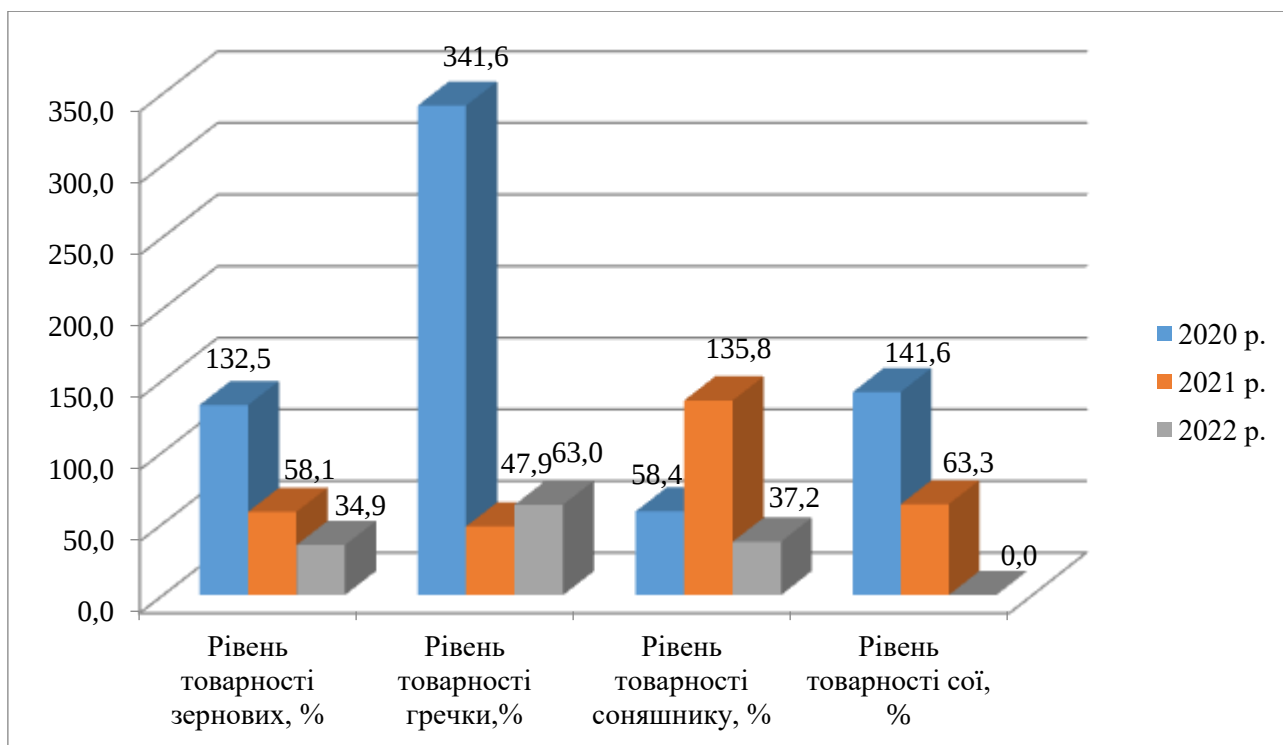

Рисунок 2.4 – Динаміка рівня товарності основних культур

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 21-заг

Дані таблиці 2.15 та рисунку 2.4 свідчать, що протягом досліджуваного періоду виробництво зернових (озима пшениця, гречка, кукурудза на зерно) виросло на 19884 ц., з 91465 ц. у 2020 році до 81349 ц. у 2022 році. При цьому реалізація товарних зернових зменшилась на 53079 ц. з 81457 ц. у 2020 році до 28378 ц. у 2022 році., що призвело до різкого зниження рівня товарності на 97,6 п.п. з 132,5 % у 2020 році до 34,9 % у 2022 році. Це пояснюється тим, що керівництво ТОВ «За мир» реалізує готову продукцію в основному в зимово-весняний період коли ціна на продукцію вища і велика кількість продукції як перехідні залишки переходять для реалізації на наступний календарний рік.

Оцінюючи рівень виробництва та реалізації гречки видно, що рівень виробництва знизився на 69 ц., з 380 ц у 2020 році до 311 ц. у 2022 році. Рівень реалізації зменшився на 1102 ц., з 1298 ц. у 2020 році до 196 ц. у 2022 році, при цьому рівень товарності зменшився на 278,6 п.п., з 341,6 % у 2020 році до 63,0% у 2022 році.

Дані виробництва і реалізації соняшнику свідчать, що рівень виробництва соняшнику зменшився на 11922 ц., з 20837 ц. у 2020 році до 8915 ц. у 2022 році. Рівень реалізації насіння соняшнику також скоротився на 8849 ц., з 12166 ц. у 2020 році до 3317 ц. у 2022 році. Оцінка рівня товарності свідчить, що він зменшився на 21,2 п.п. з 58,4% у 2020 році до 37,2 % у 2022 році.

Виробництво сої виросло на 41369 ц., з 3302 ц. у 2020 році до 7438 ц. у 2022 році. Реалізація сої коливалася по рокам 2020 рік – 4677 ц, 2021 рік – 2913 ц., а в 2022 році взагалі сою не реалізовували, відповідно так змінювався і рівень товарності сої, 2020 рік – 141,6 %, 2021 рік – 63,3 %.

На нашу, думку керівництву ТОВ «За мир» необхідно приділяти більшу увагу плануванню обсягів реалізації та вивчення альтернативних каналів збуту готової продукції, можлива переорієнтація на переробку власної сировини і реалізація готової продукції на внутрішньому ринку (наприклад виробництво та фасування крупи гречаної та реалізації її на ринку Сумської області), тим самим, створення додаткового ланцюгу доданої вартості підвищить ефективність підприємницької діяльності ТОВ «За мир».

Оцінка діяльності сільськогосподарських підприємств у результаті економічного аналізу окремих об'єктів, напрямів багатогранної роботи не дає повною мірою загальне уявлення про ефективність роботи суб'єкта господарювання в цілому, оскільки всі процеси виробництва взаємопов'язані між собою та різною мірою впливають на загальні результати роботи сільськогосподарських підприємств. У зв'язку з цим аналіз діяльності сільськогосподарських підприємств за основними, результатними економічними показниками має важливе значення.

Величина прибутку та показники рентабельності є основними в оцінці конкурентоспроможності аграрного підприємства. Суб'єкт підприємницької діяльності функціонує ефективно та рентабельно, якщо суми виручки достатньо не тільки покриття витрат на реалізовану продукції, але й для утворення прибутку. Тому одним із важливих завдань сучасного етапу розвитку економіки є не тільки підвищення фінансових результатів діяльності виробничих аграрних

підприємств, а й оволодіння керівниками та менеджерами практичними навичками ефективного управління формуванням та розподілом прибутку для забезпечення зростання рентабельності фінансової складової діяльності суб'єктів ринкових відносин.

В таблиці 2.16 (додаток Д) представлена динаміка основних показників економічної ефективності виробництва та фінансові результати від реалізації основних товарних культур в ТОВ «За мир» за період з 2020 року по 2022 рік.

Дані таблиці 2.16 свідчать, що протягом досліджуваного періоду виробництво товарних зернових культур (озима пшениця, кукурудза на зерно, гречка) було збитковим про це свідчить суттєве зниження рівня рентабельності (збитковості) на 149,46 пункто процентів з 96,3 % у 2020 році до - 53,1% у 2022 році. Такий стан речей можна пояснити збільшенням витратної частити та зменшенням дохідної частини, так виробнича собівартість виросла на 63,3 % з 19462,2 тис. грн. у 2020 році до 31843,3 тис. грн. у 2022 році. Собівартість реалізованої продукції зменшилась на 62,8%, з 27665,8 тис. грн. у 2020 році до 10289,6 тис. грн. у 2022 році, таке зменшення пояснюється зменшення кількості реалізованої продукції на 97,6 %. Витрати на збут також виросли на 37,5 %, все це призвело до збільшення повної собівартості реалізованої продукції на 60,7 %, при цьому ціна реалізації збільшилась тільки на 27,5 %, що в свою чергу вплинуло на зменшення загальної виручки від реалізації на 53,6 %, з 40446,4 тис. грн. у 2020 році до 17961,2 тис. грн. у 2022 році. Все це призвело до зменшення рівня прибутку на 35664,10 тис. грн., з 18749,8 тис. грн. у 2020 році до збитку 16914,3 тис. грн. у 2022 році.

Аналізуючи стан виробництва гречки можемо відмітити, що її валове виробництво скоротилося з 380 ц. у 2020 році до 311,0 ц. у 2022 році, також скоротилося на 1102,0 ц. кількість реалізованої продукції з 1298, ц. у 2020 році до 196,0 ц. у 2022 році.

Виробнича собівартість виросла на 2,7 % з 220,4 тис. грн. у 2020 році до 226,3 тис. грн. у 2022 році. Собівартість реалізованої продукції значно знизилась 79,2 % з 752,8 тис. грн. у 2020 році до 148,9 тис. грн. Зменшення

реалізованої продукції призвело до зменшення витрат на збут на 37,0 % з 60,8 тис. грн. у 2020 році до 38,3 тис. грн. у 2022 році.

Ціна реалізації виросла на 12,5 % з 1078,71 тис. грн. до 1213,01 тис. грн. Хоча загальна виручка знизилась на 83%, через значне зменшення кількості реалізованої продукції. Все це призвело до зменшення прибутку на 97,6 % з 1119,0 тис. грн. у 2020 році до збитку у розмірі 26,8 тис. грн. у 2022 році. Що в свою чергу призвело до зменшення рівня рентабельності на 519,56 п.п. з 507,7 % у 2020 році до - 11,8% (збитковості). Отже, виробництво гречки має значний потенціал з точки зору реалізації готової продукції (фасованої крупи гречаної) на внутрішньому ринку.

Оцінюючи показники виробництва соняшнику в ТОВ «За мир» за досліджуваний період видно, що валове виробництво упало на 87,2% з 20837,0 ц. у 2020 році до 8915,0 ц. у 2022 році. Реалізація соняшника знизилась на 72,7% з 12166,0 ц. у 2020 році до 3317,0 ц. у 2022 році, що призвело до зниження рівня товарності на 21,2 п.п. Оцінюючи вартісні показники видно, що виробнича собівартість зменшилась 40,6% з 13710,7 тис. грн. у 2020 році до 8139,4 тис. грн. Собівартість реалізованої продукції також зменшилась на 58,4 % з 8005,20 тис. грн. у 2020 році до 3312,5 тис. грн. у 2022 році. Через зменшення кількості реалізованої продукції зменшились і витрати на витрати на збут на 87,6% з 646,5 тис. грн. у 2020 році до 80,40 тис. грн. у 2022 році. За досліджуваний період ціна реалізації на соняшник збільшилась на 46,8 % з 1074,79 грн./ц. у 2020 році до 1577,89 грн./ц. у 2022 році. Зменшення кількості реалізованої продукції призвело до зменшення виручки від реалізації на 60,0% з 13075,9 тис. грн. у 2020 році до 5233,9 тис. грн. у 2022 році. Значне зменшення виручки від реалізації насіння соняшнику призвело до зменшення рівня прибутку на 1704,60 тис. грн. з збитку 1281,3 тис. грн. у 2020 році до 2985,9 тис. грн. в 2022 році, що відповідно призвело до збільшення рівня збитковості на 27,34 п.п. з -9,3 % у 2020 році до -36,7 % у 2022 році.

Валове виробництво сої в ТОВ «За мир» протягом досліджуваного періоду виросло на 125,3% з 3302,0 ц. у 2020 році до 7437,0 ц. у 2022 році.

Реалізація насіння сої у 2022 році не відбувалось. Виробнича собівартість сої виросла в 2,5 рази або на 5443,8 тис. грн. з 2143,0 тис. грн.. у 2020 році до 7586,8 тис. грн. у 2022 році. Оцінюючи рівень рентабельності (збитковості) видно, що він знизився на 200,96 п.п. з 101,0 % в 2020 році до -100,0 % в 2022 році. Отже, економічна ефективність виробництва сої в ТОВ «За мир» за аналізований період мало значні коливання і відзначається значною збитковістю.

Результативність підприємницької діяльності та економічна доцільність діяльності аграрного підприємства оцінюється з допомогою системи показників рентабельності. Завдання економічного аналізу рентабельності – це виявити вплив зовнішніх факторів, визначити суму прибутку, отриману внаслідок дії основних внутрішніх факторів, що відображають трудові вкладення працівників та ефективність використання виробничих ресурсів.

Прибуток - це кінцевий фінансовий результат діяльності підприємства, що характеризує абсолютну ефективність його роботи. В умовах ринкової економіки прибуток виступає найважливішим фактором стимулювання виробничої та підприємницької діяльності підприємства та створює фінансову основу для її розширення, задоволення соціальних та матеріальних потреб трудового колективу. Оцінка якості прибутку дозволяє оцінювати ефективність використання ресурсів компанії, виявляти резерви зростання, стабільність досягнутого рівня прибутку, тенденції її формування, здатність отримувати її в майбутньому з урахуванням стратегічних планів підприємства.

Управління прибутком необхідно розглядати як безперервний процес, який повинен включати реалізацію таких напрямків як: оперативний аналіз діяльності підприємства, з виявленням факторів, що впливають на прибутковість та порядок розподілу прибутку. При цьому важливим елементом управління прибутком є оцінка використання виробничого потенціалу як фактора, що впливає на формування прибутку.

В таблиці 2.17 і рисунку 2.5 наведена динаміка рівня прибутку (збитку) та рентабельності (збитковості) основних товарних культур в ТОВ «За мир» в 2020-2022 роках.

Таблиця 2.17 – Динаміка обсягів прибутку та рівня рентабельності основних товарних культур

Види культур	Прибуток (+), збиток (-), тис. грн.				Рівень рентабельності (+), збитковості (-), %			
	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р (+,-) у % до 2020 р.	2020 р.	2021 р.	2022 р.	2022 р. (+,-) до 2020 р.
Зернові всього	18749,8	-6164,5	-16914,3	-35664,1	96,3	-23,5	-53,1	-149,5
в. т. ч. гречка	1119,0	-13,8	-26,8	-1145,8	507,7	-4,8	-11,8	-519,6
Соняшник	-1281,3	14309,3	-2985,9	-1704,6	-9,3	169,0	-36,7	-27,3
Соя	2163,6	-463,4	-7586,8	-9750,4	101,0	-9,3	-100,0	-201,0

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 1,2, 50 с.г.

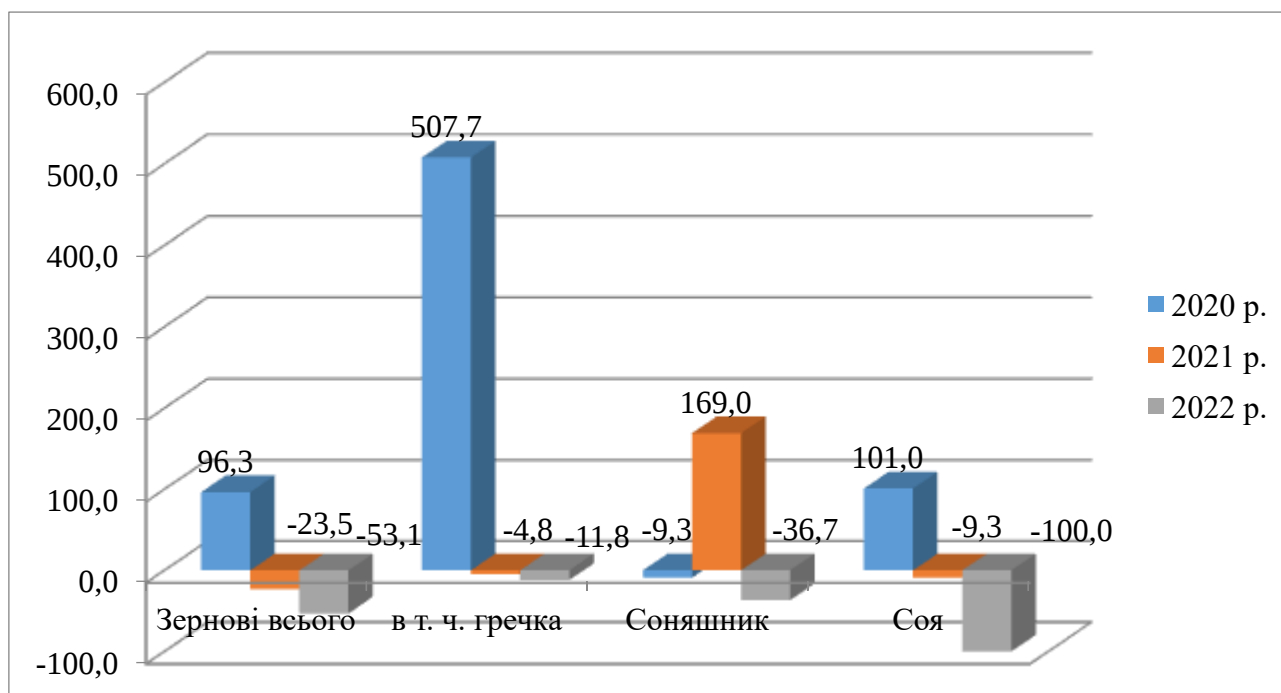

Рисунок 2.5 – Динаміка рівня рентабельності (збитковості)

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 1,2, 50 с.г.

Дані таблиці 2.17 свідчать, що протягом досліджуваного періоду виробництво основних товарних культур в ТОВ «За мир» в 2020-2022 роках

було збитковим, так виробництво зернових збитковість збільшилась на 35664,1 тис. грн. з прибутку 18749,8 тис. грн. у 2020 році до збитку 16914,3 тис. грн. у 2022 році. Збитковість соняшнику також збільшилась на 1704,6 тис. грн. з 1281,3 тис. грн. у 2020 році до 2985,9 тис. грн. у 2022 році. Прибутковість виробництва сої також знизилась на 9570,4 тис. грн. з 2163,6 тис. грн. у 2020 році до збитку 7586,8 тис. грн. у 2022 році. Відповідно і рівень рентабельності значно знизився по всім товарним зерновим культурами. Таке зниження можна пояснити в першу чергу погіршення макроекономічного становища визваного військовою російською агресією, що призвело до блокування логістичних коридорів експорту українського зерна, що відповідно вплинуло на зниження ціни та перенасичення внутрішнього ринку цією продукцією. Одним з шляхів вирішення такої ситуації є створення додаткового ланцюга доданої вартості за рахунок запровадження переробки власної продукції і орієнтація її на внутрішній ринок, таким продуктом, на наш погляд, може бути гречка і переробка її на фасовану крупу гречану та реалізації цією крупи на ринку сумської області та сусідніх з Сумським регіоном областей. Тому в третьому розділі ми пропонуємо розробку проекту (бізнес-плану) по впровадженню у виробництво цеху по переробці та фасуванню крупи гречаної.

РОЗДІЛ 3

ОБҐРУНТУВАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1 Стратегічні шляхи підвищення економічної ефективності діяльності підприємства

Основними принципами формування стратегії підвищення економічної ефективності підприємства повинні бути:

- 1) постійне прагнення до вдосконалення товарів та послуг підприємства;
- 2) постійне вдосконалення системи виробництва та обслуговування з метою підвищення якості та продуктивності;
- 3) впровадження ресурсозберігаючих технологій з метою безперервного зменшення витрат;
- 4) формування системи ефективного менеджменту;
- 5) впровадження системи підвищення кваліфікації та підготовки кадрів.

Продумана стратегія, розроблена на найвищому рівні організації, враховуватиме всі ці фактори. Тим не менш, дії, які перетворюють стратегію в результати, відбуваються далі в підприємстві, і коли зв'язок між корпоративною стратегією та стратегією економічного зростання зазнає краху, результати передбачувані: менеджери починають розробляти науково-дослідні проекти, які не використовуються, тоді як виняткові можливості всередині підприємства використовуються недостатньо; створюються продукти, які не дають жодних переваг у порівнянні з продуктами конкурентів або, що ще гірше, не розглядаються клієнтами як забезпечують значну цінність; ключові особи, що приймають рішення, не мають чіткого визначення бажаних результатів і тому неправильно розподіляють наявні ресурси.

Оскільки головною причиною низької ефективності багатьох підприємств різних галузей є недостатній науково-технічний рівень, то саме в цьому

напрямку перш за все потрібно працювати. Здійснення стратегії економічного розвитку можливе лише шляхом створення сприятливих умов для формування, використання та розвитку інтелектуального потенціалу як на рівні окремої людини, так і підприємства, регіону, суспільства в цілому.

Підвищення ефективності продукції можна досягти таким чином:

- завдяки зміні асортименту, конструкції, комплектуючих та ін. складових продукту / товару / послуги;
- зміни самої черговості проведення проектування продукту / товару / послуги;
- зміни та поліпшення технології виготовлення продукту / товару, технології надання послуги, вдосконалення упаковки товару, особливості контролю якості послуги / товару / продукту і т.п.;
- коригуванням цінової політики, цін на товар/продукцію/послугу, їх обслуговуванням тощо;
- зміна особливостей, що стосуються реалізації товару / продукції / послуги на ринку;
- удосконалення інноваційної діяльності (на рівні розробки, виробництва, збуту товару/продукції/послуги);
- зміна особливостей взаємовідносин з постачальниками;
- зміна структури, що відноситься до діяльності, пов'язаної з високими ризиками в умовах значної невизначеності зовнішнього середовища під час війни.

Таким чином, підвищення ефективності економічної ефективності забезпечується саме якісними структурними перетвореннями у напрямі збільшення частки інноваційно-активних підприємств. Забезпечення рівня високої ефективності означає, що всі ресурси, які використовує підприємство, більш продуктивні і приносять велику прибуток.

У сучасних умовах глобалізації, високої конкуренції, перенасиченості більшості ринків, які супроводжуються високим ступенем непередбачуваності, динамізму ринкових потреб та мотивацій споживачів, орієнтація на постійне впровадження обґрунтованих економічних стратегій є запорукою ринкового

успіху та підвищення економічної ефективності діяльності підприємства. Вимогою часу в епоху інноваційної економіки є постійний моніторинг ринкової ситуації з можливістю забезпечення постійних модифікацій продуктів, послуг та методів роботи на ринку.

Це призводить до необхідності впровадження нових ефективних методів відстеження можливих шляхів пошуку шляхів підвищення економічної ефективності діяльності підприємства та реалізації чіткого механізму розробки стратегії економічного зростання підприємства.

Стратегія аграрного виробника – це генеральний план дій, який визначає ресурси, пріоритети стратегічних завдань та послідовність дій щодо досягнення стратегічних цілей.

Розробка даної стратегії підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарської організації складає на підставі прогнозів розвитку ринків випуску продукції, аналізу потенційних ризиків, оцінки фінансового та господарського стану та економічної ефективності вкладень, а також аналізу слабких та сильних сторін сільськогосподарських товаровиробників.

Інституційний аспект стратегії підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарської організації – це система видів вкладень та ризиків їх реалізації.

Економічний аспект – це система економічних положень стратегії підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства, до яких належить сукупність економічних показників для аналізу ефективності фінансування проекту.

Організаційний аспект - це створення організаційної спеціальної структури, що займається супроводом та розробкою проектів. Нормативно-правовий аспект - включає, по-перше, систему нормативних та законодавчих актів держави, що дозволяють розробити стратегію та здійснювати інвестиційну діяльність; по-друге, облікову, податкову, дивідендну та інвестиційну політики сільськогосподарської організації, регулюючі внутрішні

документи, які дозволяють забезпечити єдиний процес у межах підрозділів організації.

Інформаційно-аналітичний аспект – це система обробки інформації, що включає систему збору і відбору інформації, систему зберігання, пошуку та аналізу інформації.

Для розробки стратегії для аграрного підприємства (структурного підрозділу) слід визначитися з видами стратегій (таблиця 3.1).

Таблиця 3.1 – Види стратегій аграрного підприємства

Назва стратегії	Зміст стратегії
Корпоративна стратегія	Стратегія для підприємства та сфери його діяльності в цілому
Ділова стратегія	Стратегія для кожного виду діяльності підприємства
Функціональна стратегія	Для кожного функціонального напрямку визначеної сфери діяльності підприємства (виробництво, переробка, збут)
Операційна стратегія	Для основних структурних одиниць аграрного підприємства (рослинництво, тваринництво, переробна галузь)

Джерело: узагальнено автором на основі [45,46]

Рисунок 3.1 – Складові стратегії підвищення економічної ефективності підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [26,29,45,46]

З точки зору ефективності, основною характеристикою стратегії підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства має бути її збалансованість, тобто оптимальність співвіднесення потреб підприємства, внутрішніх тактичних та стратегічних цілей підприємства, а також його інвестиційних, технологічних, виробничих, фінансових можливостей. В таблиці 3.2 наведено основні засади ефективної економічної стратегії та їх зміст.

Таблиця 3.2 - Основні засади формування ефективної економічної стратегії розвитку підприємства

Принципи формування ефективної стратегії розвитку	Зміст
1	2
Ефективність	Перегляд та запровадження стратегій підвищення економічної ефективності
Економічна доцільність	Попередня оцінка власних можливостей підприємства та наслідки реалізації стратегії економічного розвитку
Орієнтація на майбутні потреби ринку	Застосування способів прогнозування економічного розвитку, які дозволяють визначити напрямки, що надають підприємству максимальну віддачу
Адаптивність	Оцінка можливостей організації сприйняти нововведення в діяльність підприємства
Технологічна реалізованість	Оцінка діяльності підприємства при впровадженні нових розробок для підвищення ефективності виробництва
Облік життєвого циклу впроваджуваних розробок	Систематизація знань та оцінка результатів реалізації етапів проекту стратегії підвищення економічної ефективності
Мінімізація ризиків	Знаходження оптимального рішення між раціональним використанням ресурсів доступних підприємству і бажанням збільшити прибуток за допомогою грамотної реалізації проектів з високим рівнем ризику
Визначення пріоритетів	Класифікація напрямів стратегії підвищення економічної ефективності підприємства, виходячи з поставлених цілей та очікуваних результатів
Ефективність стратегії	Ефект від реалізації стратегії підвищення економічної ефективності. Визначення необхідних ресурсів, періоду окупності та прибутковості виробництва нового продукту

Продовження таблиці 3.2.

1	2
Системний розвиток підприємства	Орієнтування впроваджуваних технологій не тільки на покращення роботи окремих структурних підрозділів, але і на загальний розвиток системи, що полягає в можливості інтеграції процесів управління ефективністю
Безперервність економічного розвитку	Коригування цілей, завдань та методів управління економічним розвитком в залежності від етапу розвитку підприємства

Джерело: узагальнено автором на основі [45,46]

Щоб сформувати умови для виявлення необхідних напрямів, у яких можливо додатковий економічний прогрес, потрібно втілити в життя стратегію підвищення економічної ефективності діяльності сільськогосподарського підприємства, забезпечити постійний моніторинг та оцінку результатів її виконання.

Насамперед, визнається «Ефективність», тобто ефективна економічна стратегія, яка формується підприємством і спрямована на проведення всебічних перетворень, які спрямовані на економічне зростання. По-друге, що стосується другого, третього та четвертого пунктів, можна зрозуміти, що підприємству необхідно в реальному часі вносити зміни та коригування у свої

Економічні стратегії з урахуванням реальних умов та постійно мінливого середовища, особливо під час військового стану. Тобто сформована інноваційна стратегія має бути здатною адаптуватися до будь-якої ситуації в даний момент і вносити адекватні зміни відповідно до зміни ситуації, а стратегія підвищення економічної ефективності, сформована на даний момент, повинна мати можливість максимізувати поточні вигоди.

З погляду «Технологічної реалізованості», при формуванні стратегії підвищення економічної ефективності слід вибрати найбільш підходящі нові методи, нові технології, нові ресурси і т. д. Крім того, перш ніж сформувати стратегію економічного зростання, дійсно необхідно враховувати спрямованість розвитку підприємства та довгострокове планування, а також вибрати економічну стратегію, що відповідає потребі розвитку аграрного

підприємства в різні періоди і в різних умовах. Тільки так можна гарантувати, що аграрне підприємство зможе досягти бажаних результатів при реалізації всіх етапів та зменшити ризики.

При застосуванні принципів (таблиця 3.1) та постійного аналізу і оцінки умов розвитку підприємства (внутрішні та зовнішніх) на формування стратегії підвищення економічної ефективності необхідно звертати увагу на постановку нових цілей для підприємства; аналізувати внутрішню та зовнішнє середовище підприємства, щоб отримати можливість реалізації; і контролювати та оцінювати процес реалізації стратегії економічного зростання. Це ключові моменти, на які слід звернути особливу увагу при використанні вибраних методів для формування стратегії підвищення економічної ефективності.

Таким чином, у цьому розділі було визначено поняття, роль, методи та критерії формування стратегії підвищення економічної ефективності. Стратегія підвищення економічної ефективності має суттєве значення для аграрного підприємства, тому розробка та обґрунтування цієї стратегії має практичне значення для аграрних товаровиробників.

3.2 Методи підвищення економічної ефективності діяльності підприємства

Для максимально ефективної діяльності підприємства потрібна оптимізація виробництва. Сьогодні практично кожне підприємство стикається з проблемою раціонального розподілу наявних у нього ресурсів: як слід розподілити ресурси, щоб отримати максимально можливий прибуток та знизити витрати виробництва?

Для збільшення результативності роботи підприємства необхідно розробити спеціальний комплекс заходів, спрямованих на підвищення ефективності роботи. Методи підвищення ефективності виробництва є комплексом заходів, який безпосередньо пов'язаний із збільшенням результативності діяльності підприємства у певних напрямках.

Сьогодні існує велика кількість показників, що характеризують ефективність виробничої діяльності, таких як: ліквідність, трудомісткість, продуктивність праці, рентабельність, використання ресурсів, матеріаломісткість продукції, фондомісткість та багато інших. Не останнє місце у цьому переліку посідає і такий показник ефективності діяльності підприємства, як конкурентоспроможність.

Науково-технічний прогрес також є важливим чинником. Розробка високотехнологічного обладнання та новітньої техніки, створення нових технологій – все це ключові фактори в ефективній діяльності підприємств. По-перше, всі вони підвищують продуктивність праці для підприємства. По-друге, знижують витрати виробництва. По-третє, сприяють удосконаленню нормування праці. І, нарешті, по-четверте, допомагають зміцненню дисципліни та порядку для підприємства.

Досить значущим показником ефективності виробництва на підприємстві є ефективність використання основних фондів. Саме завдяки інтенсивному використанню основних фондів підприємства досягається максимально можливе завантаження обладнання, що, у свою чергу, призводить до збільшення обсягів випуску продукції та забезпечує постійний приріст готової продукції без використання додаткових грошових вливань.

Організаційно-економічні аспекти займають не останнє місце у підвищенні ефективності діяльності підприємства, адже зі зростанням виробничих масштабів та з ускладненням господарських зв'язків їх роль також зростає. Організаційно-економічні аспекти є необхідними для подальшого розвитку та вдосконалення соціально-виробничої інфраструктури, яка, у свою чергу, надає впливом геть рівень ефективності виробництва для підприємства. Все це є необхідним для вдосконалення методів та форм управління, планування та економічного стимулювання всього господарського механізму.

Оцінка ефективності виробництва підприємства здійснюється на підставі певних критеріїв. Найчастіше при аналізі застосовуються кількісні показники ефективності. Відстеження та аналіз їх динаміки дає можливість виявити

зниження ефективності виробництва та вжити всіх необхідних заходів, спрямованих на вирішення даної проблеми.

Одним із ключових критеріїв є прибутковість підприємства. Прибутковість відображає ефективність використання наявних ресурсів. У загальному вигляді прибутковість є відношення виручки до сумарних витрат. Прибутковість може виражатися через показники чистий прибуток, тобто. відносини обсягу продажів до рентабельності продажів, показники продуктивності – відношення кількості реалізованої продукції до трудовитрат і через показник інноваційності.

Як правило, вирішення проблеми низької ефективності виробництва зводиться до таких напрямів: оптимізація витрат виробництва; впровадження у виробництво інновацій; зміна системи менеджменту якості. Якщо в результаті проведеного на підприємстві аналізу було виявлено, що підприємство знаходиться на нижчій конкурентній позиції за показниками рентабельності та прибутковості, то в цьому випадку необхідно насамперед розробити заходи, спрямовані на скорочення витрат. До таких заходів можуть входити, наприклад, кроки, спрямовані на оптимізацію витрат на сировину за допомогою пошуку найбільш вигідних пропозицій від постачальників або зміни інгредієнтів та складових процесу виробництва.

На сьогоднішній день використання підприємством інновацій є одним з основних чинників його конкурентоспроможності, адже саме вони, інновації, сприяють скороченню виробничих витрат і дозволяють випускати якісніші товари. Здійснення модернізації може проводитись за допомогою впровадження на підприємстві сучасного програмного забезпечення або ж нового, більш потужного та високопродуктивного обладнання.

Програмне забезпечення, наприклад, може сприяти автоматизації деяких бізнес-процесів або сприяти поліпшенню внутрішніх комунікаційних зв'язків підприємства. Одним із суттєвих факторів зростання ефективності виробництва підприємства в умовах безперервного зростання вартості енергоресурсів є впровадження заощаджуючих, енергоефективних технологій.

Для управління ефективним економічним розвитком необхідно сформувати та ввести організаційно-економічний механізм управління цим розвитком, при цьому формування кожного елемента механізму має здійснюватися під впливом ринкових умов, а також наявності обладнання високого рівня, необхідних фінансових ресурсів, розробки системи стратегічного планування та управління економічним зростанням, програми наукового супроводу та реалізації економічного розвитку.

Таблиця 3.3 - Етапи формування стратегії підвищення економічної ефективності підприємства

Номер	Зміст
Перший етап	Визначення цілей та «точок» економічного зростання
Другий етап	Стратегічний аналіз зовнішнього і внутрішнього середовища, а також прогноз економічного зростання
Третій етап	Визначення економічної стійкості підприємства, а також оцінка рівня потенціалу економічного зростання
Четвертий етап	Вибір типу стратегії економічного зростання підприємства
П'ятий етап	Розробка стратегії (елементів стратегії) підвищення економічної ефективності підприємства
Шостий етап	Реалізація і контроль розробленої стратегії підвищення економічної ефективності для визначення результативності стратегії

Джерело: узагальнено автором на основі [45,46]

Однією з основних складових підвищення економічної ефективності аграрних виробників (виробників сировини для переробної промисловості) є створення додаткових ланцюгів доданої вартості. Прискорення залучення аграрних підприємств до ланцюгів доданої вартості та вилучення з цього інструменту максимальних вигод для економіки сільськогосподарських товаровиробників є одним із пріоритетних завдань підприємців в аграрній сфері виробництва.

Для вжиття конкретних кроків щодо її реалізації необхідно дослідити сутність ланцюгу доданої вартості та розглянути механізми просування цих

ланцюгів із них до найприбутковіших етапів виробництва, що й є метою практичної складової даного дослідження.

Додана вартість та вартість кінцевого продукту є взаємопов'язаними економічними категоріями. При створенні вартості продукту в окремій галузі кожен із учасників ланцюжка виробництва, здійснюючи свою діяльність, створює не просто вартість проміжного продукту, а додавши ну вартість. Продажна ціна кінцевого продукту визначається підсумовуванням добавок ленної вартості кожного етапу виробництва та реалізації продукту. Додана вартість зростає зі збільшенням кількості переділів в продуктового ланцюжка від виробництва сировини до реалізації продукції.

Саме тому поглиблена переробка сировини, диверсифікація виробництва призводять до зростання доданої вартості на окремих стадіях ланцюжка створення продукту та до зростання ціни кінцевого продукту галузі.

Показники ефективності виконання кожного виду діяльності значною мірою залежать від цінових співвідношень по ланцюжку вартості, тобто від пропорцій розподілу загальної суми доданої вартості та прибутку між суб'єктами господарювання, що входять до її складу. При цьому додана вартість є необхідним фактором утворення прибутку, який повинен дозволяти приростати власному капіталу

Додана вартість та прибуток розподіляються нерівномірно між різними економічними суб'єктами. Виявлено, що величина доданої вартості, одержана господарюючим суб'єктом залежить, по-перше, від його місця (положення) у ланцюжку створення вартості кінцевої продукції (або від виду, що здійснюється) економічної діяльності), по-друге, від виду продукції, що випускається і реалізується, і, по-третє, від механізму державного регулювання цін на окремі групи товарів.

Отже, вивчення складу та структури доданої вартості в рамках ланцюжка виробництва (переробки власної сировини) аграрної продукції виступає основою для прийняття зважених управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та зміцнення їх

конкурентних позицій на ринку на основі створення доданої вартості з високою ціною.

Таким чином, для підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно оптимізувати витрати виробництва, запровадити у виробництво інновації та впровадити на підприємстві систему менеджменту якості. Завдяки цьому підприємство зможе знизити обсяг виробничого шлюбу, знизити витрати, збільшити якість продукції, що випускається, і збільшити власний прибуток. Вказані методи сприятимуть і зростання конкурентоспроможності підприємства.

3.3 Бізнес-план по підвищенню економічної ефективності в галузі рослинництва

Назва проекту: впровадження міні-цеху по виробництву крупи гречаної.

Повна назва господарства Товариство з обмеженою відповідальністю «За мир».

КОД ЄДРПОУ: 30811330. Юридична адреса: 42325 Сумська область, Сумський район с. Кекине, вул. Садова, будинок 2.

Статутний капітал: 44 000 грн.

Керівник: Зубко Анатолій Миколайович

Основний вид діяльності: 01.11 Вирощування зернових культур (крім рису), бобових культур і насіння олійних культур.

Інші види діяльності:

01.19 Вирощування інших однорічних і дворічних культур;

01.41 Розведення великої рогатої худоби молочних порід;

01.49 Розведення інших тварин;

01.61 Допоміжна діяльність у рослинництві;

01.62 Допоміжна діяльність у тваринництві;

10.61 Виробництво продуктів борошномельно-круп'яної промисловості;

10.91 Виробництво готових кормів для тварин, що утримуються на фермах;

46.90 Неспеціалізована оптова торгівля;

47.81 Роздрібна торгівля з лотків і на ринках харчовими продуктами, напоями та тютюновими виробами;

49.41 Вантажний автомобільний транспорт;

77.12 Надання в оренду вантажних автомобілів;

46.21 Оптова торгівля зерном, необробленим тютюном, насінням і кормами для тварин;

46.75 Оптова торгівля хімічними продуктами;

77.31 Надання в оренду сільськогосподарських машин і устаткування.

Резюме. Аналізуючи макроекономічні тенденції та значні умови невизначеності господарювання під час війни, які останні роки спостерігаються на ринку зернових та круп'яних культур в товаристві з обмеженою спеціальністю «За мир» виникла підприємницька ідея запровадити у виробничо-господарську діяльність товариства міні-цех по переробці зерна гречки на крупу гречану.

Проаналізувавши сьогодишню ситуацію на ринку круп і зокрема крупи гречаної, як Сумського регіону, так і в Україні в цілому, зробили висновок, ринок динамічний і є можливість завоювати його частину за рахунок ціни, яку господарство може знижувати, так як переробляє власне зерно, тому ТОВ «За мир» може отримати від реалізації даної бізнес-ідеї позитивний економічний ефект, якщо порівнювати реалізації зерна гречки та реалізації готової фасованої продукції.

Продукцію, яку планується виробляти - крупа гречана обсмажена та крупа гречана не обсмажена. Ці крупи є продукцією широкого вжитку населення. Якість крупи гречаної регламентується державним стандартом України ДСТУ 7697:2015 «Крупи гречані» - крупа гречана (ядриця швидкорозварювана 1 гатунку – таблиця 3.1).

Дослідивши ринок обладнання круп'яного виробництва України основними виробниками є ТОВ «Оліс» м. Одеса, ТОВ «Бриг» м. Первомайськ Миколаївської області, ТОВ «Могилів-Подільський машинобудівельний завод»

м. Могилів-Подільський Вінницької області, ТОВ НВО «Агро-Сімо-Машбуд» м. Одеса та інші.

Оцінивши показники комплектності, вартості та виробничих потужностей виробництва зерна гречки в ТОВ «За мир» нами планується придбання крупощеху «Бріг-02» для переробки зерна гречки на крупу. Для повного завантаження виробничих потужностей даного обладнання, на протязі року, планується, при необхідності, направляти все товарне зерно в обсязі 3072 ц, а при необхідності заключати договори на переробку від суб'єктів господарювання і надавати м послуги по переробці та фасуванню крупи гречаної під їх тогровою маркою.

Джерелом фінансування купівлі обладнання є власні коштів - в сумі 1 300 000 грн. (крупощех -1 200 000 грн., пакувальна машина 150 000 грн.)

Строк реалізації проекту - 12 місяців.

Строк окупності капітальних вкладень - 3 місяці.

Рівень беззбиткового виробництва (ц.) - 103,2,0 ц.

Рівень беззбитковості (грн.) - 470,72 тис. грн.. грн.

Межа безпеки (%) - 96,4 %.

Рівень рентабельності проекту - 85,2 %.

Плановий обсяг реалізації готової продукції повинен скласти 1996,8 ц. крупи та 768,0 ц. січки (максимальний обсяг) крупи на рік. Виручка планується на рівні 13 177,47 тис. грн. на рік, або 1098,12 тис. грн. на місяць Загальні планові витрати плануються на рівні 7114,77 тис. грн. на рік, або 592,90 тис. грн. на місяць. При цьому прибуток планується на рівні 6062,7 тис. грн. на рік (середньомісячний прибуток очікується на рівні – 502,22 тис. грн.).

Опис продукту. Крупа гречана смажена та зелена є унікальною культурою, яка задовольняє фізіологічні потреби організму людини в поживних компонентах та енергії, виконує профілактичні та лікувальні функції, є незамінним продуктом у харчуванні дітей, хворих і людей похилого віку.

Крупа коричневого або зелено-коричневого кольору, яку одержують із зерен гречки. Для отримання гречаної крупи зерна гречки проходять обробку: відокремлення ядра від оболонки з наступним пропарюванням. Види крупи

гречаної. Гречка-ядриця є цілими зернами коричневого кольору, які відокремлені від оболонки і пропарені. Січка - це подрібнена гречана крупа, яка, не втрачає своїх корисних властивостей, навіть вона рекомендується для дитячого харчування, оскільки швидше розварюється.

Зелена гречка відрізняється зеленувато-коричневим кольором. При виготовленні вона не обробляється парою, а обережно очищається від оболонки і одразу упаковується для продажу. Зелена гречана крупа налічує у своєму складі більше корисних елементів, порівняно з коричневою: містить більше заліза, калію, фосфору, магнію, кальцію.

Таблиця – 3.4 ДСТУ 7697:2015 «Крупи гречані» - крупа гречана (ядриця швидкорозварювана 1 гатунку)

Показники	Характеристика і норми
Колір	Коричневий різних відтінків
Запах	Властивий гречаній крупі, без стороннього запаху, не затхлий, не пліснявий
Смак	Властивий гречаній крупі, без сторонніх присмаків, не кислий, не гіркий
Доброякісне ядро, %, не менше	99,2
в тому числі:	
колоті ядра	3,0
зерна пшениці, не більше 99,2 3,0 -	-
Вологість, %, не більше	13,0
Не лущені зерна, %, не більше	0,3
Сміттева домішка, %, не більше	0,4
в тому числі:	
мінеральна	0,05
органічна	-
мертві шкідники хлібних запасів, шт., в 1 кг	не допускаються
не більше	
Мучка, %, не більше -	-
Зіпсовані ядра, %, не більше	0,2
Металомагнітна домішка на 1 кг крупи, мг, не більше	3,0
Розварюваність, хвилин (для швидкорозварюваної крупи)	15,0
Зараженість шкідниками хлібних запасів	не допускається

Джерело: [9]

Калорійність. У 100 грамах гречки міститься 308 ккал. Гречана крупа містить клітковину, незамінні амінокислоти, корисні вуглеводи, лецитин. Особливу цінність гречка має завдяки своєму багатому білковому складу, який

можна порівняти за деякими показниками з м'ясом, а також з бобовими культурами (квасолею, горохом, бобами).

У цій крупі містяться вітаміни А, Е, В1, В2, В6, В9, РР, мінеральні елементи: кремній, титан, хром, фтор, фосфор, калій, сірка, мідь, магній, натрій, залізо, йод, цинк, кальцій, кобальт, марганець, молібден, селен, нікель.

За останні п'ять років в Україні гречана крупа та її різновиди має стійкий попит в українського споживача, незважаючи на більшу ціну в порівнянні з іншими крупами.

Крупа і круп'яні продукти із зерна різних культур мають різний вміст живильних речовин: білків, вуглеводів, жирів, а також біологічно активних речовин, зокрема вітамінів. Вміст цих речовин в крупі представлений в таблиці (табл.3.2).

Таблиця 3.2 - Хімічний склад основних видів круп

Крупа	Вміст, г на 100 г.						
	вода	білок	жир	вуглеводи	вітаміни, мг.		
					РР		
					В1	В2	РР
Гречана	14,0	12,6	2,6	68,0	0,53	0,20	4,19
Рисова	14,0	7,0	0,6	77,3	0,08	0,04	1,60
Пшоно	14,0	12,0	2,9	69,3	0,62	0,04	1,55
Вівсяна	12,0	11,9	5,8	65,4	0,49	0,11	1,10
Перлова	14,0	9,3	1,1	73,7	0,12	0,06	2,00
Кукурудзяна	14,0	8,3	1,2	75,0	0,13	0,07	1,10
Горох	14,0	23,0	1,6	57,7	0,90	0,18	2,37

Джерело: [17]

Якість білка, визначається співвідношенням в ньому незамінних амінокислот, найвища у гречаній крупі. Це дозволяє віднести гречану крупу до найбільш цінних в поживному відношенні. Крупи з гречки - цінний харчовий продукт.

Фізіологічні норми споживання круп людиною, які діють на сьогодні,

передбачають введення в раціон різних круп приблизно 243,5 г в день - переважно крупи з гречки, оскільки її білки володіють підвищеною біологічною цінністю.

Гречану крупу розділяють на ядриця і січку, що швидко розварюються. Якість крупи визначається вмістом в ній доброякісного ядра. Чим більше доброякісного ядра, тим вище сорт. У крупі кожного сорту обмежується зміст домішок, їх окремих видів, в цілій крупі — роздробленої крупи, не очищених зерен. (табл.3.3).

Таблиця 3.3 - Показники якості гречаної крупи

Показники	Вміст %		
	1-й сорт	2-й сорт	3-й сорт
Ядро:			
доброякісне	99,2	98,4	97,5
бите	3,0	4,0	5,0
Смітна домішка:	0,4	0,5	0,6
зокрема мінеральна	0,05	0,05	0,05
Зіпсовані ядра	0,2	0,4	1,2
Нешелушене зерна	0,3	0,4	0,7
Металомагнітні домішки, мг/кг	3	3	3
Вологість	14	14	14

Джерело: [17]

Звичайну (не обжарену) гречану крупу одержують з не пропареного зерна гречки. Ця крупа має світло-зеленуватий колір, і в ній зберігаються всі поживні речовини в незмінному вигляді.

Ядриця є цілим ядром гречки, очищене від плодової оболонки, виходить в невеликих кількостях під час луцення гречки і є роздроблене ядро. Вищими кулінарними достоїнствами володіє ядриця. Каші з неї виходять розсипчастими, доброго смаку, об'єм крупи при варінні збільшується в 5 - 6 разів. За якістю ядриця звичайна і така, що швидко розварюється ділиться на 1-й і 2-й сорти, січка на сорти не підрозділяється.

Гречані крупи, що швидко розварюються, готують з пропареного зерна. Вони мають темний колір, швидко варяться, крохмаль їх частково

клеїстеризований. По харчових цінностях пропарені крупи поступаються звичайним.. Звичайні крупи з гречки зберігаються довше, ніж що швидко розварюються (оскільки вітамін Е під дією теплової обробки руйнується).

Таблиця 3.4 - Норми якості гречаної крупи

Крупа	Вміст повноцінних ядер (не менше), %				Вміст дроблених ядер в доброякісному ядрі (не більше), %			Кількість (не більше) %					
								необрушених зерен			домішок		
	Вищий сорт	Перший сорт	Другий сорт	Роздроблена крупа	Вищий сорт	Перший сорт	Другий сорт	Вищий сорт	Перший сорт	Другий сорт	Вищий сорт	Перший сорт	Другий сорт
Ядриця	-	99,2	98,3	-	-	3,0	4,0	-	0,3	0,5	-	0,4	0,5
Січка	-	-	-	98,3	-	-	-	-	0,1	-	-	0,7	-

Джерело: [17]

До обов'язкових показників при оцінці круп відносять сенсорні (колір, запах і смак). У крупах недопустимі шкідники. Вологість різних круп повинна бути в межах 12-15,5%. Строго нормують кількість домішок, особливо шкідливих, зіпсованого і битого ядра, мучелі, металевих домішок і не обрушених зерен. Від змісту їх залежать сорт крупи і відповідність продукту вимогам державного нормування. Визначають також кулінарні достоїнства крупи. У цю оцінку входять колір, смак і структура звареної каші, тривалість варива і коефіцієнт разварюваності, під яким розуміють відношення об'єму каші до об'єму крупи, узятої для варива.

Взагалі можна відмітити, що лише хлібопродукти та картопля споживаються у рекомендованому обсязі (оскільки ці продукти харчування відносно дешеві і більшість населення віддає їм перевагу), а решта продуктів присутні в раціоні на 30-70%.

Таблиця 3.5 - Річні норми споживання круп, закладені у споживчому кошику на 2019 р. у розрахунку на 1 особу

Крупи	Категорії споживачів			
	діти		дорослі	
	до 6 років	6-18 років	працездатні	непрацездатні
рисова	1,3	1,8	2,5	2,3
манна	0,9	1,2	-	0,9
пшоняна	2,7	3,3	1,0	0,9
гречана	2,4	3,4	2,0	2,0
вівсяна	0,7	0,9	1,1	1,1
інші (ячмева, перлова)	3,1	4,7	0,5	0,6

Джерело: [31]

На наш погляд, серед основних круп в раціоні українця все ж таки гречана крупа займає провідне місце серед усіх груп населення тому на неї прогнозується стійкий попит.

Дослідження ринку. В Сумській області станом на кінець 2022 року функціонувало більше шестисот аграрних підприємств (фермерські господарства, приватні аграрні підприємства, товариства з обмеженою відповідальністю і агрохолдинги), які активно займаються галуззю рослинництва і вирощують в основному зернові (озимі зернові, кукурудзу на зерно, гречку) та технічні культури (соняшник, ріпак, сою). Що стосується Сумського району, то тут спостерігається тенденція зменшення с.-г. кількості аграрних підприємств: 2020 рік - 142, 2022 рік - 121. Оскільки основною сировиною для виробництва круп гречаної є зерно гречка, проведемо детальний аналіз ситуації, яка склалася на ринку зернових в Сумській області.

Оцінюючи відкриті статистичні дані за досліджуваний період, можна констатувати, що виробництво основних товарних зернових культур відбувається зі значними коливаннями, через війну в Україні, крім того також впливали кліматичні умови. Сталий попит на основні товарні зернові культури забезпечує аграріям можливість нарощування виробництва.

Дані про виробників круп в Сумській області (дані департаменту агропромислового розвитку Сумської ОВА:

1. ФГ "Світанок", вул. Охтирська, 22, смт Велика Писарівка;
2. Насіннєвий завод ТОВ "Ельдорадо", пров. Гаївий, 1а, м. Тростянець;
3. ТОВ "Псьол", с. Велика Рибиця, Краснопільський район;
4. ТОВ "Ряснянське", с. Рясне, Краснопільський район;
5. ТОВ "Грабовське", с. Грабовське, Краснопільський район;
6. ФГ "Колос", вул. Перемоги, 26, смт Краснопілля;
7. ПП "Контакт", вул. Червоноармійська, 80, м. Лебедин;
8. СТОВ "Промінь", вул. Трихліба, 10, с. Михайлівка, м. Лебедин;
9. Цех з фасування круп ПП Мірошніченко, вул. Комінтерна, 47, м. Охтирка;
10. ДП "Охтирський комбінат хлібопродуктів", вул. Червоноармійська, 11, м. Охтирка;
11. ТОВ "Арго", вул. Руднева, 6, с. Руднєве, Путивльський район;
12. ПП Ткаченко Сергій Миколайович, вул. Шевченка, 133 а, с. Бобрик, Роменський район;
13. СЗАТ "Маяк", с. Боромля, Тростянецький район;
14. ТОВ "Буймерське господарство", с. Буймер, Тростянецький район;
15. ТОВ "Лан-СК", с. Дернове, Тростянецький район;
16. ПП "Слівкін", вул. Зарічна, 59, с. Люджа, Тростянецький район;
17. ТОВ "Восход", с. Ницаха, Тростянецький район;
18. ТОВ "Северинівська", с. Северинівка, Сумський район;
19. ПП Карпенко, смт Степанівка, Сумський район.

Аналіз виробництва гречки в Україні свідчить, що аграрії України ніколи не вважали гречку провідною сільськогосподарською культурою. Її вирощували переважно тільки власники крупорушок та виробники з налагодженими контактами із переробниками. У багатьох господарствах гречка вирощувалася з метою підтримки власного бджільництва. Товарне зерно мало незначну географію переміщення. Як правило, де гречка вирощувалася, там вона і споживалася.

Аналіз динаміки посівних площ 2000 – 2021 роках (таблиця 3.6) свідчить про значне скорочення, 2 2021 р. посіви гречки становили 13,6% від рівня 2000

року.

Таблиця 3.6 - Динаміка коливання посівних площ гречки в усіх категоріях господарств України

Роки	Посівна площа, тис. га.	У % до 2000 р.
2000	573,5	100,0
2010	224,5	39,1
2015	132,8	23,1
2018	112,2	19,6
2019	69,1	12,0
2020	83,6	14,6
2021	78,0	13,6

Джерело: [33]

Аналізуючи валове виробництво гречки у всіх категоріях господарств також скоротилося (рис. 3.2 – додаток Е). Так у 2000 році валове виробництво гречки фіксувалося на рівні 480,6 тис. тонн, то у 2020 році воно становило 97,6 тис. тонн.

Економічна ефективність виробництва гречки в Україні (рис. 3.3, додаток Ж) свідчить, що багато аграрних виробників відмовляються від виробництва гречки через економічні причини – невисоку рентабельність, або взагалі збитковість, проблеми зі збутом тощо.

Дані рисунку 3.3 свідчать, що в Україні Водночас, якщо проаналізувати дані щодо динаміка зміни рентабельності (збитковості) вирощування гречки, що її виробництво було досить прибутковим, рівень рентабельності коливався: 2010 рік -70,2 %, 2015 рік – 100,0 %, 2018 рік – збитковість була на рівні 17,2%, 2019 рік – 6,6 %, 2020 рік – 54,7%. На наш погляд виробникам необхідно запроваджувати власну переробку гречки з метою підвищення ефективності її вирощування.

Дані рисунку 3.4 (додаток З) свідчать, що рентабельність виробництва гречки в Сумській області у 2020 році була досить високою 89,7% і Сумщина займала третє місце по Україні.

Оцінюючи цінові тренди на ринку гречки в Україні можна відмітити, що на продовольчому ринку ціна на гречку є певним індикатором економічної

ситуації в країні та загалом залежить як від стану її виробництва, так і кон'юнктури. У 2020–2021 рр. загалом на ринку спостерігається тенденція зростання роздрібної ціни на гречку через внутрішній її дефіцит унаслідок скорочення виробництва та зростання собівартості виробництва (рис. 3.5 додаток И).

Для розрахунку дохідної частини нашого проекту (план догорів та витрат і розрахунок грошових потоків) нам необхідно спланувати ціну (грн./ц) для виробництва круп, вона представлена на рисунку 3.6 .

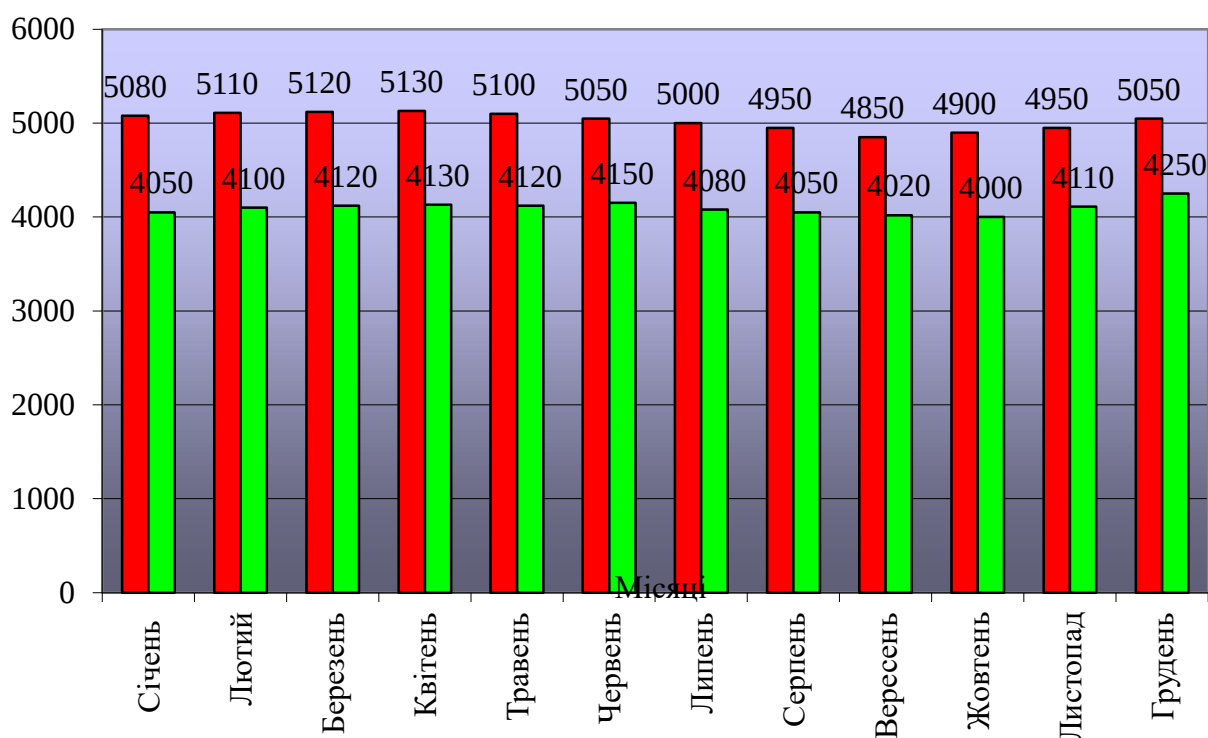

Рисунок 3.6 - Прогноз цін на 2024 рік (інформаційне джерело власні прогнози)

Джерело: власні розрахунки автора

Маркетинговий план. Маркетинговий план орієнтований на кінцевий результат базується на економічному аналізі тенденцій розвитку галузі виробництва круп в Україні. При складанні маркетинг-плану ми враховували всі потенційні позитивні можливості підприємства.

Основне завдання маркетингових заходів – це заняття стійкої позиції на ринку. Цей проект охоплює високий сегмент середніх та великих споживачів. Маркетингова стратегія має розроблятися внутрішнім відділом підприємства,

де буде враховуватись індивідуальний підхід до кожного середнього та великого клієнта.

Для оптимальної розробки маркетингового плану необхідно провести SWOT аналіз підприємства (таблиця 3.7).

Таблиця 3.7 SWOT- аналіз стану підприємства на ринку

Сильні сторони	Слабкі сторони
- висока якість продукції; - сировина власного виробництва; - наявність кваліфікованого персоналу.	- негативний вплив військового стану на кон'юнктуру ринку; - відсутність структурного підрозділу з маркетингу; - низький рівень рентабельності; - вузька виробнича спеціалізація; - недостатня обізнаність про ринок круп в Україні.
Можливості	Загрози
- можливість виходу на нові ринки; - можливість переробки нових видів продукції (створення додаткового ланцюгу доданої вартості).	- висока конкуренція; - високі ціни на енергетичні ресурси; - неефективна цінова політика; - скорочення внутрішнього попиту через низький рівень платоспроможності населення

Джерело: розроблено автором

На етапі започаткування й необхідного розгортання виробництва підприємство має намір вийти на внутрішній ринок України з обмеженим асортиментом продукції, на який зберігається стійкий попит.

На перспективу (3–5 років) передбачається збільшення самого виробництва продукції 75 % за рахунок розширеного проведення рекламної кампанії та укладення договорів на переробку гречки з юридичними та фізичними особами. Крім того, як показав SWOT – аналіз однією з переваг підприємства є створення додаткового ланцюгу доданої вартості з метою підвищення ефективності господарювання (виробництво круп з пшениці, ячменю, гороху; глибока переробка кукурудзи та пшениці на крохмаль і т.д).

При виробництві «однорідної» продукції в товаристві доцільно

використовувати підхід «масового» маркетингу, без концентрації на одному чи декількох сегментах, а побудувати систему, яка орієнтується на широкий споживчий ринок із застосуванням одного базового маркетингового комплексу.

Проведення досліджень ринку показали, що в Україні існує стійкий попит на крупу гречану. Така узгодженість є суттєвою передумовою створення стійкого каналу збуту крупи гречаної. На першому етапі планується оптовий продаж фасованої крупи в великих регіональних торгових мережах «Амбар», «Продуктова хатка», «Сам».

Плануючи стратегію збуту крупи гречаної, вирішили використовувати канал збуту нульового рівня, що, на наш погляд, є найбільш доцільним для нашого підприємства, яке тільки виходить на регіональний ринок з малими та середніми партіями готової продукції.

Виробничий план. Для виробництва крупи гречаної є зерно гречки. Посівна площа під цю культуру коливалася по рокам: 2020 р. - 14 га. (урожайність 27,1 ц./га), 2021 р. - 43 га (урожайність 8,8 ц./га.), 2022 р. - 15 га. (урожайність 20,8 ц/га.). Для повного завантаження обладнання, яке планується придбати пропонуємо збільшити посівну площу в 2024 році до 120 га. Розрахунок урожайності (таблиця 3.8) відбувався на основі даних про природну родючість та кількість внесених мінеральних добрив.

За рахунок посіву нових, високопродуктивних сортів Дикуль та Воля, та забезпечення високих стандартів агрохімічного забезпечення планується збільшити урожайність на 10-25%.

Після розрахунку планової урожайності (таблиця 3.8) та посівної площі розрахуємо виробничий бюджет таблиця 3.9 для визначення планової собівартості 1 ц. зерна гречки, так як вона є однією з основних статей у структурі витрат готової продукції (крупи) (додаток Й).

З розрахунків таблиці 3.9 видно, що планова собівартість 1 ц. зерна гречки на 2024 рік планується на рівні 576,46 грн.

Таблиця 3.8 - Визначення можливої врожайності гречки

Культури	Бонітет ріллі, балів	Поправочний коефіцієнт	Уточнення бонітету ріллі з урахуванням попередника, балів	Окупність 1 балу продукцією, кг.	Урожайність за рахунок природної родючості, ц/га	Внесено органіки, т/га	Окупність 1 т. органіки продукцією, ц.	Урожайність за рахунок органічних добрив, ц.	Внесено мінеральних добрив, кг. діючої речовини	Окупність 1 ц. мінеральних добрив продукцією	Урожайність за рахунок внесення мінеральних добрив, ц.	Загальна урожайність, ц/га
2024 рік												
Гречка	74	0,9	66,60	0,13	8,66	0,00	0,30	0,00	370,00	5,00	18,50	27,16
2025 рік												
Гречка	74	0,9	66,60	0,13	8,66	0,00	0,30	0,00	400,00	5,00	20,00	28,66
2026 рік												
Гречка	74	0,9	66,60	0,13	8,66	0,00	0,30	0,00	410,00	5,00	20,50	29,16

Джерело: розраховано автором

Для ефективної роботи переробного підрозділу в товаристві важливим є вибір обладнання. Провівши дослідження необхідного обладнання на вітчизняному (ВАТ „Харьковпродмаш”, Науково-виробниче об'єднання товариство з обмеженою відповідальністю „Агро-Симо-Машбуд” м.Одеса, ТОВ «Бриг» м. Первомайськ), проаналізувавши виробничі параметри, цінову політику прийшли до висновку, що будемо використовувати для запропонованої бізнес-ідеї ТОВ «Бриг», а саме лінію для виробництва крупи гречаної «Бриг-02».

Міні-цех «Бриг-02» призначений для виготовлення гречаної крупи швидкого приготування з зерна гречки за рахунок застосування гідротермічної обробки (пропарювання) зерна, яке пройшло попереднє очищення від механічних та органічних домішок.

Після вивчення технологію виробництва гречаної крупи наведемо основні параметри цеху «Бриг 02», які представлені в таблиці 3.10

Таблиця 3.10 - Основні технологічні параметри виробництва

Показники	Величина
Сумарна продуктивність (по початковій продукції) по гречці, кг/год	240
Тривалість робочої зміни (5 денний робочий цикл), год.	8
Кількість робочих змін	1
Річний фонд робочого часу, змін	256
Кількість переробленої гречки за зміну, ц.	12,0
Кількість переробленої гречки за рік, ц.	3072,0
Гречка власного виробництва, ц.	3072,0
Вихід готової продукції (власної), ц:	X
Крупа	1996,8
Січка	768,0

Джерело: розрахунки автора

Обравши яке обладнання нам потрібне, сплануємо витрати на придбання виробничого обладнання.

Таблиця 3.11- Капітальні витрати на придбання обладнання

Статті витрат	Вартість за шт., грн.	Загальна вартість, грн.
Комплект крупорушки „Бріг-02” (включаючи вартість доставки)	1 100 000	1 100 000
Пусконаладжувальні роботи	100 000	100 000
Автомат фасовочно-пакувальний МАКІЗ ТК 055.00.000.3.1	150 000	150 000
ВСЬОГО:	X	1 350 000

Джерело: дослідження автора

Після встановлення основних технічних та технологічних параметрів

обладнання визначимо план виробництва крупи гречаної (таблиця 3.12).

Таблиця 3.12 - План виробництва крупи на перший рік реалізації проекту

Місяці	Кількість робочих змін	Виробництво, ц.	Насіння гречки, ц.	Крупа (ядро), ц.	Січка, ц.	Відходи, ц.
1	21	252,00	252,00	163,80	63,00	25,20
2	21	252,00	252,00	163,80	63,00	25,20
3	20	240,00	240,00	156,00	60,00	24,00
4	22	264,00	264,00	171,60	66,00	26,40
5	23	276,00	276,00	179,40	69,00	27,60
6	19	228,00	228,00	148,20	57,00	22,80
7	23	276,00	276,00	179,40	69,00	27,60
8	21	252,00	252,00	163,80	63,00	25,20
9	21	252,00	252,00	163,80	63,00	25,20
10	23	276,00	276,00	179,40	69,00	27,60
11	21	252,00	252,00	163,80	63,00	25,20
12	21	252,00	252,00	163,80	63,00	25,20
Всього:	256	3072,00	3072,00	1996,80	768,00	307,20

Джерело: розраховано автором

Для ефективної роботи створюваного виробничого підрозділу слід визначитися з організаційними та правовими моментами роботи міні-цеху по виробництву крупи гречаної.

Організаційний план. Створюваний структурний підрозділ працюватиме на наступних принципах:

- створюваний структурний підрозділ матиме статус економічно відокремленого внутрішнього підрозділу (бізнес-одиниця) і здійснюватиме свою діяльність на основі розробленого «Положення про діяльність центрів відповідальності», що базується на максимізації отриманого прибутку;
- основними економічними принципами діяльності цеху будуть: самоокупність та самофінансування;
- стратегія, методи роботи цеху відповідають місії товариства та його статутній діяльності;

- виробничо-економічно діяльність цеху будуватиметься на внутрішніх договірних товарно-грошових відносинах між створюваним підрозділом, адміністративним центром та іншими структурними підрозділами;
- створюваний підрозділ – це внутрішній підрозділ без права створення юридичної особи;
- бізнес-одиниця матиме особовий рахунок в центральній бухгалтерії;
- головний технолог найматиметься на контрактній основі;
- з усіма робітниками цеху буде укладатися договір про повну матеріальну відповідальність.

Для розрахунку витрат на заробітну плату нам необхідно скласти штатний розпис діяльності цеху по виробництву крупи та розрахувати витрати на оплату праці для складання плану доходів і витрат. Планується набрати наступних фахівців: головний технолог, який виконуватиме функції директора; оператор обладнання; вагар; пакувальник; вантажник. Розрахунок по фонду оплати праці та нарахувань на заробітну плату наведено в таблиці 3.13.

Таблиця 3.13 – Чисельність робітників та оплата праці з нарахуваннями

Категорії працівників	Необхідна чисельність персоналу	Заробітна плата грн./міс	Річний фонд заробітної плати, грн.	Нарахування на зарплату, грн.	Заробітна плата з нарахуваннями, грн.
Головний технолог	1	15000	180000	39600,00	219600,00
Оператор крупо цеху	1	12000	144000	31680,00	175680,00
Вагар	1	10000	120000	26400,00	146400,00
Пакувальник	1	8000	96000	21120,00	117120,00
Вантажник	1	8000	96000	21120,00	117120,00
Всього:	5	X	636000	139920,00	775920,00

Джерело: розраховано автором

Дані таблиці 3.13 свідчать, що річний фонд заробітної плати з нарахуваннями становитиме 775920,0 грн., місячний фонд – 64660,0 грн.

Фінансовий план. Впровадження передбаченого обладнання в експлуатацію буде здійснюватися в першому кварталі 2024 року, оскільки основною сировиною для виробництва крупи є зерно гречки будемо

орієнтуватися на врожай 2023-2024 року у господарства існують значні перехідні залишки.

Даний бізнес проект розроблений на період – 12 місяців.

Загальна сума капітальних вкладень складе – 1 350 000 грн.

Проведений аналіз господарської діяльності свідчить, що в товаристві є власні кошти для реалізації запропонованого проекту.

Нормативний строк експлуатації міні-цеху становить 8 років. Для нарахування амортизації буде застосовуватися прямолінійний метод, тобто витрати будуть розподілятися рівномірно всі вісім років (по 12,5 %).

Власне зерно буде надходити на переробку по собівартості – планова середня собівартість 1 ц. зерна гречки орієнтовно складе 576,46 грн./ц (додаток Е). Ми для розрахунків брали податок на прибуток у розмірі 18 %.

Встановлення ціни на одиницю продукції базується на комбінованому методі, тобто вихідна ціна розраховується по витратному способу і коригується з врахуванням ринкових факторів (політики конкурентів, рівня платоспроможного попиту та поведінкових особливостей покупців, еластичності попиту по цінам).

В таблиці 3.14 наведені розрахунки на підставі прогнозних цін (рисунок 3.5) та кількості реалізованої продукції таблиця 3.12.

Таблиця 3.14 - План надходження виручки від реалізації продукції

Місяці	Крупа гречана, тис. грн.	Січка гречана, тис. грн.	Виручка всього, тис. грн.
1	832,10	255,15	1087,25
2	837,02	258,30	1095,32
3	798,72	247,20	1045,92
4	880,31	272,58	1152,89
5	914,94	284,28	1199,22
6	748,41	236,55	984,96
7	897,00	281,52	1178,52
8	810,81	255,15	1065,96
9	794,43	253,26	1047,69
10	879,06	276,00	1155,06
11	810,81	258,93	1069,74

12	827,19	267,75	1094,94
Всього:	10030,80	3146,67	13177,47

Джерело: розраховано автором

Розрахунки показують, що виручка від реалізації за рік становитиме 13177,47 тис. грн., у розрахунку на один місяць виручка становитиме 1098,12 тис. грн.

Для більш детального складання плану грошових надходжень та витрат спрогнозуємо витрати на виробничо-господарську діяльність міні-цеху. Витрати на виробництво крупи гречаної планувалися у відповідності до вимог вітчизняних стандартів бухгалтерського обліку.

Після розрахунку виробничої програми (вихід готової продукції (таблиця 3.12) та визначення планової виручки (таблиця 3.14) розрахуємо план доходів і витрат на період реалізації бізнес-ідеї, який представлений у таблиці 3.15.

Дані, приведені в цьому розрахунку, відображається рух коштів від реалізації продукції та затрати які необхідні для даного виробництва. При цьому щомісячна виручка від реалізації продукції в середньому становить 1098,12 тис грн., а враховуючи витрати грошових коштів в середньому по місяцям на рівні 592,90 тис. грн., то в розпорядженні товариства залишається в середньому щомісяця 505,23 тис. грн. Так як планується реалізовувати продукцію рівномірно у динаміці, то такі ж надходження очікуються кожного місяця. Фінансовий результат на момент реалізації проекту складе 6062,70 тис. грн. чистого прибутку.

Одним із основних показників ефективності виробництва є рівень безбиткового виробництва в центнерах та гривнях, які ми визначили на основі проведених розрахунків плану доходів і витрат.

Рівень безбиткового виробництва (ц) = Загальні постійні витрати / (Ціна за одиницю продукції – Змінні витрати за одиницю продукції).

Рівень безбиткового виробництва (грн.) = Рівень безбиткового виробництва (ц.) * Ціну реалізації грн./ц.

Межа безпеки (%) = (Виручка – рівень безбиткового виробництва (грн.) / Виручку) * 100 %.

На основі вище зазначених формул ми визначили дані показники для пропонованого бізнес-проекту:

$$T \text{ б. (ц)} = 264750,00 \text{ грн.} / (4561,25 \text{ грн./ц.} - 1996,23 \text{ грн./ц.}) = 103,2 \text{ ц}$$

$$T \text{ б. (грн.)} = 103,2 \text{ ц.} * 4561,25 \text{ грн./ц.} = 470721,00 \text{ грн.}$$

$$\text{Межа безпеки(\%)} = (13177,47 - 470,72 / 13177,47) * 100\% = 96,4 \%$$

Провівши розрахунки доходів і витрат пропонованого бізнес-проекту розрахуємо прогнозовані грошові потоки, які приведені в таблиці 3.16 (додаток Л). Як видно з цих розрахунків прибуток який залишиться на кінець реалізації вказаного проекту складе 6062,70 тис. грн.

Після детальних розрахунків плану доходів і витрат та грошових потоків розрахуємо окупність капітальних витрат понесених на закупівлю обладнання.

Таблиця 3.17 - Строк окупності витрат

Місяці	Фінансовий результат, тис. грн.	Витрат, тис. грн.	Дохід, тис. грн.
1	504,80	1350,00	-845,20
2	1016,20	1350,00	-333,80
3	1499,44	1350,00	149,44
4	2047,77	1350,00	697,77
5	2620,95	1350,00	1270,95
6	3040,28	1350,00	1690,28
7	3596,90	1350,00	2246,90
8	4083,41	1350,00	2733,41
9	4556,18	1350,00	3206,18
10	5093,96	1350,00	3743,96
11	5583,99	1350,00	4233,99
12	6062,70	1350,00	4712,70

Джерело: розраховано автором

Дані розрахунки свідчать про те, що вже на третій місяць продуктивної роботи капітальні витрати будуть покриті, що є досить ефективним навіть при певних ризиках під час військового стану.

Дані розрахунки підтверджують, що впровадження переробного цеху дозволить господарству підвищити прибутковість виробничо-господарської діяльності товариства.

Економічний ефект проекту – це кінцевий результат, який виникає після реалізації заходів у рамках проекту та призводить до покращення діяльності організації. Економічний ефект вимірюється різницею між грошовим доходом від діяльності та грошовими витратами на здійснення діяльності.

Потенційний ефект, на який ми сподіваємося, коли починаємо проект. Він розраховується при виборі проекту, формуванні картки проекту або статуту проекту на основі наявних та прогнозних даних. Розрахунок економічного ефекту при ініціації проекту дає можливість: зрозуміти необхідність реалізації проекту; визначити вплив проекту на фінансові результати організації.

Головний метод оцінки економічного ефекту проекту: зіставляти економію витрат та/або додаткових доходів із бюджетом на реалізацію проекту.

Для підтвердження наших пропозицій проведемо розрахунок потенційного ефекту від реалізації запропонованого проекту таблиці 3.18.

Таблиця 3.18 - Порівняльна характеристика запропонованого проекту

Показники	Значення показників
Реалізація сировини (зерна гречки):	
Вироблено зерна гречки, ц.	3258,96
Реалізовано зерна (товарне зерно), ц	3096,01
Середня ціна реалізації, грн./ц.	1400,00
Виручка, тис. грн.	4334,42
Середня собівартість, грн./ц	576,46
Всього витрат (товарне зерно), тис. грн.	1784,73
Фінансовий результат, тис. грн.	4332,63
Реалізація крупи гречаної (пропонуємо):	
Вироблено зерна гречки, ц.	3258,96
Передано на переробку, ц.	3072,00
Виручка, тис. грн.	13177,47
Витрати, тис. грн.	7114,77
Фінансовий результат, тис. грн.	6062,70
Відхилення, тис. грн. (+, -)	1730,06

Джерело: розраховано автором

Розрахунки таблиці 3.18 свідчать про потенційний ефект від реалізації запропонованої бізнес-ідеї, який становитиме 1730,06 тис. грн. Запропонована

бізнес-ідея є економічно обґрунтованою, швидко купною та доцільною і рекомендується до впровадження в діяльність ТОВ «За мир».

ВИСНОВКИ

1. Ефективність функціонування підприємства можна розглядати як наслідок успішного стратегічного використання конкурентних переваг. Справді, раціональне використання, і переважно раціональне управління конкурентними перевагами здатне забезпечити максимальну ефективність. Економічна ефективність розглядається в контексті стратегічного позиціонування, що означає виконання операцій, що відрізняються від операцій конкурентів або виконання тих самих операцій іншим способом.

2. Визначення ефективності підприємства стає відправною точкою у вибудовуванні подальшої стратегії розвитку. Вона також допомагає визначати параметри, якими буде оцінюватися успішність компанії. На рівень конкурентоспроможності кожного окремого підприємства впливає як його ефективність так і рентабельність всієї економіки. У секторі виробництва можливість протистояти конкурентам базується на потенціалі компаній створювати продукцію, яка за співвідношенням ціни та якості перевершує пропозицію інших виробників з аналогічним товаром.

3. Підвищення економічної ефективності аграрних підприємств має розглядатися з наступних позицій: оцінки ефективності інвестування капіталу; оцінки та аналізу поточних результатів діяльності та стану підприємства, що передбачають розрахунок ряду результуючих показників, що характеризують ефективність використання ресурсів; аналізу розвитку виробництва, передбачає оцінку показників ефективності в динаміці за різні планові періоди; порівняння показників даного підприємства з показниками аналогічних підприємств галузі; використання методів стратегічного планування та розроблення стратегії розвитку підприємств, що забезпечує стійкий економічне зростання виробництва.

4. Стратегія підприємництва має бути сфокусована на можливостях і базі всього підприємства, яка свідомо і постійно оновлює та формує підприємство, а також формує перспективи інноваційного розвитку, завдяки чому можуть створюватися нові сфери підприємницької діяльності, що сприяє стратегічному оновленню вже існуючого бізнесу.

5. Основою розвитку сучасного суб'єкта підприємницької є поєднання підприємництва з стратегічним управлінням для створення нових видів продуктів, що може створювати додаткові вигоди для підприємства. Значення стратегічного підприємництва зростає для підприємства, яка досягає високого рівня ефективності шляхом одночасного пошуку можливостей і пошуку конкурентних переваг, важливу роль у цьому процесі відіграє стратегічне планування.

6. Дані економічного аналізу свідчать, що за період з 2020 року по 2022 рік виручка від реалізації товарної продукції скоротилася на 47,4 %, що становить 35876,0 тис. грн. Як ми вже зазначали при аналізі структури товарної продукції (таблиця 2.1), це відбулося за рахунок збільшення перехідних залишків товарної продукції на наступний календарний рік з метою реалізації продукції у зимово-весняний період коли ціна на зернові, як правило, збільшується. Також спостерігається і фізичне зменшення виробництва основних товарних культур. Хоча реалії сьогодення свідчать про значні ризики при орієнтації на зовнішні ринки реалізації зернових та технічних культур через військові дії та протидію сусідніх країн (Польща, Словаччина, Угорщина) при реалізації і транзиті через їх території.

Збільшення перехідних залишків та скорочення виробництва призвело до зменшення рівня собівартості реалізованої продукції з 52636,0 тис. грн. у 2020 році до 26490,0 тис. грн. у 2022 році, зменшення склало 49,7%.

Істотне зменшення виручки від реалізації продукції призвело до зменшення валового прибутку на 42,2 % з 23044,0 тис. грн.. у 2020 році до 13314,0 тис. грн.. у 2022 році. Все це вплинуло на різке зменшення чистого прибутку від господарської діяльності ТОВ «За мир», таке зменшення склало

88,3 % з 15559,0 тис. грн. у 2020 році до 1822,0 тис. грн.. у 2022 році. Відповідне зменшення цих показників відбулося і у розрахунку на 100 га. сільськогосподарських угідь і на одного середньорічного працівника.

Суттєве зменшення чистого прибутку призвело до зменшення сукупного рівня рентабельності ТОВ «За мир» на 22,3 пункто проценти з 25,7% у 2020 році до 3,5 % у 2022 році.

7. Дані свідчать, що протягом досліджуваного періоду в ТОВ «За мир» спостерігається ріст виробничої собівартості виробленої продукції на 33,3 % з 45100,9 тис. грн. у 2020 році до 60129,8 тис. грн. у 2022 році. Оцінюючи собівартість реалізованої продукції видно, що вона зменшилась на 64,9 % з 38706,4 тис. грн. у 2020 році до 13602,1 тис. грн. у 2022 році, що відбулося за рахунок зменшення кількості реалізованої продукції у поточному році та перехідними залишками готової продукції на наступний календарний рік з метою збільшення виручки шляхом підвищення ціни, яка в зимово–весняний період, як правило, підвищується. Оцінюючи збутові витрати видно, що вони залишаються майже стабільними у 2020 році 3126,0 тис. грн., у 2022 році 3112,6 тис. грн. Але видно, що питома вага збутових витрат постійно збільшується 2020 рік - 7,5%, 2021 рік - 14,5%, 2022 рік – 18,6 %. Збільшення збутових (логістичних) витрат пояснюється збільшення в першу збільшення вартості транспортних послуг через подорожчання вартості ПММ.

8. Дані аналізу прибутковості свідчать, що протягом досліджуваного періоду виробництво основних товарних культур в ТОВ «За мир» в 2020-2022 роках було збитковим, так виробництво зернових збитковість збільшилась на 35664,1 тис. грн. з прибутку 18749,8 тис. грн. у 2020 році до збитку 16914,3 тис. грн. у 2022 році. Збитковість соняшнику також збільшилась на 1704,6 тис,грн. з 1281,3 тис. грн.. у 2020 році до 2985,9 тис. грн. у 2022 році. Прибутковість виробництва сої також знизилась на 9570,4 тис. грн. з 2163,6 тис. грн. у 2020 році до збитку 7586,8 тис. грн.. у 2022 році. Відповідно і рівень рентабельності значно знизився по всім товарним зерновим культурами. Таке зниження можна пояснити в першу чергу погіршення макроекономічного становища визваного

військовою російською агресією, що призвело до блокування логістичних коридорів експорту українського зерна, що відповідно вплинуло на зниження ціни та перенасичення внутрішнього ринку цією продукцією. Одним з шляхів вирішення такої ситуації є створення додаткового ланцюга доданої вартості за рахунок запровадження переробки власної продукції і орієнтація її на внутрішній ринок, таким продуктом, на наш погляд, може бути гречка і переробка її на фасовану крупу гречану та реалізації цією крупи на ринку сумської області та сусідніх з Сумським регіоном областей. Тому в третьому розділі ми пропонуємо розробку проекту (бізнес-плану) по впровадженню у виробництво цеху по переробці та фасуванню крупи гречаної.

9. З точки зору ефективності, основною характеристикою стратегії підвищення економічної ефективності діяльності аграрного підприємства має бути її збалансованість, тобто оптимальність співвіднесення потреб підприємства, внутрішніх тактичних та стратегічних цілей підприємства, а також його інвестиційних, технологічних, виробничих, фінансових можливостей. Таким чином, підвищення ефективності економічної ефективності забезпечується саме якісними структурними перетвореннями у напрямі збільшення частки інноваційно-активних підприємств. Забезпечення рівня високої ефективності означає, що всі ресурси, які використовує підприємство, більш продуктивні і приносять велику прибуток.

10. Вивчення складу та структури доданої вартості в рамках ланцюжка виробництва (переробки власної сировини) аграрної продукції виступає основою для прийняття зважених управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності суб'єктів господарювання та зміцнення їх конкурентних позицій на ринку на основі створення доданої вартості з високою ціною. Для підвищення ефективності діяльності підприємства необхідно оптимізувати витрати виробництва, запровадити у виробництво інновації та впровадити на підприємстві систему менеджменту якості. Завдяки цьому підприємство зможе знизити обсяг виробничого шлюбу, знизити витрати, збільшити якість продукції, що випускається, і збільшити власний прибуток.

Вказані методи сприятимуть і зростання конкурентоспроможності підприємства.

11. Аналізуючи макроекономічні тенденції та значні умови невизначеності господарювання під час війни, які останні роки спостерігаються на ринку зернових та круп'яних культур в товаристві з обмеженою спеціальністю «За мир» виникла підприємницька ідея запровадити у виробничо-господарську діяльність товариства міні-цех по переробці зерна гречки на крупу гречану.

Проаналізувавши сьогодишню ситуацію на ринку круп і зокрема крупи гречаної, як Сумського регіону, так і в Україні в цілому, зробили висновок, ринок динамічний і є можливість завоювати його частину за рахунок ціни, яку господарство може знижувати, так як переробляє власне зерно, тому ТОВ «За мир» може отримати від реалізації даної бізнес-ідеї позитивний економічний ефект, якщо порівнювати реалізації зерна гречки та реалізації готової фасованої продукції.

12. Строк реалізації проекту - 12 місяців. Строк окупності капітальних вкладень - 3 місяці. Рівень безбиткового виробництва (ц.) - 103,2,0 ц. Рівень безбитковості (грн.) - 470,72 тис. грн.. грн. Межа безпеки (%) - 96,4 %. Рівень рентабельності проекту - 85,2 %. Плановий обсяг реалізації готової продукції повинен скласти 1996,8 ц. крупи та 768,0 ц. січки (максимальний обсяг) крупи на рік. Виручка планується на рівні 13 177,47 тис. грн. на рік, або 1098,12 тис. грн. на місяць Загальні планові витрати плануються на рівні 7114,77 тис. грн. на рік, або 592,90 тис. грн. на місяць. При цьому прибуток планується на рівні 6062,7 тис. грн. на рік (середньомісячний прибуток очікується на рівні – 502,22 тис. грн.). Запропонована бізнес-ідея є економічно обґрунтованою, швидко купною та доцільною і рекомендується до впровадження в діяльність ТОВ «За мир».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бровкова О.Г. Стратегічний менеджмент. Навчальний посібник. Центр навчальної літератури (ЦУЛ). 2019. 224 с.
2. Варналій З. С. Бізнес-планування підприємницької діяльності : навч. посіб. -
3. С. Варналій, Т. Г. Васильців, Р. Л. Лупак, Р. Р. Білик. - Чернівці : Технодрук, 2019. 264 с.
3. Варналій З. С. Конкуренція і підприємництво: монографія. – К. : Знання України, 2015. – 463 с.
4. Васи́лига С. М. Особливості формування стратегій розвитку для малих підприємств Ефективна економіка. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7611> (дата звернення: 12.09.2023 р.)
5. Величко В. Етапи розробки бізнес-плану підприємства. - Економіка України. – 2012. – № 5. – С. 42-48.
6. Говорушко, Т. А. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу : монографія / Т. А. Говорушко, Н. І. Климаш. – К. : Логос, 2013. – 204 с.
7. Гого́уля О. Сучасні аспекти управління підприємницькою діяльністю сільськогосподарських товаровиробників в умовах глобалізації ринку. - Економіка і суспільство. - 2017. - №. 11. - С. 184–188.
8. Дергачова, В. В., В. О. Мельник. "Теоретичні основи формування конкурентних стратегій підприємства." Актуальні проблеми економіки та управління 11 (2017). URL: https://er.knutd.edu.ua/bitstream/123456789/7450/1/20170330_Cluster_P373-381.pdf (дата звернення: 15.09.2023 р.)
9. ДСТУ 7697:2015 «Крупи гречані» - крупа гречана (ядриця швидкокорозварювана 1 гатунку). URL:

https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page?id_doc=86170 (дата звернення: 15.10.2023 р.)

10. Економіка підприємства : підручник / під заг. ред. д.е.н., проф. Ковальської Л.Л. та проф. Кривов'язюка І.В. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2020. 700 с.

11. Іщенко І. І. Оцінка економічної ефективності виробництва та затрат / І. І. Іщенко, С. П. Терещенко – К.: Вища школа, 2014. – 187 с.

12. Кваша О. С. Бізнес-планування у діяльності організації: європейські стандарти, основні методологічні підходи та базові процедури . - О. С. Кваша, В. В. Фоміна. - Економіка і суспільство. – 2017. – № 12. – с. 268-275.

13. Классика экономической мысли: Сочинения / [Петти В., Смит А., Рикардо Д., Кейнс Дж., Фридмен М.]. – М.: Изд-во ЭКСМО-Пресс, 2000. – 753 с.

14. Ковальчук І. В. Економіка підприємства: навч. посіб. / І.В. Ковальчук. – К.: Знання, 2018. – 697 с.

15. Ковбаса О. М., Максимчик А. Ю. Інфраструктурне забезпечення розвитку малих аграрних підприємств на основі інституційного підходу. Управління змінами та інновації №6/2023. с. 15-

19 <http://cmi.politehnica.zp.ua/index.php/journal/article/view/73>,
<https://doi.org/10.32782/CMI/2023-6-3> (дата звернення: 11.11.2023 р.).

16. Кривов'язюк І.В. Сутність та класифікаційні підходи до видової характеристики стратегічних можливостей підприємства / І.В. Кривов'язюк, Р.М. Стрільчук // Економічний форум. – 2016. – № 4. – С. 150-157. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecfor_2016_4_23 (дата звернення: 11.10.2023 р.).

17. Крупи і круп'яні концентрати. URL: https://elib.lntu.edu.ua/sites/default/files/elib_upload/%D0%AF%D1%80%D0%BE%D1%88%D0%B5%D0%B2%D0%B8%D1%87%202/page3.html (дата звернення: 10.11.2023 р.).

18. Мазнев Г.Є., Красноручський О.О., Ніценкотайн В.С. Бізнес-планування в аграрних формуваннях: навч. посіб. - за ред. проф. Г.Є. Мазнева; Одеський

державний аграрний університет. Видання 2-ге, перероб. Одеса: ЛЕРАДРУК. - 2014.- 219 с.

19. Макаренко С.М., Олійник М.Н. «Бізнес-планування». Навчально-методичний посібник для студентів спеціальності 073 «Менеджмент» рівня вищої освіти «бакалавр». Херсон: ТОВ «ВКФ «СТАР» ЛТД», 2017. – 224 с.

20. Малік М. Підприємництво і розвиток сільських територій.- Економіка АПК. - 2016. - № 6. - С. 97–103.

21. Малік М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. - М. Малік, О. Шпикуляк, О. Супрун. - Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Економіка, 2017. - Вип. 1 (49). - Т. 2. - С. 32–35.

22. Механізми та функціонально-структурні інструменти забезпечення конкурентоспроможності національної економіки в умовах сучасних загроз економічної безпеки : монографія / за ред. д.е.н., проф. Васильціва Т. Г., д.е.н., доц. Лупака Р. Л. Львів : Видавництво ННБК «АТБ». 2019. 552 с.

23. Михайленко О. В. Характеристика особливостей складання бізнес-планів.- О. В. Михайленко, А. А. Лобас/ - Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського: Серія «Економіка і управління». - 2018. - Т. 29(68). - № 3. - С. 74–77.

24. Основи бізнесу: навчальний посібник/ Доброва Н.В.,Осипова М.М. – Одеса: Бондаренко М. О., 2018. – 305 с.

25. Павлюк Л. В. Необхідність моделювання бізнес-процесів підприємства. - Л. Павлюк, Ю. Семенченко. - Облік, економіка, менеджмент: наукові нотатки. Міжнародний збірник наукових праць. – Вип. 4. – Луцьк : РВВ Луцького НТУ, 2014. – 488 с. – С. 320-325.

26. Піжук О. І. Стратегія підприємства : навч. посіб. / О. І. Піжук ; Державна фіскальна служба України, Університет ДФС України, [та ін.]. – Ірпінь, 2018. – 390 с.

27. Пісковець О.В. Теоретичні . - Економіка і суспільство. - 2017. - №. 11. - С. 184–188.
28. Покропивний С. Ф. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування: навч. посібник. - С. Ф. Покропивний, С. М. Соболев, Г. О. Швиденко, О. Г. Дерев'яно. – Вид. 2-ге, доп. – К.: КНЕУ, 2010. – 379 с.
29. Пономаренко В.С. Стратегічне управління підприємством: монографія / В.С. Пономаренко. – Х.: Основа, 2019. – 620 с.
30. Пономарьова І. В. Реалізація стратегії розвитку підприємства за допомогою збалансованої системи показників // Економічний простір: Збірник наукових праць. –№27. –Дніпропетровськ: ПДАБА, 2019. – 202-210 с.
31. Постанова Кабінету Міністрів України № 780 «Про затвердження наборів продуктів харчування, наборів непродовольчих товарів та наборів послуг для основних соціальних і демографічних груп населення». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/780-2016-%D0%BF> (дата звернення: 10.11.2023 р.).
32. Про схвалення Концепції Загальнодержавної програми розвитку малого і середнього підприємництва на 2014-2024 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України; Концепція від 28.08.2013 № 641-р. : офіц. текст станом на 28 серпня 2013 р. – URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/641-2013>.
33. Ринок гречки: прогнози, оцінки та тренди. URL: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/22744-rynok-hrechky-prohnozy-otsinky-ta-trendy.html> (дата звернення: 10.11.2023 р.).
34. Романюк, Л.М. Сучасні тенденції стратегічного управління підприємством. URL: <http://www.library.if.ua/book/60/4194.html> (дата звернення 17.11.2023 р.).
35. Савицька О. М., Салабай В. О. Збалансована система показників : вимір ефективності управління діяльністю підприємства / Перспективні напрямки розвитку економіки, фінансів, обліку, менеджменту та права: теорія і практика: збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції (Полтава, 9 березня 2019 р.): у 3 ч. – Полтава: ЦФЕНД, 2019. – Ч. 1. С. 28–30.

36. Селезньова Г. О. Система бізнес планування на підприємстві та її елементи. Східна Європа. - Г. О. Селезньова, В. В. Сировю. - Економіка, бізнес та управління, 2016. - Вип. 4(04). - С. 228–232.
37. Спаська Д.І Обґрунтування напрямів розвитку підприємницької діяльності в аграрній сфері. Матеріали науково-практичної конференції викладачів, аспірантів та студентів Сумського НАУ (25-28 квітня 2023 р.). Суми, 2023. - С. 490.
38. Спаська Д.І. Застосування стратегії розвитку в підприємницькій діяльності. Матеріали Всеукраїнської наукової конференції студентів і аспірантів, присвяченої Міжнародному дню студента (13-17 листопада 2023 р.). Суми, 2023. С. 350.
39. Стратегічний маркетинг : навч. посіб. / [Я. С. Ларіна та ін. ; за ред. Я. С. Ларіної]. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2019. 363 с.
40. Стратегія підприємства: зміна парадигми управління та інноваційні рішення для бізнесу : колект. монографія / [Наливайко А. П. та ін.] ; за ред. проф. А. П. Наливайка ; Держ. ВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". К. : КНЕУ, 2015. 398 с.
41. Сумець О. М. Стратегічний менеджмент : підручник / О. М. Сумець ; МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, Кременч. льот. коледж. – Харків : ХНУВС, 2021. – 208 с.
42. Технологія зберігання, переробки продукції рослинництва. URL: <https://www.slideshare.net/galushko29/12-39446228> (дата звернення: 12.11.2023 р.).
43. Толстова А. В. Проблеми розвитку малого бізнесу в Україні. - А. В. Толстова, С. Кібальчич. - Вісник економіки транспорту і промисловості. – 2017. – № 60. – С. 56-62.
44. Турило А.М., Турило А. А. Оцінка результативності ефективності продуктивності і збитковості підприємства. Монографія. Кривий Ріг: Етюд - Сервіс, 2010. 196 с.

45. Уткіна Ю.М., Тупікова О.Г. стратегічні напрямки підвищення ефективності діяльності підприємств у сучасних умовах господарювання DOI: <https://doi.org/10.18664/338.47:338.45.v0i64.149973> (дата звернення 16.11.2023).
46. Швиданенко Г. О. Розвиток підприємства: стратегічні наміри, ризики та ефективність: колективна монографія. - Г. О. Швиданенко, К. С. Бойченко. - К. : КНЕУ, 2015 - 231 с. URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/197268893.pdf> (дата звернення: 11.10.2023 р.).
47. Ярославський А.О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. Науковий вісник Ужгородського національного університету, 2018, №20 (3). С. 174-177. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/20_3_2018ua/38.pdf (дата звернення: 10.10.2023 р.).
48. Alonso-Vazquez, M, Pastor-Pérez, M.P. & Alonso-Castañón, M. (2018). Management and business plan. In Sotiriadis, M (ED), The Emerald Handbook of Entrepreneurship in Tourism, Travel and Hospitality: Skills for Successful Ventures, pp. 153- 168. UK: Emerald Publishing Limited. URL: https://www.researchgate.net/publication/328791863_Management_and_business_plan. (дата звернення: 15.10.2023)
49. Hicks N. Economic Growth and Human Resources. World Bank Staff Working Paper. 1980. No. 408. – Access mode: <http://documents.worldbank.org/curated/en/178991468739490287/Economic-growth-and-humanresources> (дата звернення: 13.10.2023)
50. Houssein Eddine Ben Messaoud. A Review on the Importance of Strategic Planning in Business . - SSRG International Journal of Economics and Management Studies Volume 9 Issue 7, 1-5, July 2022 ISSN: 2393 – 9125 / <https://doi:10.14445/23939125/IJEMS-V9I7P101.->. URL: https://www.researchgate.net/publication/362420249_A_Review_on_the_Importance_of_Strategic_Planning_in_Business. (дата звернення: 18.10.2023)
51. Lipczynski J., Wilson J., The Economics of Business Strategy. Economical Journal. 2014. №11. P. 18-23.

ДОДАТКИ

Додаток А

Таблиця 2.9 – Динаміка та структура витрат зернових культур

Статті і елементи витрат	Витрати на 1 га, грн						Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.		Витрати на 1 ц. , грн.			Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.
	2020 р.		2021 р.		2022 р.		грн.	%	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%						
Прямі матеріальні витрати – всього, в т.ч.	15,18	65,3	13,76	56,1	17,76	54,9	2,58	-10,4	202,06	231,92	214,76	12,70
насіння	4,39	18,9	2,86	11,7	4,47	13,8	0,08	-5,1	59,76	48,14	54,03	-5,73
мінеральні добрива	6,88	29,6	7,00	28,5	7,24	22,4	0,36	-7,2	89,07	118,03	87,58	-1,49
нафтопродукти	1,67	7,2	2,06	8,4	3,14	9,7	1,47	2,5	22,68	34,79	37,95	15,27
решта прямих матеріальних витрат	2,24	9,6	1,84	7,5	2,91	9,0	0,67	-0,6	30,55	30,96	35,2	4,65
інші матеріальні витрати	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0	0	0	0,00
Прямі витрати на оплату праці	1,11	4,8	1,44	5,9	1,11	3,4	0,00	-1,3	15,18	24,32	13,38	-1,80
Інші прямі та загальновиробничі витрати – всього, в т.ч.	6,97	30,0	9,33	38,0	13,50	41,7	6,53	11,7	94,84	157,30	163,30	68,46
відрахування на соціальні заходи	0,25	1,1	0,32	1,3	0,24	0,7	-0,01	-0,3	3,34	5,35	2,94	-0,40
амортизація	0,38	1,6	0,33	1,3	0,39	1,2	0,01	-0,4	5,13	5,61	4,73	-0,40
оплата послуг сторонніх організацій	0,94	4,0	2,92	11,9	4,56	14,1	3,62	10,0	12,78	49,2	55,16	42,38
решта інших прямих та загальновиробничих витрат	5,40	23,2	5,76	23,5	8,31	25,7	2,91	2,5	73,59	97,14	100,47	26,88
Разом витрат	23,26	100,0	24,53	100,0	32,37	100,00	9,11	X	312,08	413,54	391,44	79,36

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 50 с.г.

Додаток Б

Таблиця 2.10 – Динаміка та структура витрат гречки

Статті і елементи витрат	Витрати на 1 га, грн						Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.		Витрати на 1 ц. , грн.			Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.
	2020 р.		2021 р.		2022 р.		грн.	%	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%						
Прямі матеріальні витрати – всього, в т.ч.	9,44	59,9	4,08	61,1	9,56	63,4	0,12	3,5	347,63	465,07	461,09	113,46
насіння	2,49	15,8	1,59	23,8	6,17	40,9	3,68	25,1	91,58	180,95	297,75	206,17
мінеральні добрива	4,17	26,4	0,52	7,8	0,00	0,0	-4,17	-26,4	153,68	59,52	0	-153,68
нафтопродукти	0,30	1,9	0,13	1,9	2,08	13,8	1,78	11,9	11,05	14,81	100,32	89,27
решта прямих матеріальних витрат	2,48	15,7	1,84	27,5	1,31	8,7	-1,17	-7,0	91,32	209,79	63,02	-28,30
інші матеріальні витрати	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0	0	0	0,00
Прямі витрати на оплату праці	0,78	4,9	0,60	9,0	1,88	12,5	1,10	7,5	27,89	67,72	90,68	62,79
Інші прямі та загальновиробничі витрати – всього, в т.ч.	5,55	35,2	2,00	29,9	3,65	24,2	-1,90	-11,0	204,48	227,24	175,88	-28,60
відрахування на соціальні заходи	0,17	1,1	0,13	1,9	0,41	2,7	0,24	1,6	6,32	14,81	19,94	13,62
амортизація	0,30	1,9	0,12	1,8	0,37	2,5	0,07	0,5	11,05	13,49	17,68	6,63
оплата послуг сторонніх організацій	0,00	0,0	0,54	8,1	0,00	0,0	0,00	0,0	0	61,11	0	0,00
решта інших прямих та загальновиробничих витрат	5,08	32,2	1,21	18,1	2,87	19,0	-2,21	-13,2	187,11	137,83	138,26	-48,85
Разом витрат	15,77	100,0	6,68	100,0	15,09	100,00	-0,68	X	580,00	760,03	727,65	147,65

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 50 с.г.

Додаток В

Таблиця 2.11 – Динаміка та структура витрат сої

Статті і елементи витрат	Витрати на 1 га, грн						Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.		Витрати на 1 ц. , грн.			Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.
	2020 р.		2021 р.		2022 р.		грн.	%	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%						
Прямі матеріальні витрати – всього, в т.ч.	11,87	69,8	17,52	68,1	21,66	63,7	9,79	-6,1	452,88	739,56	649,38	196,50
насіння	3,48	20,5	3,53	13,7	4,20	12,3	0,72	-8,1	132,77	148,8	125,81	-6,96
мінеральні добрива	4,50	26,5	4,87	18,9	6,09	17,9	1,59	-8,6	171,9	205,28	182,63	10,73
нафтопродукти	1,23	7,2	5,87	22,8	7,10	20,9	5,87	13,6	46,88	248,26	212,99	166,11
решта прямих матеріальних витрат	2,66	15,6	3,25	12,6	4,27	12,6	1,61	-3,1	101,33	137,22	127,95	26,62
інші матеріальні витрати	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0	0	0	0,00
Прямі витрати на оплату праці	0,82	4,8	0,81	3,1	0,52	1,5	-0,30	-3,3	31,1	34,35	15,6	-15,50
Інші прямі та загальновиробничі витрати – всього, в т.ч.	4,32	25,4	7,40	28,8	11,84	34,8	7,52	9,4	165,04	312,10	355,03	189,99
відрахування на соціальні заходи	0,18	1,1	0,18	0,7	0,11	0,3	-0,07	-0,7	6,84	7,57	3,43	-3,41
амортизація	0,23	1,4	0,21	0,8	0,17	0,5	-0,06	-0,9	8,93	8,98	5,06	-3,87
оплата послуг сторонніх організацій	0,00	0,0	4,11	16,0	5,15	15,1	5,15	15,1	0	173,22	154,38	154,38
решта інших прямих та загальновиробничих витрат	3,91	23,0	2,90	11,3	6,41	18,8	2,50	-4,1	149,27	122,33	192,16	42,89
Разом витрат	17,01	100,0	25,73	100,0	34,02	100,00	17,01	X	649,02	1086,01	1020,01	370,99

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 50 с.г.

Додаток Г

Таблиця 2.12 – Динаміка та структура витрат соняшника

Статті і елементи витрат	Витрати на 1 га, грн						Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.		Витрати на 1 ц. , грн.			Відхилення 2022 р.(+,-) від 2020 р.
	2020 р.		2021 р.		2022 р.		грн.	%	2020 р.	2021 р.	2022 р.	
	тис. грн.	%	тис. грн.	%	тис. грн.	%						
Прямі матеріальні витрати – всього, в т.ч.	16,06	68,1	20,18	71,3	12,03	57,8	-4,03	-10,3	448,55	670,94	527,97	79,42
насіння	4,41	18,7	1,84	6,5	1,92	9,2	-2,49	-9,5	123,09	61,16	84,33	-38,76
мінеральні добрива	6,24	26,5	12,58	44,4	3,71	17,8	-2,53	-8,6	174,27	418,41	162,75	-11,52
нафтопродукти	1,70	7,2	2,48	8,8	2,62	12,6	0,92	5,4	47,53	82,34	115,09	67,56
решта прямих матеріальних витрат	3,71	15,7	3,28	11,6	3,78	18,2	0,07	2,4	103,66	109,03	165,8	62,14
інші матеріальні витрати	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0,00	0,0	0	0	0	0,00
Прямі витрати на оплату праці	1,13	4,8	1,44	5,1	1,00	4,8	-0,13	0,0	31,54	47,88	43,76	12,22
Інші прямі та загальновиробничі витрати – всього, в т.ч.	6,38	27,1	6,70	23,7	7,78	37,4	1,40	10,3	177,91	222,75	341,29	163,38
відрахування на соціальні заходи	0,25	1,1	0,32	1,1	0,16	0,8	-0,09	-0,3	6,94	10,53	7,16	0,22
Амортизація	0,35	1,5	0,84	3,0	0,69	3,3	0,34	1,8	9,63	27,91	30,39	20,76
оплата послуг сторонніх організацій	1,78	7,6	4,03	14,2	3,17	15,2	1,39	7,7	49,67	134,13	138,87	89,20
решта інших прямих та загальновиробничих витрат	4,00	17,0	1,51	5,3	3,76	18,1	-0,24	1,1	111,67	50,18	164,87	53,20
Разом витрат	23,57	100,0	28,32	100,0	20,81	100,00	-2,76	X	658,00	941,57	913,02	255,02

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 50 с.г.

Додаток Д

Таблиця 2.16 – Динаміка Основних показників економічної ефективності виробництва та фінансові результати від реалізації основних товарних культур

Показники	2020 р.	2021 р.	2022 р.	Відношення у % 2022 р. до 2020 р.	Відхилення (+,-) 2022 р. до 2020 р.
Товарні зернові					
Валове виробництво, ц	61465,0	63472,0	81349,0	132,4	19884,0
Реалізовано продукції, ц	81457,0	36853,0	28378,0	34,8	-53079,0
Рівень товарності, %	132,5	58,1	34,9	X	-97,6
Виробнича собівартість виробленої продукції, тис. грн.	19462,2	26249,9	31843,3	163,6	12381,10
на 1 га посіву	23,25	24,53	32,36	139,2	9,11
на 1 ц продукції	0,32	0,41	0,39	123,6	0,07
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	27665,80	15392,70	10289,60	37,2	-17376,20
на 1 га посіву	33,05	14,39	10,46	31,6	-22,60
на 1 ц продукції	0,34	0,42	0,36	106,8	0,02
Витрати на збут, тис грн	2234,40	2615,20	3032,20	135,7	797,80
Повна собівартість, грн.	21696,60	28865,10	34875,50	160,7	13178,90
Середня ціна реалізації 1ц, грн.	496,52	615,98	632,93	127,5	136,41
Виручка від реалізації, тис. грн.	40446,4	22700,6	17961,2	44,4	-22485,20
Прибуток (збиток) всього, тис. грн.	18749,8	-6164,5	-16914,3	-90,2	-35664,10
в розрахунку на 1 га, грн.	22401,19	-5761,21	-17189,33	-76,7	-39590,52
в розрахунку на 1ц, грн.	230,18	-167,27	-596,04	-258,9	-826,22
Рівень рентабельності, %	96,3	-23,5	-53,1	X	-149,46
Гречка					
Валове виробництво, ц	380,0	378,0	311,0	81,8	-69,0
Реалізовано продукції, ц	1298,0	181,0	196,0	15,1	-1102,0
Рівень товарності, %	341,6	47,9	63,0	X	-278,6
Виробнича собівартість виробленої продукції, тис. грн.	220,4	287,3	226,3	102,7	5,90
на 1 га посіву	15,74	6,68	15,09	95,8	-0,66
на 1 ц продукції	0,58	0,76	0,73	125,5	0,15
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	752,80	125,40	148,90	19,8	-603,90
на 1 га посіву	53,77	2,92	9,93	18,5	-43,84

на 1 ц продукції	0,58	0,69	0,76	131,0	0,18
Витрати на збут, тис грн	60,80	21,30	38,30	63,0	-22,50
Повна собівартість, грн.	281,20	308,60	264,60	94,1	-16,60
Середня ціна реалізації 1ц, грн.	1078,71	1628,45	1213,01	112,5	134,30
Виручка від реалізації, тис. грн.	1400,2	294,8	237,8	17,0	-1162,40
Прибуток (збиток) всього, тис. грн.	1119,0	-13,8	-26,8	-2,4	-1145,80
в розрахунку на 1 га, грн.	79928,57	-320,93	-1786,67	-2,2	-81715,24
в розрахунку на 1ц, грн.	862,10	-76,24	-136,73	-15,9	-998,83
Рівень рентабельності, %	507,7	-4,8	-11,8	X	-519,56
Соняшник					
Валове виробництво, ц	20837,0	8991,0	8915,0	42,8	-11922,0
Реалізовано продукції, ц	12166,0	12208,0	3317,0	27,3	-8849,0
Рівень товарності, %	58,4	135,8	37,2	X	-21,2
Виробнича собівартість виробленої продукції, тис. грн.	13710,7	8465,7	8139,4	59,4	-5571,30
на 1 га посіву	23,56	28,31	20,82	88,4	-2,74
на 1 ц продукції	0,66	0,94	0,91	138,8	0,26
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	8005,20	8032,90	3312,50	41,4	-4692,70
на 1 га посіву	13,75	26,87	8,47	61,6	-5,28
на 1 ц продукції	0,66	0,66	1,00	151,8	0,34
Витрати на збут, тис грн	646,50	1364,70	80,40	12,4	-566,10
Повна собівартість, грн.	14357,20	9830,40	8219,80	57,3	-6137,40
Середня ціна реалізації 1ц, грн.	1074,79	1977,36	1577,89	146,8	503,10
Виручка від реалізації, тис. грн.	13075,9	24139,7	5233,9	40,0	-7842,00
Прибуток (збиток) всього, тис. грн.	-1281,3	14309,3	-2985,9	233,0	-1704,60
в розрахунку на 1 га, грн.	-2201,55	47857,19	-7636,57	346,9	-5435,03
в розрахунку на 1ц, грн.	-105,32	1172,12	-900,18	854,7	-794,86
Рівень рентабельності, %	-9,3	169,0	-36,7	X	-27,34
Соя					
Валове виробництво, ц	3302,0	4600,0	7438,0	225,3	4136,0
Реалізовано продукції, ц	4677,0	2913,0	0,0	0,0	-4677,0
Рівень товарності, %	141,6	63,3	0,0	X	-141,6
Виробнича собівартість виробленої продукції, тис. грн.	2143	4995,6	7586,8	354,0	5443,80
на 1 га посіву	17,01	25,75	34,02	200,0	17,01
на 1 ц продукції	0,65	1,09	1,02	157,2	0,37
Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	3035,40	1890,70	1429,30	47,1	-1606,10

на 1 га посіву	24,09	9,75	6,41	26,6	-17,68
на 1 ц продукції	0,65	0,65	0,00	0,0	-0,65
Витрати на збут, тис грн	245,10	321,20	0,00	0,0	-245,10
Повна собівартість, грн.	2388,10	5316,80	7586,80	317,7	5198,70
Середня ціна реалізації 1ц, грн.	973,21	1666,12	0,00	0,0	-973,21
Виручка від реалізації, тис. грн.	4551,7	4853,4	0,0	0,0	-4551,70
Прибуток (збиток) всього, тис. грн.	2163,6	-463,4	-7586,8	-350,7	-9750,40
в розрахунку на 1 га, грн.	17171,43	-2388,66	-34021,52	-198,1	-51192,95
в розрахунку на 1ц, грн.	462,60	-159,08	0,00	0,0	-462,60
Рівень рентабельності, %	101,0	-9,3	-100,0	X	-200,96

Джерело: розраховано на основі звітних даних ТОВ «За мир» форма 1,2, 21-заг, 50 с.г.

Додаток Е

Рисунок 3.2 – Динаміка виробництва гречки в усіх категоріях господарств України 2000 – 2020 рр.

Джерело: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/22744-rynok-hrechky-prohnozy-otsinky-ta-trendy.html>

Додаток Ж

Рисунок 3.3 - Динаміка коливання рівня рентабельності виробництва гречки на підприємствах України у 2010–2020 рр.

Джерело: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/22744-rynok-hrechky-prohnozy-otsinky-ta-trendy.html>

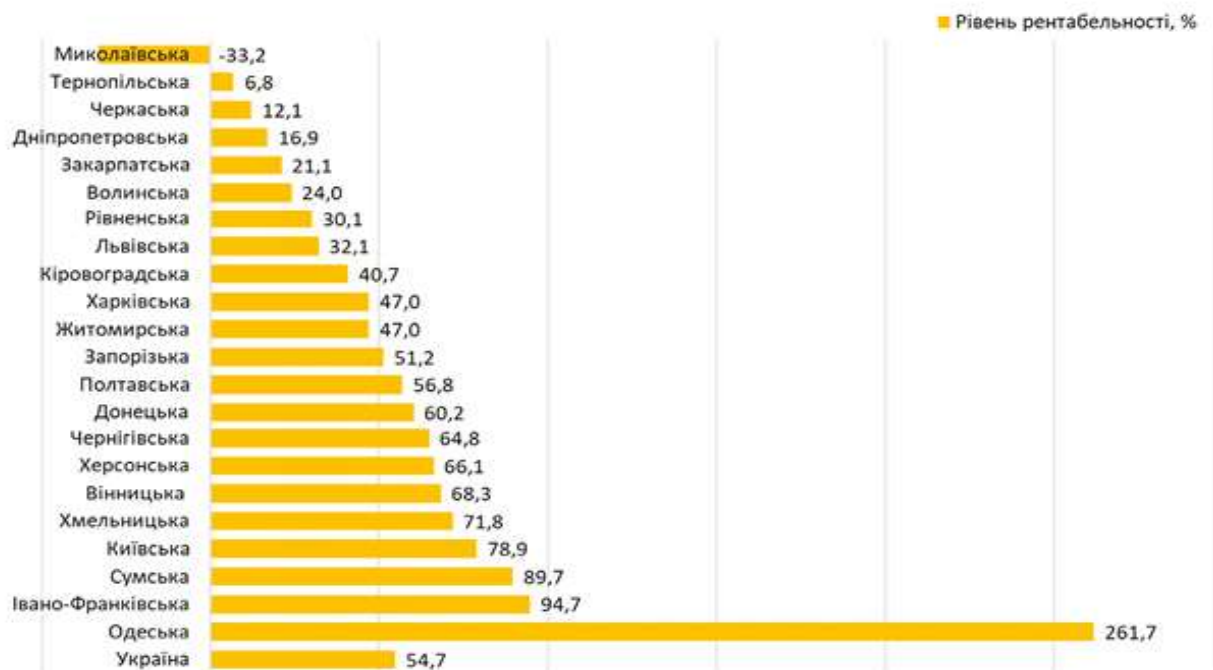

Рисунок 3.4 - Рівень рентабельності виробництва гречки на підприємствах окремих регіонів України у 2020 р

Джерело: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/22744-rynok-hrechky-prohnozy-otsinky-ta-trendy.html>

Додаток И

Рисунок 3.4 - Рівень динаміки зміни споживчих цін на гречку в Україні за перше півріччя 2020–2021 рр.

Джерело: <https://agro-business.com.ua/agro/ekonomichni-hektar/item/22744-rynok-hrechky-prohnozy-otsinky-ta-trendy.html>

Додаток Й

Таблиця 3.9 - Виробничий бюджет вирощування гречки на 2024 рік

Господарство		ТОВ "За мир"	
	Культура	Гречка	
	Площа культури, га	120	
	Врожайність, ц/га	27,16	
	Врожайність побічної прод., ц/га	27,16	
	Валовий збір основної продукції, ц.	3258,96	
	Валовий збір побічної продукції, ц.	3258,96	
	Відсоток доплат, надбавок та премій	45%	
	Оплата праці однієї людино-години, гривень	45	
№ п/п	ПОКАЗНИКИ	Проектний варіант на 2014 р.	
		Всього в натуральному і вартісному вимірах	у % до підсумку
1	Виручка		
	-гривень	4334416,8	
2	Об'єм робіт в умовних еталонних гектарах		
3	Змінні витрати.		
3.1	Витрати на оплату праці:		
	Витрати праці, люд.-год.:		
	- на 1 га	15,00	
	- всього	1800,00	
3.2.	Оплата по тарифу:		
	- на 1 га	675,00	
	- всього	81000,00	4,3%
3.3.	Доплати, надбавки, премії:		
	- на 1 га	303,75	
	- всього	36450,00	
3.4.	Всього заробітної платні з доплатами і нарахуваннями:		
	-- гривень	143289,00	7,6%
	в т.ч. на 1 га:	1194,08	
4	Насіння		
4.1.	Витрата на 1 га, ц (шт)	1,20	
	всього	144,00	
4.2.	Вартість (ціна) 1 ц насіння, гривень	2000,00	
4.3.	Загальна вартість насіння, всього:		
	-- гривень	288000,00	15,3%
	- на 1 га:	2400,00	
5	Добрива:		
5.1.	Мінеральні		
5.1.1	АЗОТНІ		
	внесено на 1 га, ц	2,50	
	- всього, ц	300,00	
	- ціна 1 ц, гривень	185,00	
	- загальна вартість, гривень	55500,00	3,0%

5.1.2	ФОСФОРНІ		
	внесено на 1 га, ц	0,55	
	- всього, ц	66,00	
	- ціна 1 ц, гривень	1510,00	
	- загальна вартість, гривень	99660,00	5,3%
5.1.3.	КАЛІЙНІ		
	внесено на 1 га, ц	1,40	
	- всього, ц	168,00	
	- ціна 1 ц, гривень	2150,00	
	- загальна вартість, гривень	361200,00	19,2%
5.1.4.	Вартість мінеральних добрив, всього		
	-- гривень	516360,00	27,5%
	в т.ч. на 1 га:	4303,00	
5.2.	Органічні добрива:		
	- внесено на 1 га, т	0,00	
	- всього, т	0,00	
	- вартість 1 т, гривень	0,00	
	- вартість органічних добрив, всього:		
	-- гривень	0,00	0,0%
	в т.ч. на 1 га:	0,00	
5.3.	Вартість добрив всього (мінеральних і органічних):		
	-- гривень	516360,00	27,5%
	в т.ч. на 1 га:	4303,00	
6	Засоби захисту рослин		
6.1.	ПЕСТИЦИДИ		
	внесено на 1 га, кг	0,50	
	- внесено всього	60,00	
	- вартість 1 кг, гривень.	700,00	
	- вартість всього, гривень	42000,00	
6.2.	ГЕРБИЦИДИ		
	внесено на 1 га, кг	1,10	
	- внесено всього	132,00	
	- вартість 1 кг, гривень	550,00	
	- вартість всього, гривень	72600,00	
6.3.	ФУНГІЦИДИ		
	використано на 1га, кг	0,00	
	- внесено всього	0,00	
	- вартість 1 кг, гривень	0,00	
	- вартість всього, гривень	0,00	
6.4.	Вартість засобів захисту рослин, всього:		
	-- гривень	114600,00	
	в т.ч. на 1 га:		
7	Роботи і послуги (по видам):		
7.1.	Транспортні послуги:		
	- приходить т-км на 1 га	9,00	
	- всього т-км	1080,00	
	- вартість 1 т-км, гривень	25,00	
	- вартість транспортних послуг - всього, гривень	27000,00	1,4%
7.2.	Послуги живої тяглової сили:		
	- приходить на 1 га, коне-днів	0,00	
	- всього, конеднів	0,00	
	- вартість 1 конедня, гривень	0,00	

	- вартість послуг ЖТС, гривень	0,00	
7.3.	Електроенергія:		
	- витрати квт-год. на 1 га	8,00	
	- всього квт-год.	960,00	
	- вартість 1 квт-год., гривень	8,09	
	- вартість електроенергії всього, гривень	7766,40	
7.4.	Вартість робіт і послуг, всього:		
	-- гривень	34766,40	
	в т.ч. на 1 га:	289,72	
8	Витрати на утримання основних засобів (без амортизації):		
8.1.	Поточний ремонт на 1 га:		
	-гривень	70,00	
	всього:		
	- гривень	8400,00	0,4%
8.2.	Паливно-мастильні матеріали:		
	- витрачено на 1 га, ц	0,60	
	- всього, ц	72,00	
	- комплексна ціна 1 ц ПММ, гривень	5500,00	
	- Загальна вартість ПММ, гривень	396000,00	21,1%
8.3.	Всього витрат на утримання основних засобів:		
	- гривень	404400,00	21,5%
	в т.ч. на 1 га:	3370,00	
9	Інші прямі витрати - всього:		
	- гривень	5000,00	0,3%
	в т.ч. на 1 га:	41,67	
10	Коригування змінних витрат на:		
	вартість побічної продукції:		
	вартість 1 ц. соломи	0,00	
	Всього витрат на солому: грн	0,00	
11	Всього мінливих витрат:		
	- гривень	1506415,40	
	в т.ч. на 1 га:	12553,46	
12	Питомі мінливі витрати (в розрахунку на 1ц):		
	- гривень	462,24	
13	Валовий прибуток		
	-гривень	2828001,40	
14	Постійні витрати		
	Амортизація основних засобів:		
	на 1 га.	62,00	
	Всього:	7440,00	0,4%
15	Адміністративні витрати		
	на 1 га.	40,00	
	Всього:	4800,00	0,3%
16	Страховання		
	на 1 га.	0,00	
	Всього:	0,00	
17	Маркетингові витрати		
	на 1 га.	0,00	
	Всього:	0,00	
18	Орендна плата (земля, майно)		

19	на 1 га.	3000,00	
	Всього:	360000,00	
20	Фіксований сільськогосподарський податок:		
	на 1 га.	0,00	
20	Всього:	0,00	
	Всього постійних витрат		
	-гривень	372240,00	19,8%
	в розрахунку на 1 ц.,грн	114,22	
21	Всього витрат		
	-гривень	1878655,40	100,0%
	на 1 ц. продукції, грн.	576,46	
22	Чистий прибуток		
	-гривень	2455761,40	
23	Рівень беззбиткового виробництва, ц.	396,95	
24	Рентабельність, %	130,72	

Показники	Всього
Ціна реалізації 1 ц., - грн	1400,00
Рівень товарності, %	0,95
Кількість реалізованої продукції, ц	3096,01
Виручка, - грн	4334416,80

Додаток К

Таблиця 3.15- План доходів і витрат

Показники	Місяці												Всього:
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
А. Загальний обсяг продажу товарів	1087,25	1095,32	1045,92	1152,89	1199,22	984,96	1178,52	1065,96	1047,69	1155,06	1069,74	1094,94	13177,47
Б. Змінні витрати, всього	449,59	449,59	434,55	462,12	478,16	451,51	477,66	450,59	449,09	477,16	450,09	489,09	5519,19
зокрема: вартість сировини	145,27	145,27	138,35	152,19	159,10	131,43	159,10	145,27	145,27	159,10	145,27	145,27	1770,89
заробітна плата з нарахуваннями	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	129,32	1551,84
тара (упаковка)	25,50	25,50	24,50	24,00	26,00	25,50	25,50	26,50	25,00	25,00	26,00	25,00	304,00
електроенергія	149,50	149,50	142,38	156,62	163,74	135,26	163,74	149,50	149,50	163,74	149,50	149,50	1822,46
поточний ремонт	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	30,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	40,00	70,00
Валовий прибуток	637,67	645,73	611,37	690,76	721,06	533,45	700,86	615,37	598,60	677,90	619,65	605,85	7658,28
Г. Постійні (операційні) витрати, всього:	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	22,06	264,75
зокрема: накладні витрати	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	8,00	96,00
амортизація	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	14,06	168,75
Д. Операційний прибуток (В-Г)	615,60	623,67	589,31	668,70	699,00	511,38	678,80	593,31	576,54	655,84	597,59	583,79	7393,53
Е. Сплата відсотків за кредит	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Є. Чистий прибуток до сплати податків (Д-Е)	615,60	623,67	589,31	668,70	699,00	511,38	678,80	593,31	576,54	655,84	597,59	583,79	7393,53
Ж.Податок на прибуток (18%)	110,81	112,26	106,08	120,37	125,82	92,05	122,18	106,80	103,78	118,05	107,57	105,08	1330,84
З. Чистий прибуток (Є-Ж)	504,80	511,41	483,23	548,34	573,18	419,33	556,61	486,51	472,76	537,79	490,02	478,71	6062,70

Джерело: розраховано автором

Додаток Л

Таблиця 3.16 – Грошові потоки

Показники	Період реалізації проекту												Всього
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
Кошти на початок	0,00	504,80	1016,20	1499,44	2047,77	2620,95	3040,28	3596,90	4083,41	4556,18	5093,96	5583,99	X
Виручка	1087,25	1095,32	1045,92	1152,89	1199,22	984,96	1178,52	1065,96	1047,69	1155,06	1069,74	1094,94	13177,47
Власні інвестиції	1350,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1350,00
Всього грошових надходжень	2437,25	1095,32	1045,92	1152,89	1199,22	984,96	1178,52	1065,96	1047,69	1155,06	1069,74	1094,94	14527,47
Виробничі витрати (постійні, змінні)	471,65	471,65	456,61	484,19	500,22	473,58	499,72	472,65	471,15	499,22	472,15	511,15	5783,94
Плата за кредит	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Розрахунки з бюджетом (податки)	110,81	112,26	106,08	120,37	125,82	92,05	122,18	106,80	103,78	118,05	107,57	105,08	1330,84
Придбання обладнання	1350,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	1350,00
Всього витрат	1932,46	583,91	562,69	604,55	626,04	565,63	621,91	579,45	574,93	617,27	579,72	616,23	8464,77
Кошти на кінець	504,80	1016,20	1499,44	2047,77	2620,95	3040,28	3596,90	4083,41	4556,18	5093,96	5583,99	6062,70	X

Джерело: розраховано автором

